

РЕПУБЛИКА БЪЛГАРИЯ

ПРОГРАМЕН ПЕРИОД 2007-2013 г.

НАЦИОНАЛНА СТРАТЕГИЧЕСКА РЕФЕРЕНТНА РАМКА

Проект!

Версия от 14.09.2006 г.

Съдържание

1. УВОД.....	4
2. АНАЛИЗ НА НЕСЪОТВЕТСТВИЯТА, СЛАБОСТИТЕ И ПОТЕНЦИАЛА ЗА РАЗВИТИЕ	6
2.1. Социално-икономическо развитие	6
2.2 Анализ на силните и слаби страни, възможностите и заплахите	44
3. СТРАТЕГИЯ ЗА ДЕЙНОСТИТЕ И НАЦИОНАЛНИТЕ ПРИОРИТЕТИ....	51
3.1. Приоритет 1 “Подобряване на базисната инфраструктура”	55
3.2. Приоритет 2 “Повишаване качеството на човешкия капитал с акцент върху заетостта”	59
3.3. Приоритет 3 “Насърчаване на предприемачеството, благоприятната бизнес среда и доброто управление”	66
3.4. Приоритет 4 “Подкрепа за балансирано териториално развитие”	72
3.5. Хоризонтални политики	77
4. ОПЕРАТИВНИ ПРОГРАМИ.....	79
4.1. Оперативна програма “Транспорт”	82
4.2. Оперативна програма “Околна среда”	82
4.3. Оперативна програма “Развитие на човешките ресурси”	82
4.4. Оперативна програма “Развитие на конкурентоспособността на българската икономика”	82
4.5. Оперативна програма “Административен капацитет”	83
4.6. Оперативна програма “Регионално развитие”	83
4.7. Оперативна програма “Техническа помощ”	84
4.8. Цел 3 “Европейско териториално сътрудничество”	84
4.11. Залагане на цели по Лисабонската стратегия.....	87
5. ИНДИКАТИВНО РАЗПРЕДЕЛЕНИЕ НА СРЕДСТВАТА	88
6. ХОРИЗОНТАЛНИ ВЪПРОСИ	90

7. МЕХАНИЗЪМ ЗА КООРДИНАЦИЯ.....	93
8. ПРИЛОЖЕНИЯ.....	97
ПРИЛОЖЕНИЕ 1. ПРОЦЕДУРА ЗА КООРДИНАЦИЯ НА СТРАТЕГИЯТА....	97
ПРИЛОЖЕНИЕ 2. РАЗГРАНИЧЕНИЕ НА ДЕЙНОСТИТЕ ФИНАНСИРАНИ ОТ ЕФРР, ЕСФ, КОХЕЗИОННИЯ ФОНД, ЕСФРСР И ЕФР	113
ПРИЛОЖЕНИЕ 3. ОЦЕНКА НА МАКРОИКОНОМИЧЕСКОТО ВЪЗДЕЙСТВИЕ НА НСРР	115
ПРИЛОЖЕНИЕ 4. ТАБЛИЦА ЗА ДОПЪЛНЯЕМОСТ.....	118
ПРИЛОЖЕНИЕ 5. ИНДИКАТОРИ.....	121
ПРИЛОЖЕНИЕ 6. ИНФОРМАЦИЯ ЗА ОБЩЕСТВЕНИТЕ ДИСКУСИИ НА НСРР И ОП	123
ПРИЛОЖЕНИЕ 7. ДИНАМИКА НА ПЛАТЕЖНИЯ БАЛАНС	125
ПРИЛОЖЕНИЕ 8. ТАБЛИЦА НА СЪВМЕСТИМОСТТА МЕЖДУ ПРИОРИТЕТИТЕ НА НСРР И СНО.....	128
ПРИЛОЖЕНИЕ 9. ИНДИКАТЕВЕН СПИСЪК НА ГОЛЕМИТЕ ПРОЕКТИ ПО ОП “ТРАНСПОРТ” 2007-2013 Г.	129
ПРИЛОЖЕНИЕ 10. ИНДИКАТИВЕН СПИСЪК С ГОЛЕМИТЕ ПРОЕКТИ ПО ОПЕРАТИВНА ПРОГРАМА “ОКОЛНА СРЕДА” 2007-2013 Г.....	131
ПРИЛОЖЕНИЕ 11. ПОЛИТИКА В ОБЛАСТТА НА ЕНЕРГЕТИКАТА	132
ПРИЛОЖЕНИЕ 12. СПИСЪК НА УЧАСТВАЩИ ИНСТИТУЦИИ И ПАРТНЬОРИ	136

1. УВОД

Кратко описание на Документа “Национална стратегическа референтна рамка”

Националната стратегическа референтна рамка (НСРР) е изготвена в съответствие с чл. 27 и чл. 28 от Регламента на Съвета на ЕС (№ 1083/2006 от 11 юли 2006 г.), в които са залегнали общите разпоредби относно Европейския фонд за регионално развитие, Европейския социален фонд и Кохезионния фонд. Тя е средносрочен и дългосрочен документ, описващ ролята на структурните фондове през периода 2007-2013 г. в подкрепа на глобалното стратегическо развитие на България. НСРР поставя основните интегрирани цели, които са заложили с ясното разбиране, че конкретните резултати ще бъдат постигнати постепенно в процеса на изпълнение и с натрупването на финансови и нефинансови ресурси.

Документът се основава на задълбочен социално-икономически анализ и ключови аспекти на националните стратегии, приети и осъществявани в България. Целите на стратегията на НСРР се вписват напълно в рамката на Стратегическите насоки на Общността в областта на сближаването, Лисабонската стратегия и принципите за устойчивост, формулирани в Заключениеята на Съвета от Гьотеборг. Главната цел на стратегическите интервенции, които ще бъдат финансирани от Европейския съюз в България, е да се подкрепят инвестициите, необходими за икономическото развитие, като се инвестира в необходимите инфраструктури, човешкия потенциал и се поддържане на благоприятна бизнес среда и социално включване. Тази цел акцентира силно върху необходимостта да се даде приоритет на инвестициите, насочени към развитие на икономика, основана на знанията, за да се поддържа устойчив ръст на Европа на един по-конкурентен световен пазар.

Националната стратегическа референтна рамка описва стратегията на България в подкрепа на действия в следните тематични области за повишаване на конкурентоспособността: човешки ресурси, инфраструктура, управление и ефективна държавна администрация и услуги и териториално сближаване, техните взаимовръзки и ролята на Структурните фондове и Кохезионния фонд в рамките на тази стратегия. Националната стратегия е съобразена със Стратегическите насоки на Общността на Европейския съюз и допринася за постигане на техните цели. Всеки стратегически приоритет ще бъде подкрепен по един съгласуван начин от действия в една или повече Оперативни програми. НСРР включва също така и описание на административните структури и механизми за успешно изпълнение на кохезионната политика на Европейския съюз в България.

Националната стратегическа референтна рамка е разделена на следните основни части: Анализ на различията, слабостите и потенциала за развитие, Стратегия на интервенциите в обхвата на НСРР, Списък на Оперативните програми и механизми за координация и взаимно допълване на всички финансови инструменти на Европейския съюз. Индикативното годишно разпределение на средствата, предварителната проверка на принципа за допълняемост и приложенията (Таблицы за допълняемост) са също неразделна част от НСРР.

Принципът на партньорство при изготвянето на документа НСРР

Изготвянето на НСРР за 2007-2013 г. започна през м. септември 2005 г. Проект на НСРР на възможно най-ранен етап беше публикуван в Интернет страницата на Агенцията за икономически анализ и прогнози (АИАП) с цел публично обсъждане. В последствие проекто-документът беше доработен съвместно от Дирекция “Управление на средствата от Европейския съюз” на Министерство на финансите и Агенцията за икономически анализ и прогнози и разпространен сред Управляващите органи на Оперативните програми, за да представят техните бележки. През м. декември 2005 г., следвайки установения координационен механизъм, Министерският съвет одобри проекта на Националния план за развитие на България за периода 2007-2013 г. и проектите на Оперативните програми. Националният план за развитие (НПР) послужи като основа за разработване на НСРР. Беше направена предварителна оценка на НПР, като даваните препоръки постепенно се включваха в документа. Създадената Работна група по НПР/НСРР се свикваше редовно за да разглежда напредъка при изготвяне на български програмни документи в контекста на подготовката за Структурните фондове и Кохезионния фонд.

Българските власти се придържат стриктно към принципа на партньорство при изготвяне на стратегическите документи (НПР, НСРР и Оперативните програми (ОП). Съответните социално-икономически и други партньори, съгласно чл. 11 от Общия регламент, като национално представени сдружения на работниците и работодателите, неправителствени организации и консултативни органи, участват в Работните групи по НПР/НСРР и ОП и са активно ангажирани в разработването на документите.

Работната група по НПР/НСРР е съставена от експерти не само от централната администрация (министерствата), Агенция за икономически анализ и прогнози, Държавната агенция за младежта и спорта и Националния статистически институт, но също така и от Националното сдружение на общините в Република България, Съюза на работодателите в България, Българската търговско-промишлена палата, Българската международна стопанска асоциация, Българския съюз на частните предприемачи “Възраждане”, Асоциацията на индустриалния капитал в България, Българската стопанска камара, Съюза за стопанска инициатива, Конфедерацията на труда “Подкрепа” и Конфедерацията на независимите профсъюзи в България, Българската асоциация на агенциите за регионално развитие, Националният съвет за интегриране на хората с увреждания, Асоциацията на социалните предприятия в България.

Обществените обсъждания на НСРР започнаха през м. февруари 2006 г. и съпровождаха всички етапи на процеса на програмиране. През м. февруари 2006 г. се състояха и дискусии по НСРР в Икономическия и социален съвет. Проектът за НСРР беше одобрен от Координационния съвет по НПР/НСРР през м. април 2006 г. Беше извършена предварителна оценка на НСРР, а получените бележки доведоха до поправки в проекта за НСРР през периода май-юни 2006 г. През м. април 2006 г. беше организиран публичен семинар за запознаване с НСРР, последван от специфични обучения за регионалните и местните власти и социално-икономическите партньори.

2. АНАЛИЗ НА НЕСЪОТВЕТСТВИЯТА, СЛАБОСТИТЕ И ПОТЕНЦИАЛА ЗА РАЗВИТИЕ

България е малка страна с отворена икономика, разположена в Югоизточна Европа и заобиколена от пет държави (Румъния, Гърция, Турция, Сърбия, Република Македония) и Черно море. Тя има площ от 110 910 кв.км. и население от 7,7 милиона души. България започна процеса на икономически преобразования през 1989 г., който протичаше твърде бавно през първата половина на деветдесетте години. През деветдесетте години политическата нестабилност в района на Западните Балкани повлия негативно върху България поради затруднените търговските връзки на страната със страните от Западна Европа. Тези вътрешни и външни фактори бяха причина за извънредно ниски инвестиции в инфраструктурата, загуба на човешки потенциал поради емигриране и неефективност на трудовия пазар и доведоха до брутен вътрешен продукт на глава от населението измежду най-ниските в Европа. Преходът към функционираща пазарна икономика се ускори след 1997 г. и след въвеждането на Валутния борд. Понастоящем България е стабилна и с бързо развиваща се функционираща пазарна икономика, но за да бъде този растеж устойчив, са необходими значителни инвестиции в инфраструктурата, в човешкия капитал и развитието на бизнеса.

2.1. Социално-икономическо развитие

2.1.1. Макроикономическа стабилност и растеж

Цялостната икономическа политика, следвана от 1997 г. насам, е насочена към поддържане на макроикономическата стабилност като предпоставка за висок

икономически растеж. Въвеждането на Валутен борд през юли 1997 г. доведе до сериозна структурна промяна в икономическата политика на България. Макроикономическата стабилност в България се базира върху – фиксиран валутен курс, осигурен от режима на Валутен борд и надеждността на банковата система; - благоразумна фискална политика, целяща постигане на бюджет, близък до балансираност; - реструктуриране на основните сфери на икономиката чрез непрекъснати усилия за подпомагане на структурните реформи и свързаното с тях нарастване на ефективността. Либерализирането на пазара, приватизирането на държавни предприятия и процесът на дерегулиране на естествените монополи позволиха на страната да установи функционираща пазарна икономика¹.

Таблица 1. България и ЕС-25, избрани икономически показатели (2005 г.) в %

	България	ЕС 25
БВП на глава от населението (БГ/ЕС)	32,1	100
Реален растеж на БВП	5,5	1,6
Инвестиции (% от БВП)	23,5	19,9
ПЧИ (% от БВП)	8,8	0,6
Инфлация	5,0	2,9 ²
Бюджетен баланс (% от БВП)	3,1	- 3,0 ²
Брутен държавен дълг (% от БВП)	32,4	60 ²
Производителност на труда на зает (БГ/ЕС)	32,9	100
Разходи за ИКТ (% от БВП, 2004)	8,6	6,4
Разходи за НИРД (% от БВП)	0,51	1,9
Дял на ползвачи Интернет с широколентов достъп	4	10,6
Ползване на Интернет от домакинства (2004 г.)	10	42
Ползване на Интернет от предприятия (2004 г.)	61,8	90
Заетост (15-64 год.)	55,8	63,8
Икономическа активност (15-64 год.)	62,1	70,2
Безработица	10,1	8,7
Безработица сред жените	9,8	9,8
Младежка безработица	22,4	18,5
Дългосрочна безработица	6,0	3,9
Напускащи образователната система	20	14,9

Източник: НСИ, БНБ, МФ, Евростат

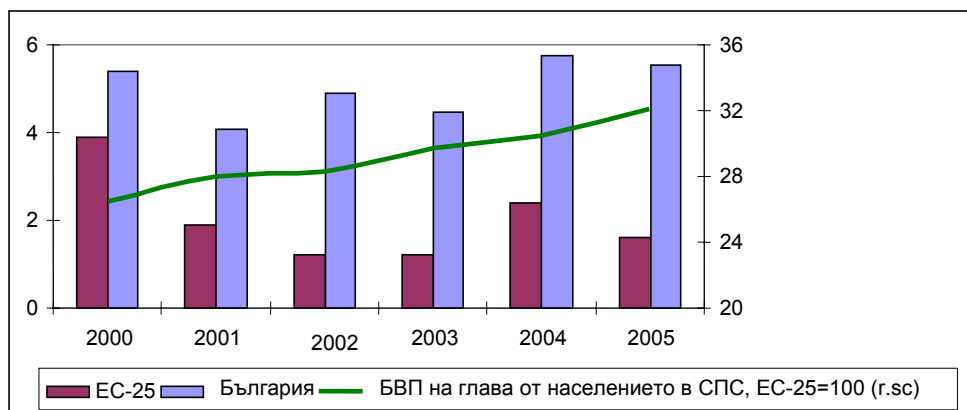
Брутният вътрешен продукт (БВП) регистрира стабилен темп на растеж от 1997 г. насам, което предизвиква приближаване към средното ниво за ЕС по показателя БВП на

¹ В Редовния си доклад от 2002 г. за напредъка на България по пътя към присъединяването Европейската комисия призна България за страна с функционираща пазарна икономика

² Номинален праг на сближаване

глава от населението с 6,6 процентни пункта. Средната степен на конвергенция (разликата спрямо растежа на ЕС-25) за последните осем години е 2,9% на годишна база, като се характеризира с известни колебания – разликата в растежа достигна 5,8% през 2001 г. и регистрира среден темп 4,2% през 2003 г. – 2005 г. **БВП на глава от населението в България, обаче, все още представлява едва 32,1% от БВП на ЕС-25.**³

Фигура 1. Ръст на БВП в България и ЕС-25, БВП на глава от населението, изразен в Стандарта на популателната способност (СПС) [PPS] (ЕС-25⁴=100)

Източник: НСИ, Евростат, оценки на АИАП

Вътрешното търсене е главният фактор, допринасящ за ръста на БВП през последните пет години, като образуването на основен капитал е неговият най-динамичен компонент. Делът на инвестициите в БВП нарасна от 15,7% през 2000 г. на 23,8% през 2005 г. в сравнение с 19,9% в ЕС-25. Входящите капиталови потоци (инвестиции на зелено, неразпределени печалби и нов частен дълг) играят важна роля в образуването на основния капитал в България през периода 2000-2005 г. Макроикономическата стабилност, напредъкът в структурните реформи и високият темп на възвращаемост повишиха привлекателността на страната в очите на чужди инвеститори и България отбеляза приток на преки чужди инвестиции (ПЧИ), възлизащи на 9,4 милиарда евро през 2000-2005 г. – средно 8,8% от БВП⁵ годишно.

Индикативни изчисления за т.нар. „счетоводство на растежа“ (growth accounting) показват, че водещият фактор за растежа е общата факторна производителност. Образуването на капитала също играе важна роля за поддържане на висок темп на растеж както пряко, така и чрез положителното си въздействие върху общата факторна производителност. Очаква се ролята на посочените два фактора за растежа да се запази

³ Процент от населението на възраст между 18-24 години с по-ниско от средно образование и без друго образование или обучение.

⁴ БВП на глава от населението изчислен в стандарт на популателната способност (СПС), (EU-25 = 100), Евростат

⁵ Вж. Приложение 7

и в бъдеще, особено на фона на неблагоприятните демографски тенденции (намаляване и застаряване на населението). В близко бъдеще приносът на трудовия фактор към растежа се очаква да бъде ограничен и поради това усилията на политиката трябва да акцентират върху подобряване на качествените характеристики на работната сила, стимулиране на развитието на производителността на труда и поддържане на атрактивна среда за инвестиции и бизнес.

Задълбочаването на структурните реформи оказва положително въздействие върху общата икономическа ефективност, но в краткосрочен план беше съпроводено от по-висок ръст на инфлацията⁶ и влошаване на търговския баланс⁷. В условията на свободно движение на стоки и услуги, както и при пазарно ценообразуване, определяно от търсенето и предлагането, водещ фактор за динамиката на местните цени, е промяната на администрираните цени (в основни линии, това са цените на естествените монополи в инфраструктурните сектори) с цел достигане на нивото на възстановяване на себестойността⁸. Нетният износ влияе негативно върху растежа от 2003 г. насам. През разглеждания период износът отбеляза висок реален ръст надхвърлящ 10% годишно, но в същото време вносът се увеличи по-бързо поради стремителното навлизане на инвестиционни стоки. Вносът на суровини и енергийни ресурси нарастваше с по-бързи темпове поради покачващите се цени на международните пазари⁹.

Най-динамично развиващият се сектор в България е промишлеността с реален ръст 7,3% през 2005 г. Нейното развитие се стимулира както от външното търсене, така и от повишеното вътрешно търсене, при бързо нарастващи продажби на промишлени стоки на вътрешния пазар. Въпреки това поради различните профили на търсенето и предлагането, вносът се покачва бързо. Внесените суровини и енергийни ресурси представляваха 31 процента от междинното потребление през 2005 г. В условията на активизираната промишлена дейност, този относително голям дял даде тласък на вноса на междинни продукти. Потреблението на енергия от промишлеността¹⁰ е два пъти по-голямо в сравнение със средното потребление в ЕС-25, което поставя България на първо място по енергийна интензивност (по данни на Евростат). Сред най-големите потребители на енергия са повечето главни експортни промишлени отрасли - като химическата промишленост, черната металургия и производството на стоки от неметални руди. В допълнение към това, България не разполага със значителни първични енергийни източници и внася около 70% от първичните си енергийни ресурси.

Ръстът на производителността на труда е значителен в промишления сектор. Намаляването на трудовите разходи за единица продукция, особено в сферата на преработващата промишленост, допринася за конкурентоспособността на отрасъла. Нивото на производителността, обаче, си остава доста ниско в сравнение със средното ниво в Европейския съюз, което показва, че са необходими по-нататъшни усилия за подобряване на ефективността и засилване на конкурентоспособността.

⁶ Средната годишна инфлация надвишава 5% по години за периода 2000-2005 г.

⁷ Дефицитът по текущата сметка нарасна до 13,9% от БВП през 2005 г., сравнен с 9,4% през 2000 г.

⁸ За темпа на инфлация в България допринесоха два други фактора – увеличаване на акцизите, насочено към постигане на минималното изискуемо ниво в ЕС и колебанията на международните цени на енергийните ресурси

⁹ Вж. Приложение 7

¹⁰ Определено като първично енергийно потребление на единица БВП (тонове нефт на 1000 евро БВП)

Секторът на услугите се развива доста динамично, движен от разширяването на частния сектор в области като съобщения, финанси, търговия и туризъм. Развитието на сектора беше ускорено главно от дерегулирането на пазара на услугите. През периода 2000-2005 г. туризмът претърпя процес на бърза приватизация, водеща до висок темп на инвестициите и растежа (приходите се увеличиха с 65,4% през периода 2000-2005 г.).

Селското стопанство се развива с променливи темпове. Неговият дял в брутна добавена стойност (БДС) спада от 13,9% през 2000 г. до 10,8% през 2005 г. Намалването на дела на селското стопанство в БДС се обяснява с бавния и неравномерен растеж на отрасъла и с по-бързия растеж на националната икономика. Съотношението брутна добавена стойност/брутна продукция (БДС/БП) в селското стопанство е 40,7%, в сравнение с 50% в страните-членки на Европейския съюз.

България е изправена пред предизвикателството да постигне устойчив процес на реално сближаване чрез висок икономически растеж, основан върху инвестициите, значително повишаване на производителността и подобряване на конкурентоспособността. За да се справи с рисковете, които могат да попречат на поддържането на висок и устойчив темп на растеж, икономическата политика трябва да се фокусира върху подобряване на качеството на физическата инфраструктура (като се засили свързаността и достъпността), инвестиране в човешки капитал и повишаване на стандартите в образованието и здравеопазването за поддържане на качеството на работната сила, отстраняване на неефективността в действията на администрацията и пазара, с цел да се стимулира предприемачеството и инвестирането, да се подпомогне едно балансирано териториално развитие.

2.1.2. Базисна инфраструктура

Този раздел от анализа представя основните предизвикателства пред развитието на базисната инфраструктура и нейното значение за поддържане на висок и устойчив растеж. Разделът обхваща: (i) транспорт, (ii) околна среда, (iii) информационни и комуникационни технологии (ИКТ) и (iv) енергийна инфраструктура.

Поради финансови ограничения през последните петнадесет години инвестициите в базисната инфраструктура бяха недостатъчни за нуждите на бизнеса и гражданите. В резултат от това фирмите имат завишени разходи поради остарялата и некачествена базисна инфраструктура, а обществото е лишено от задоволително качество и достъп до редица основни услуги.

2.1.2.1. Транспорт

Добре развитата и висококачествена транспортна мрежа е жизненоважен фактор за развитието и растежа на българската икономика поради следните причини:

- (i) развитието на България като малка отворена икономика зависи в голяма степен от разширяване на нейните международни търговски контакти;
- (ii) страните-членки на Европейския съюз са основните търговски партньори на България. Тъй като износът на страната обхваща предимно суровини и

полуфабрикати, за които транспортните разходи са от значение, изключително важно е да се изградят добри транспортни връзки между България и Европейския съюз. Поради местоположението на основните стопански дейности в България най-широко се използват сухопътният и железопътният транспорт;

(iii) в страната стопанската дейност е съсредоточена в определен брой бързо развиващи се големи градове, докато много малки селища с потенциал за растеж (в които живее по-голямата част от населението) са изолирани и си остават слаборазвити поради лошата транспортна мрежа;

(iv) достъпността на социалните и административните услуги е силно зависима от транспорта.

Територията на Република България се намира на кръстопът от гледна точка на геостратегическото разположение на страната, което налага допълнителни изисквания към качеството на българската транспортна мрежа.

През 2003 г. Групата на високо равнище I, под председателството на Карел ван Миерт, определи два главни европейски транспортни коридори, които преминават през територията на Република България: **Видин – София – Кулата и река Дунав**. Следните проекти бяха идентифицирани като приоритетни за развитието на транс-европейската транспортна мрежа:

- Модернизиране на железопътната линия Видин – София – Кулата;
- Подобряване на корабоплаването по река Дунав;
- Изграждане на магистрала “Струма”.

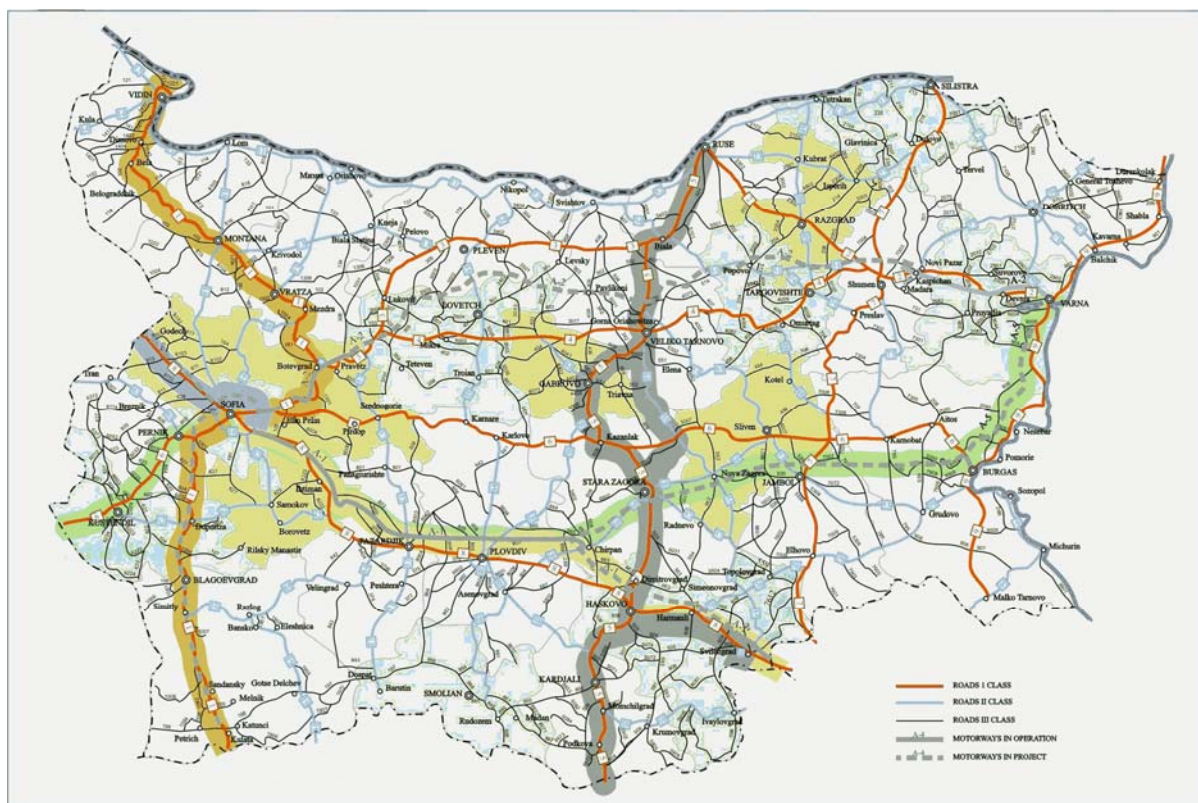
В края на 2005 г. Групата на високо равнище II, под председателството на г-жа Лойола де Паласио, представи доклад за разширяване на главните транс-европейски транспортни оси до съседните страни и региони. Една от петте транспортни оси, посочени в доклада, преминава през територията на България, **Югоизточната ос**, която свързва Европейския съюз, през Балканите и Турция, с Кавказ и Каспийско море, както и с Египет и Червено море. Предвиждат се също така и изграждането на връзки за подобряване на достъпа до Албания и Република Македония, Иран, Ирак и Персийския залив. Основните мултимодални връзки, преминаващи през територията на нашата страна са:

- Белград – Ниш – София, през Пловдив до Истанбул (TRASECA);
- италианските пристанища Бари/Бриндизи, през Дурес/Влора – Тирана – Скопие – София – Бургас/Варна;
- Река Дунав – река Сава.

Изграждането на тези транспортни връзки ще бъде от голяма полза за развитието на България. Поради това, че Европейският съюз ще съсредоточи своите средства върху развитието на главните оси, определени от двете Групи на високо равнище, България трябва да ориентира инвестиционната си политика към разработване и осъществяване на проекти, разположени по тези главни оси. Предвид географското разположение на страната подобряването на транспортната инфраструктура и услугите ще допринесе за увеличаването на транзитния трафик на пътници и товари. Ако изпълнението на главните транспортни проекти се забави значително, съществува риск основният трафик да бъде пренасочен през съседните страни, което ще доведе до загуба на

доходи, възможности за нови инвестиции и по-добра достъпност.

Необходимо е подобрене и по-активна координация между различните видове транспорт, за да се осигури ефикасна вътрешна и външна свързаност на страната. В това отношение от голяма важност е по-нататъшното развитие на главните транзитни транспортни направления, а именно Русе – Свиленград и Драгоман – Свиленград, както и Видин – София – Кулата и река Дунав. Подобряването на връзката между София и главните морски пристанища на страната, Бургас и Варна, е от решаващо значение за поемане на очакваното увеличение на трафика. В допълнение към това, подобряването на връзката между Варна и главното речно пристанище, Русе, ще бъде от голямо регионално значение.

По отношение на инфраструктурата на **сухопътния транспорт**, през 2005 г. общата дължина на пътната мрежа в България е 37 300 км, което включва над 19 275 км държавни (национални) пътища. Сухопътните транспортни услуги осигуряват преvoза на 88% от товарите в страната. Пътната мрежа в България не е в състояние да поеме международния трафик на дълги разстояния и се намира в лошо състояние, като същевременно е и претоварена в сравнение с другите видове транспорт. Според проучване на Световната банка¹¹ по онези сегменти от пътищата, по които минава международният трафик, започват да се образуват задръствания. Освен това, поради липсата на околновръстни пътища, сухопътната система на международния трафик преминава през много малки градове и села, което ще породи потенциални конфликти между международния трафик на дълги разстояния и местния трафик. В допълнение към това, страната има 23 гранични контролно-пропускателни пункта, като само 7 от

¹¹ За повече подробности вж. Световната банка (2005), Икономически меморандум за страната “България: Пътят към успешната интеграция в Европейския съюз. Политическа програма”

тях се намират на първокласни пътища, което не е достатъчно и възпрепятства външната търговия.

Българската транспортна мрежа е съставена предимно от пътища, които не са нито магистрали, нито първокласни пътища. Магистралите в България не са достатъчни. Близо 30% от наличните 331,2 км. магистрали и 50% от наличните 2960,2 км. първокласни пътища в страната не са в добро състояние и се нуждаят от рехабилитация и реконструкция. Нуждата от доизграждане и подобряване на съществуващата сухопътна мрежа е особено очевидна за Транс-европейските транспортни коридори поради очакванията трафикът да се увеличи. Също така, за да отговаря на изискванията на стандартите на Европейския съюз, трябва да се подобри товароносимостта на пътната настилка.

По отношение на пътищата от по-нисък клас, **около 63% от второкласните и 70% от третокласните пътища се нуждаят от реконструкция и рехабилитация.** Свързаността на много малки градове и села с големите градове е затруднена от лошото качество на пътищата, които не са в състояние да покрият нуждите на трафика. В резултат на това селищата с лоши връзки ще продължат да бъдат изолирани и използването на техният потенциал за икономическо съживяване ще бъде сериозно забавено. Тук трябва да се отбележи, че изграждането и поддържането на общинските пътища (представляващи над 55% от общата дължина на сухопътната мрежа в страната) се възпрепятства от недостатъчното финансиране от страна на общините.

Също така, **градският транспорт** се нуждае от подобрения, особено по отношение на пътната настилка, преодоляване на задръстванията на движението в големите градове, ограничения брой на местата за паркиране, осигуряването на безопасност и сигнализация, техническото оборудване за осъществяване на ефективен контрол и спазването на правилата за движението по пътищата¹². Интензивното движение в големите градове води до необходимостта от изграждане на околновръстни пътища като важна част от националната сухопътна мрежа. Същевременно главните проблеми на междуградския автобусен транспорт включват осигуряване на безопасност на пътуването, неспазване на точно определено време на пристигане, незадоволително обслужване на пътниците на автобусните спирки и недостатъчни връзки с другите видове транспорт на мястото на пристигане.

Общата дължина на железопътните линии е 7326 км, от които 67% са електрифицирани. Въпреки, че гъстотата на съществуващите железопътни линии е достатъчна, капацитетът на железопътната мрежа е малък поради оперативното и техническото състояние на железопътната инфраструктура. Понастоящем железопътните линии в страната са подходящи за развиване на скорост до 100 км/час, докато изискваната скорост в Европейския съюз е 160 км/час. Близо 60% от националната железопътна мрежа не е ремонтирана през последните 10 години. В допълнение към това, около 80% от локомотивите, 70% от пътническите вагони и основната част от съоръженията за безопасност, телекомуникации и електроснабдяване са на повече от 20 години.

Железопътната мрежа в страната е от “затворен” тип поради факта, че има само 8 гранични контролно-пропускателни пункта със съседните страни. Железопътната връзка с Румъния по Транс-европейския коридор IV не е завършена в отсечката Видин-

¹² Страната е приела всички социални и технически изисквания на Европейския съюз, свързани с безопасността и сигурността на сухопътния транспорт.

Калафат. В резултат от това съществуват ограничения за развитието на бизнес със съседните страни и по-специално за трансгранично сътрудничество.

Железопътният транспорт е един от най-екологичните видове транспорт. През последните петнайсет години обаче, пътничекото в българските железници е спаднал близо три пъти, а броят на пътничеките влакове е намален с над 40%. Главните причини за това са ниската атрактивност на железопътния транспорт поради лошото състояние на железопътната инфраструктура, старият подвижен състав и нарасналия брой алтернативни начини за придвижване. Железопътният товарен транспорт също отбеляза значителен спад в резултат от затварянето на предприятия от тежката промишленост и прехвърлянето на превоза на товари от железопътния към сухопътния транспорт. Българските железници имат потенциала да осъществяват превоз на контейнери, но наличната инфраструктура, с едва осем товарни терминала, разположени на някои от главните железопътни гари, не отговаря на съвременните изискванията.

Морският и вътрешният воден транспорт предоставят възможност за висококачествени, евтини и екологични транспортни услуги, които предопределят водния транспорт като сериозна алтернатива на сухопътния транспорт. Главните морски пристанища Варна и Бургас имат достатъчен капацитет за общи товари, твърди и течни насипни товари, контейнери, тежки пакети и обработка на Ро-Ро товари. Те разполагат със сравнително добре развита транспортна инфраструктура, която ги свързва със сухопътната и железопътната мрежа на страната. На Черно море има изградени три контейнерни терминали.

Най-голямото българско речно пристанище се намира в Русе. То е важен търговски, промишлен и транспортен център, но **неговите основни и товаро-разтоварни механични съоръжения са остарели**. Повечето български пристанища са построени за мултифункционални цели, което има отрицателен ефект върху техническото им състояние. Освен това **корабоплавателният канал на главния речен път, река Дунав, не отговаря на международно приетите стандарти за проектиране, определени от Комисията за река Дунав**.

В момента **комбинираният транспорт** в България е недоразвит. Извършват се ограничен брой транзитни контейнерни превози чрез сухопътен и железопътен транспорт. Техническите параметри на комбинирания транспорт в България следва да бъдат подобрени, за да се използват по-пълноценно предоставените възможности, в резултат на растежа на транспортните услуги на Балканите, което ще допринесе за изграждане на по-устойчива транспортна система.

Железопътните линии в България, включени в Европейското споразумение за най-важните линии за международни комбинирани превози и свързаните с тях обекти (AGTC) са:

- Русе-Горна Оряховица-Дъбово-Димитровград (310 км)
- София-Мездра-Горна Оряховица-Каспичан-Варна (543 км)
- Драгоман-София-Пловдив-Димитровград-Свиленград (382 км)
- Пловдив-Зимница-Карнобат-Бургас (294 км)
- Видин-София (279 км)

- София-Кулата (210 км)

Оборудването за националните и международните контейнерни товари е въведено в експлоатация през 70-те и 80-те години. Поради остарялата инфраструктура терминалите не са поддържани и използвани по най-подходящ начин.

Въпреки че като цяло състоянието на инфраструктурата не отговаря на изискванията за осъществяване на превоз на товари, някои от терминалите разполагат с оборудване, което може да бъде използвано, ако в него бъдат направени определени инвестиции. В страната няма директна оперативна връзка между железопътния и морския транспорт. Терминалите трябва да бъдат осигурени със специално оборудване (кранове, складови помещения, платформи за осъществяване на товаро-разтоварна дейност, товарни вериги и други).

По отношение на **въздушния транспорт** към момента в страната функционират пет граждански летища. **Състоянието на пътническите и товарните терминали на всички летища не е в съответствие с международните стандарти.** За да могат да използват възможностите за кацане на по-големи и по-тежки самолети, употребявани от чартърните въздушни превозвачи, българските летища се нуждаят от разширения на пистите, развитие на пътищата за рулиране и нови настилки. Понастоящем връзката между главните летища и другите видове транспорт не е развита.

Общото състояние на транспортната инфраструктура в страната е лошо. Наличните пътища, железопътни линии и корабоплавателният канал на река Дунав се нуждаят от значителни инвестиции за подобряване на безопасността и постигане на пълно съответствие със стандартите на Европейския съюз. Транспортната инфраструктура по главните транспортни оси от национално и европейско значение има нужда от допълнителни инвестиции, за да отговори напълно на европейските стандарти. Сухопътният транспорт в България не може да поеме международния трафик на далечни разстояния и е в лошо състояние. Товарносимостта на пътната настилка по главните международни транспортни дестинации трябва да бъде подобрена. Железопътната транспортна мрежа в страната е от “затворен” тип поради малкия брой гранични контролно-пропускателни пунктове със съседните страни. Интензивното вътрешно движение в големите градове поражда необходимостта от изграждане на околоръстни пътища, като важна част от националната пътна мрежа. По-голямата част от малките градове и селата нямат добри връзки с националната транспортна система и големите градове. Съоръженията за комбиниран транспорт, както и неговото обслужване са недоразвити и се нуждаят от модернизирани за осигуряване на по-добро взаимодействие между различните видове транспорт.

2.1.2.2. Инфраструктура за опазване на околната среда

Екологичната инфраструктура на страната е от съществено значение, както за качеството на живота, така и за общественото здраве. Силно обвързан с управлението на икономическите ресурси, този сектор е стратегически за бъдещото развитие на страната. Инфраструктурата за опазване на околната среда и на човешкото здраве,

обхваща следните компоненти: управление на водите; управление на отпадъците; опазване на природата; рехабилитация на терени със стари замърсявания; намаляване на екологичните рискове.

Като цяло **качеството на водата** в страната е на задоволително ниво. България има добре развита **водоснабдителна система**, която обхваща 5031 селища с 98,8% от населението (2004 г.) Приблизително 21,6% от населението обаче е подложено на режими на водоснабдяването поради вътрешни загуби в мрежите за разпределение (51,6% през 2004) и недостиг на водохранилища. Общото **потребление на вода** в страната е сравнително ниско, но обемът на добиваната вода е почти два пъти по-голям в сравнение с други страни. Това до голяма степен се дължи на амортизирането на водоснабдителната мрежа, която на места се нуждае от пълна рехабилитация. По отношение на **канализационната мрежа и пречиствателните станции за отпадъчни води** страната изостава в сравнение със стандартите на ЕС към водоснабдителните мрежи. Приблизително 70,5% от градовете в страната имат изградени канализационни мрежи, но за селата този процент достига едва 2,1%. През 2004 г. само 69,2% от населението е обхванато от канализационната система . През същата година само 39,9% от населението е свързано с пречиствателни станции за отпадъчни води. Поради това, продължават да са необходими значителни усилия за понижаване и евентуално ликвидиране на изхвърляните вредни вещества във водата, както и за намаляване на евентуални рискове за околната среда и общественото здраве.

Значително подобрене беше постигнато в областта на управление на **потоците от промишлени и битови отпадъци**. През 2004 г. системата за събиране на отпадъци обхваща 84,2% от населението на страната, което включва главно жителите на големите градове. В селските райони, обаче, няма организирани услуги за управление на отпадъците. Системата на разделно събиране на отпадъци започна да се прилага в страната главно по отношение на отпадъците от опаковки, а също така и за някои конкретни групи опасни отпадъци като луминисцентни тръби, батерии, дребни химически отпадъци. Специално внимание се отделя на **екологичните щети, причинени от предишни държавни предприятия** до приватизацията им, като дейностите, свързани с минни проучвания, добив и първична преработка на руда, въглища и суровини. До края на 2004 г. са реализирани шестнадесет държавни програми, обхващащи 55 отделни проекта. С оглед намаляване на тежестта върху държавния бюджет, беше привлечена подкрепата на международни финансови институции, които финансираха дейности, извършвани в тази област. Необходими са по-нататъшни усилия по отношение на големия брой съществуващи общински сметища, които не съответстват на изискванията на националното и законодателството на Европейския съюз, и представляват заплаха за общественото здраве и за околната среда. Пълното развитие на адекватна система от инфраструктурни съоръжения за **управление на битовите отпадъци**, която да отговаря на изискванията на законодателството и екологичните стандарти на страната и на Европейския съюз, продължава да бъде предизвикателство. Това изисква прилагането на нови решения по отношение на управлението на отпадъците. По-нататъшното подобряване на екологичните условия налага също така да продължат инвестициите, свързани с преработката на промишлените и опасните отпадъци.

Вредните емисии на **главните замърсители на атмосферата**, включени в Директива 2001/81/ЕС на Европейския съюз за националните прагове на емисиите на някои вещества (SO₂, NO_x, CO₂, N₂O и NH₃), намаляха в сравнение с нивата, установени в началото и края на деветдесетте години. Беше постигнат спад от 10% в емисиите на SO₂ благодарение на въвеждането на съоръжения за отстраняване на SO₂ в някои от топлоцентралите. Всички тези постижения позволиха радикално подобряване на качеството на атмосферата в промишлените райони. При сегашните тенденции в развитието – без откриване на нови големи производствени мощности и без въвеждане на нови пречистващи технологии – се очаква България да изпълни задълженията си по Гьотеборгския протокол за ограничаване на националните годишни емисии и по Конвенцията за трансгранично замърсяване на въздуха на далечни разстояния до 2010 г. Все още е необходимо да се осъществят спешни мерки за намаляване емисиите в атмосферата на някои замърсители от големи горивни инсталации и постигането на по-добра околна среда.

В областта на **емисиите на парникови газове** понастоящем страната спазва лимитите, установени от Протокола от Киото. Нивото на вредните емисии на парникови газове показва низходяща тенденция. Това се дължи на намалените емисии на парникови газове от секторите “Енергетика”, “Промислени процеси” и “Отпадъци”. Прогнозите за бъдещи емисии на парникови газове (в случай на продължаване изпълнението на “Плана за действие във връзка с изменението на климата”) показват, че съществува резервен капацитет за изпълнение на ангажиментите на страната. С присъединяването си към Европейския съюз България ще участва в “Европейската схема за търговия с емисии”.

България е сред най-богатите страни в Европа по отношение на своето **биологично разнообразие**. Това е резултат както от благоприятните природни условия, така и от различното (в сравнение с другите страни-членки на ЕС) въздействие на човешкото управление (небалансирана индустриализация и урбанизация на страната, запазване на много места на традиционното екстензивно земеделие, обширни постоянни гори). Броят на защитените територии в България към края на 2004 г. е 858 с обща площ 544 394,9 хектара. Развитието на Националната екологична мрежа НАТУРА 2000 и определянето на обектите в България стартира през 2003 г. Според предварителните общи оценки в страната са налице 309 потенциални обекти, които отговарят на изискванията на НАТУРА 2000, обхващащи около 35% от територията. Поради нуждата от съхраняване на биологическото разнообразие в специално защитените природни зони инфраструктурата за еко-туризъм е слабо развита. За опазването на това наследство са необходими действия в дългосрочен план за съхраняване на естествените хабитати на редките видове, разширяване на защитените територии и въвеждане на механизми за тяхното управление (Планове за управление); формулиране, утвърждаване и реализиране на планове за действия в защита на определени видове, които са силно застрашени от изчезване, особено застрашените видове в европейски/глобален мащаб; създаване и развитие на защитени зони в рамките на екологическата мрежа НАТУРА 2000 и кампании за повишаване на общественото разбиране на проблемите на околната среда.

Незадоволителното състояние на инфраструктурата за канализация и за пречистване на отпадъчните води, както и цялостното състояние на водоснабдителната система, не осигурява необходимото качество на съответните услуги. Това се отнася и за съществуващите системи за управление на отпадъците, които също са с недостатъчно качество и обхват. Това състояние налага предприемането на действия за подобряването му с оглед спазване на действащото законодателство и на изискванията на директивите на Европейския съюз. В допълнение към това, важно е също да се предоставят и икономически стимули за инвеститори, за да се осигури увеличаване на инвестициите, както и адекватно качество на живот за местните общности. Биоразнообразието трябва да бъде опазено и защитено, тъй като то представлява ценно предимство, което може да бъде адаптирано и използвано за увеличаване икономическия потенциал на страната и неговите специфични области.

2.1.2.3. Информационни и комуникационни технологии (ИКТ)

Развитието на информационните и комуникационните технологии (ИКТ) е неразделна част от живота на съвременното общество, а ползването и прилагането на ИКТ е от решаващо значение за постигане на висок икономически растеж. Ползването на Интернет, високотехнологични услуги и комуникации, електронна търговия и бизнес ще допринесе за активното участие на България в глобалната икономика.

Инфраструктурата и достъпът до телекомуникациите са важни предпоставки за развитието на ИКТ. Въпреки положителната тенденция на нарастване на използването на ИКТ през последните години и бързия ръст на нивото на инвестициите, общото ниво остава недостатъчно¹³. Основните установени причини за това са: изоставането в цифровизацията на телекомуникационната мрежа, междурегионалните различия в осигуряването на ширококолов достъп до Интернет, недостатъчното обучение за ползване на ИКТ, затрудненият достъп на групите в неравностойно положение и етническите малцинства и ниската популателна способност на българските домакинства.

Гъстотата на фиксираните телефонни линии в България е висока, но в сравнение с ЕС-25 страната изостава по показателя цифровизация на фиксираните телефонни линии¹⁴. По показателя цифровизация на фиксираните телефонни линии съществуват и значителни междурегионални различия. Гъстотата на проникване на мобилните услуги се приближава до нивата в ЕС-25¹⁵ в резултат на либерализацията на динамично развиващия се ИКТ сектор.

През първата половина на 2006 г. 31% от населението на възраст над 18 години има достъп до компютър¹⁶. През 2006 г. 19,8%¹⁷ от домакинствата имат достъп до Интернет в сравнение с 42% в ЕС-25. Съществуват специфични групи, като

¹³ През 2004 г. разходите за ИКТ в България възлизаха на 8.6% от БВП при 6.4% в ЕС-25, Евростат.

¹⁴ Според БТК нивото на цифровизация към април 2006 г. е достигнало 46% като нивото на цифровизация в София и други големи градове е достигнало 80%.

¹⁵ 80% към 31.12.2005 г. при 91% средно проникване на мобилните комуникации в ЕС-25.

¹⁶ Витоша Рисьрч, 2006г.

¹⁷ Витоша Рисьрч, 2006г

етническите малцинства, пенсионерите и населението в селските райони¹⁸, чийто достъп до компютър и Интернет е силно затруднен. Сред главните пречки са: техническите условия, уменията и цената на достъпа¹⁹. В условията на свободен пазар на услугите се очаква цената да престане да бъде бариера за клиентите. За 25,4% от ползващите Интернет съществуват и езикови бариери. През 2005 г. 10,6%²⁰ от населението използва широколентов достъп до Интернет в сравнение с 10,8% за ЕС-25. Въпреки това потребителите на тази услуга са предимно концентрирани в Софийския регион.

През 2006г.²¹ практически всички предприятия са компютъризирани; 75-80% имат достъп до Интернет и 24% имат Интернет страници²². В около 60% от предприятията компютрите се използват предимно в ежедневните бизнес дейности и счетоводството. Само 10% от предприятията използват информационни системи за управление, системи за автоматизация на производството или системи за управление на отношенията с клиентите. Едва 6,6% от предприятията използват електронни системи за планиране на ресурсите. Това основно се дължи на преобладаващия дял на традиционните индустрии и специализацията в ниско технологични сегменти на икономиката в България²³.

Към настоящия момент 1,2% от предприятията ползват Интернет за електронна търговия (2,1% за ЕС-25). Условията за развитие на електронна търговия и електронен бизнес в страната се подобряват, за което допринася и приемането на Закона за електронната търговия, отнасящ се за задълженията на доставчиците на електронни услуги, както и за правилата за осъществяване на електронна търговия чрез Интернет.

В областта на електронните комуникации, помощта от обществените фондове придобива съществено значение за намаляване на регионалните различия в достъпа до електронни услуги и развитие на информационното общество. Съществуват значителни между регионални различия в цифровизацията на телефонните линии, ползването на персонални компютри и Интернет. Най-добрите стойности на тези показатели се наблюдават в Югозападния регион²⁴, където са концентрирани почти половината от абонатите в страната. Най-ниските стойности са регистрирани в Северозападния регион²⁵. Ниската степен на проникване на тези услуги може да се обясни с ограничения пазар и съответно ниските инвестиции.

Недостатъчната цифровизация на фиксираните телефонни линии, слабо ползване на Интернет от домакинствата и предприятията са някои от проблемите в тази сфера. Ограничената покупателна способност и липсата на квалификация и познаване на

¹⁸ Според Витоша Рисърч, 2006г само 5% от ромското население, 7% от турското население и 1-2% от пенсионерите използват Интернет

¹⁹ Според доклада "e-Europe+", 10% от домакинствата не използват Интернет поради ограничени финансови възможности.

²⁰ Витоша Рисърч, 2006г

²¹ Витоша Рисърч, 2006г.

²² За сравнение 90% от предприятията в ЕС-25 са свързани към Интернет и 58% имат свои Интернет страници. Доклад за 2005 г за сравнение на достиженията в областта на информационното общество за 2005 г., Европейска комисия 2006 г.

²³ България 2010: икономическите предизвикателства. Доклад на президента на Република България, София, 2005г.

²⁴ С 45% от персоналните компютри на домакинствата и 45% от ползващите Интернет, Национален статистически институт

²⁵ С 3% от персоналните компютри на домакинствата и 3% от ползващите Интернет, Национален статистически институт

възможностите на ИКТ са все още пречка за висок растеж на сектора. В допълнение българските предприятия използват ограничено информационни системи за управление, системи за автоматизация на производството, системи за управление на отношенията с клиентите и електронни системи за планиране на ресурсите. Допълнително предизвикателство е постигането на по-широко разпространение на електронната търговия и бизнес в страната.

2.1.2.4. Енергийна инфраструктура

Основният проблем пред Българския енергиен пазар остава значителната зависимост от вноса на енергийни ресурси възлизащ на около 70% (при 40% средно за ЕС), който се покрива от единствен основен доставчик – Руската Федерация. Единственият значим местен енергиен ресурс са нискокалорични лигнитни въглища с високо съдържание на сяра.

За да се ограничи зависимостта от вносни енергийни ресурси, се полагат сериозни усилия в три направления:

- Намаляване на енергийното потребление на единица брутен вътрешен продукт на икономиката;
- Оптимално оползотворяване на местни и възобновяеми енергийни източници;
- Гарантиране сигурността на енергийните доставки чрез диверсификация на източниците и маршрутите.

Високата енергийна интензивност на икономиката е значителен проблем за постигането на дългосрочно устойчиво развитие. Българската икономика изразходва около 2 пъти повече енергия за производство на едно евро от БВП в сравнение с ЕС, отчитайки паритета на покупателната способност. Най-голям дял в крайната енергийна интензивност има индустрията, която е с дял от 39% от крайното енергийно потребление и около 26% от БВП. Над 40% от електроенергията, доставена от индустрията, се консумира от малките и средни предприятия, които са сравнително енергоемки. В допълнение, амортизираната физическа среда и сграден фонд също не покриват основни изисквания по отношение на енергийната ефективност.

Изграждането на необходимата инфраструктура за производство на енергия от ВЕИ, включително за присъединяване към преносната и разпределителна мрежа е пряко свързана с изпълнението на ангажмента на Р България за достигане на индикативен дял от 11% от електроенергията, произведена от ВЕИ в брутно вътрешно потребление на електроенергия до 2010г. Към момента, електроенергията произведена от ВЕИ включва основно ВЕЦ, както и относително малък дял произведен от вятърни генератори. За периода 2005-2015 г. (без значителни допълнителни усилия) се предвижда дялът на ВЕЦ от цялата произведена електроенергия да възлиза средно на 5,5%. През 2005г. вятърните генератори произведоха енергия възлизаща на 4,6 GWh, което се равнява на под 1% от енергията произведена от ВЕИ в страната. Около 116 GWh (10 ктне) електроенергия е произведена от биомаса и по-специално от черна луга в заводите за целулоза и хартия.

За достигане на индикативната цел е необходимо електропроизводството от ВЕИ да нарасне до 4,61 TWh през 2010г., което е свързано с оползотворяване на биомасата във

всичките ѝ форми, чрез изграждане на мощности за комбинирано производство на електроенергия и топлинна енергия, използване на съществуващите възможности за изграждане на нови хидроенергийни мощности, както и оползотворяване на вятърната енергия в зоните с подходящ ветрови потенциал.

В същото време България сериозно изостава в развитието на газоразпределителните мрежи и в битовата газификация не само спрямо страните от ЕС, но и спрямо страни от региона на ЮИЕ. В страната са газифицирани под 1% от домакинствата, докато за ЕС този процент е над 50%. Към момента реално разпределение(доставка) на природен газ се извършва на територията на около 35-40 общини, което е около 15% от общините в България, докато за ЕС този процент е над 80%. В България за 49% от общините има издадени лицензи за газоразпределение, но в голяма част от тях газификацията е стартирала съвсем скоро. Фактът, че само действието на пазарните сили не е било достатъчно за възникването на инвестиционен интерес към изграждането на газоразпределителни мрежи във въпросните изоставани с газоразпределението райони, показва наличието на пазарен дефект. За преодоляване на това изоставане е необходимо да бъде осигурено съ-финансиране от публични фондове за изграждането на разклонения от националната газоразпределителна мрежа до регионите с неразвито газоснабдяване.

Съществено внимание е необходимо да се обърне и на изграждането на необходимата инфраструктура за изпълнение на изискванията за намаляване на емисиите на определени замърсители в атмосферата от големите горивни инсталации (Директива 2001/80/ЕС). Енергетиката е най-големият източник на серен диоксид и един от основните източници на азотни окиси, като спазването на екологичните изисквания е приоритетно за развитието на сектора.

По подробна информация за енергийната политика на страната се съдържа в Приложение 11 на НСРР.

Основните проблеми области в енергетиката са свързани с все още високата спрямо ЕС енергийна интензивност на българската икономика, значителната енергийна зависимост от вносни енергоресурси, по-пълното оползотворяване на местните енергийни източници, намаляване на вредното въздействие на дейностите в енергетиката върху околната среда, както и изоставането в развитието на газоразпределителните мрежи и в битовата газификация. Подпомагането чрез съфинансиране от публични фондове на инвестициите и дейностите в тези ключови области, представлява съществен принос за постигане на основни приоритети за повишаване на производителността и конкурентоспособността на българската икономика, опазването на околната среда, гарантиране сигурността и диверсификацията на енергийните доставки, допринасяйки по този начин към целите на Лисабонската стратегия и към визията на НСРР за високо качество на живот в България.

2.1.3. Развитие на човешките ресурси

Развитието на човешкия капитал играе ключова роля за постигане на конкурентна икономика и съвременно общество, основано на знания. Качеството на човешкия капитал се определя от редица фактори: демографски тенденции, институции и развитие на трудовия пазар, образователен и здравен статус, както и равен достъп до услуги (здравеопазване и социални услуги, социално осигуряване и социални помощи, транспортни услуги, жилища и т.н.)

2.1.3.1. Демографско развитие

През периода след 1989 г. населението на България постоянно намалява. В края на 2005 г. броят на хората, постоянно живущи в България, е бил 7 718 750. Според прогнозите на Министерството на труда и социалната политика, през 2013 г. числеността на населението ще бъде 7 348 077 или с 4,8% по-малко. Главните параметри на демографската криза в България са свързани с постоянното намаляване на раждаемостта, застаряване на населението, относително високата смъртност, включително тази сред пеленачета и деца и високата емиграция на хора в трудоспособна възраст. Тези фактори водят до влошаване на възрастовата структура на населението и намаляване на числеността на потенциалната работна сила.

Специално внимание трябва да се обърне на проблемите, свързани със средната продължителност на живота в добро здраве. Според оценките на Световната здравна организация, показателят за България през 2000 г. е бил 61 години за мъжете и 65,8 години за жените. Според същия източник, стойностите на този показател в европейските страни са по-високи с 5 до 9 години.

Процентът на населението в трудоспособна възраст е нараснал от 58,3% през 2000 г. на 62,4% през 2005 г. Съществува постоянна тенденция на намаляване на процента от населението в под трудоспособна възраст от 16,8% през 2000 г. до 14,8% през 2005 г., както и на населението в над трудоспособна възраст от 24,9% през 2000 г. на 22,2% през 2005 г.

Коефициентът на зависимост (брой на пенсионери/100 социално осигурени) се очаква да спадне от 97,5% през 2003 г. на 81,2% през 2020 г., което ще бъде резултат от въвеждането на по-строги изисквания за пенсионните права и увеличаване на броя на социално осигурени хора. Нивото ще остане под 90% до 2038 г., като след това се очаква да расте с най-много един процент всяка година поради увеличаване на продължителността на живота и да достигне 100% на гореспоменатия коефициент през 2050 г.²⁶

Коефициентът на възрастова зависимост (брой на хора над 65 години/хора на възраст между 15-64 години) расте от 23,8% през 2000 г., за да достигне 29% през 2015 г. (Евростат). Средните нива за ЕС-25 са съответно 23,4% и 28,9%. В рамките на периода на програмиране, положението в България не се различава от средното европейско равнище. Очакваното дългосрочно развитие (до 2050 г.) показва влошаване на фактора с 8,1 процентни пункта в сравнение с равнището в ЕС-25.

Основният инструмент за провеждане на демографската политика в страната е “Националната стратегия за демографско развитие през периода 2006-2020 г.”,

²⁶ НСИ

координирана от Министерството на труда и социалната политика, както и Националните годишни планове за нейното изпълнение.

Демографското развитие на страната се разглежда от българското правителство като национален и социален въпрос от голяма важност. Неговото решаване изисква максимални усилия и пълно съгласуване на действията на компетентните органи, институции и структури на гражданското общество на централно, регионално и местно равнище за да се забави намаляването на населението и да се постигне стабилизиране в дългосрочен план.

Бъдещото развитие на работната сила се влияе от процесите на застаряване и намаляване на населението. Броят на хората, които ще се пенсионират след 2006 г., ще надвишава броя на младежите, които предстои да се вляят в работната сила, разходите за пенсии ще нараснат. Работната сила се характеризира с ниска производителност и липса на гъвкавост по отношение на професионалната и географската мобилност. Намаляването на трудоспособното население и процесът на застаряване, както и изискванията за поддържане на конкурентоспособност на икономиката след присъединяването към Европейския съюз, налага пълно включване и оползотворяване на потенциала на наличните трудови ресурси и подобряване на тяхното качество и структура, за да може да се отговори на нуждите на развитието на бизнеса.

2.1.3.2. Трудов пазар

Качеството на човешкия капитал е решаващ фактор за икономическия растеж. Структурата на трудовия пазар в сравнение със страните от Европейския съюз е едно от главните предизвикателства за икономиката.

Таблица: Трудова заетост и безработица през 2005 г.

		Трудова заетост	Процент на трудоспособното население	Безработица	Младежка безработица	Дългосрочна безработица
България	%	55,8	62,1	10,1	22,4	6,0
ЕС-25	%	63,8	70,2	8,7	18,5	3,9

Източник: Евростат

Числеността на зетите е нараснала с 6,5% в периода 2000-2005 г. благодарение на високото търсене в частния сектор, но въпреки това **процентът на трудовата заетост в страната си остава 55% през 2005 г. в сравнение с 63,8% в ЕС-25**. Важен фактор, който влияе върху ниското ниво на трудовата заетост е ниският процент на участие в трудовия пазар. Той достигна 62,1% през 2005 г., докато средният процент на участие в трудовия пазар за Европейския съюз през същата година беше 70,2%.

През периода 2000-2005 г. нивото на безработицата е намаляло с 6,3 процентни пункта, за да достигне 10,1% през 2005 г. Въпреки че общата безработица вече е по-близо до средното равнище от 8,7% в Европейския съюз, **дългосрочната безработица си остава главния проблем на трудовия пазар в страната**, тъй като понижава качеството на човешкия капитал по отношение на умения, квалификация и намалява трудовите ресурси. Въпреки че дългосрочната безработица спадна от 8,3% през 2000 г. на 6% през 2005 г.²⁷, тя представлява повече от половината (55,9%) от общата безработица. Положението е особено тежко за нискообразованите и нискоквалифицираните хора, при които показателят достига стойности от съответно 70,8% и 72,7%. При сегашната структура на заетостта и трудоспособността съществува риск от недостиг на работна ръка в отраслите с висока добавена стойност и – свързана с това – инфлация на заплати. **Младежката безработица си остава висока** - 22,4% през 2005 г. в сравнение с 18,5% в ЕС-25. Делът на безработните младежи без професионална квалификация е 73,6%²⁸, а на младежите с начално образование – 65,6%. Същевременно, броят на безработните над петдесетгодишна възраст е 28,1%. Около 61% от тези лица са дългосрочно безработни. През 2005 г. пет от сто регистрирани безработни са хора с увреждания.

Високата безработица сред неотдавна завършилите образованието си показва, че уменията, придобити в училище, особено професионалните умения, не съответстват на нуждите на трудовия пазар. В проучване на Световната банка се посочва, че чуждите инвеститори срещат значителни трудности при намиране на работници, притежаващи нужните им умения. Този недостиг на умения се отнася за технически специалисти, квалифицирани бизнес мениджъри и други кадри, необходими за управлението на съвременни конкурентноспособни фирми.²⁹ В резултат от това разминаване в уменията, фирмите са принудени да правят големи разходи за обучение на нови служители, което – в случая на софтуерни компании и други компании за високи технологии – би могло да отнеме от три до шест месеца, без тези работници да дават никакъв продуктивен принос към дейността на тези компании. Подобряване на качеството на системите на образование и квалификация е предпоставка, за да може трудовата сила да бъде в състояние да се справи с предизвикателствата на трудовия пазар.

Гъвкавостта на трудовия пазар, измервана с дела на служителите с частична заетост, е много по-ниска от средната стойност за Европейския съюз. През 2005 г. служителите с частична заетост бяха само 2,5% докато процентът на служителите с частична заетост в Европейския съюз е бил 18,4%.

Селското стопанство е главният източник на доходи в много селски райони. **Селскостопанският отрасъл осигурява близо 8,9% от общата заетост.**³⁰ Огромната разлика между селските и градските райони по отношение на индикаторите за заетост и икономическа активност показва нуждата от диверсификация на източниците на доходи в селските райони: туризъм, услуги и др.

²⁷ В сравнение с 4,1% в ЕС-25

²⁸ Данни на Агенцията по заетостта

²⁹ Вж. “Световната банка (2005 г.) Икономически меморандум за страната “България: пътя към успешна интеграция в Европейския съюз. Дневен ред на политиката”

³⁰ Национален статистически институт (Проучване на работната сила)

Таблица 1: Трудова сила, трудово заети и безработни по местоживеене през 2005 г. (средни годишни данни)

НАСЕЛЕНИЕ НА ВЪЗРАСТ 15-64 ГОДИНИ ПО МЕСТОЖИВЕЕНЕ И ТРУДОВ СТАТУС							
Местоживеене	Работна сила			Лица, които не принадлежат към работната сила (хил.)	Икономическа активност %	Степен на трудова заетост %	Степен на безработица %
	Общо (хил.)	Заети (хил.)	Безработни (хил.)				
Общо	3 278,9	2 945,2	333,7	2 003,9	62,1	55,8	10,2
Градски райони	2 512,3	2 286,4	225,9	1 360,2	64,9	59,0	9,0
Селски райони	766,7	658,9	107,8	643,7	54,4	46,7	14,1

Източник: "Проучване на работната сила" на Националния статистически институт, оценки и изчисления на Агенцията за икономически анализ и прогнози

Същевременно, една от главните цели на правителството е да укрепи капацитета на институциите на трудовия пазар. Целта на провежданата реформа в Агенцията по заетостта, като главен посредник между работодателите и безработните, е да я трансформира в съвременна държавна служба по заетостта. Понастоящем 27 Дирекции "Бюро по труда" са въвели принципа за обслужване "на едно гише"

Състоянието на трудовата безопасност и здраве се определя до голяма степен от динамиката на индустриалните отношения и направените от тях инвестиции в работната сила. Развитието на икономиката, технологиите, образователното равнище и квалификацията на работната сила, както и общественото здраве имат значително влияние. Безопасната и здравословна работна среда и организацията на труда са критериите за качеството на труда и са показател за състоянието на отделните компании.

В изпълнение на критериите за членство в Европейския съюз бяха създадени възможности за стабилно подобряване на условията на труд в предприятията. Въпреки факта, че броят на предприятията, отговарящи на изискванията на законодателството за професионална безопасност и здраве през 2005 г., се увеличи с около 24% в сравнение с предприятията през 2003 г., общите показатели за условията на труд в България не съответстват на средните показатели в Европейския съюз.

Сравнително висок е делът на фаталните трудови злополуки и на трудовите злополуки, водещи до трайна инвалидизация. Според проучванията, общия брой на трудовите злополуки в страната намалява – от 6391 през 2000 г. на 4405 през 2004 г.

Таблица: Трудови злополуки

	Сериозни трудови злополуки		Фатални трудови злополуки	
	<u>1998</u>	<u>2003</u>	<u>1998</u>	<u>2003</u>
България	100	83	100	83
ЕС-25	100	83	100	77

Източник: Евростат

Сериозни трудови злополуки – показателят отразява изменението в броя на сериозните злополуки по време на работа в сравнение с 1998 г. (=100). Показателите в България и Европейския съюз сочат сходни тенденции.

Фатални трудови злополуки – показателят отразява изменението в броя а фаталните злополуки по време на работа в сравнение с 1998 г. (=100). Въпреки че и двата показателя бележат намаление, данните за България са с шест пункта по-лоши в сравнение с данните в Европейския съюз.

Дългосрочната безработица и ниската трудоспособност са предизвикателствата пред икономиката за периода 2007-2013 г. Съществува несъответствие между уменията, придобити в училище, техническите институти и университетите, и уменията, изисквани от бизнеса. Освен това, младежката безработица остава висока в сравнение с ЕС-25. Гъвкавостта на трудовия пазар, измервана с дела на служителите с частична заетост, е много по-малка от средните показатели за Европейския съюз. Продължава да бъде предизвикателство поддържането и увеличаването на инвестициите от бизнеса за подобряване на професионалната безопасност и здраве и намаляване на броя на злополуките.

2.1.3.3. Образование

Общата картина на българското образование не се различава от картината в страните с Европейския съюз:

- България отделя 4,2% от БВП за образование, образователната структура на населението се доближава до средните показатели в ЕС-25;
- 50% от населението имат средно образование, 22% са с висше образование и 5% завършват колеж³¹.

Няколко тревожни факта, обаче показват нуждата от реформа в образователния сектор. Развитието на началното и средното образование е предизвикателство поради постоянно намаляващия брой на децата (средно с 2,9% по-малко деца се раждат годишно). Образователната система в България разполага с твърде голям персонал и прекомерен брой учебни заведения, което се вижда от много ниското съотношение “ученик/учител”. Докато много училища имат малък брой ученици, други – особено в градските райони – са претъпкани³². В резултат на това около две трети от общите

³¹ “Образованието в Република България”, Национален статистически институт, 2005 г.

³² В областта на началното образование, съотношението ученик/учител е с една трета по-ниско от средните нива на Организацията за икономическо сътрудничество и развитие (ОИСР); в областта на

държавни разходи за образование отиват за относително ниски възнаграждения и заплати на персонала. Поради това учителите не са мотивирани да повишават своята квалификация. От друга страна, средствата не са достатъчни за привличане на добър преподавателски персонал и за актуализиране на учебните програми и учебниците, за подобряване професионалната квалификация на учителите и за предоставяне на адекватни материали за обучение и поддържане на базата.

Резултатите от няколко международни изследвания (Международното изследване на тенденциите в математиката и науките (Trends in International Mathematics and Science Study - TIMSS) и Програмата за международна оценка на учениците и студентите (Programme for International Student Assessment - PISA) ясно показват влошаване на резултатите в образованието на българските ученици и качеството на образованието в България³³.

Професионалното образование в България е също много важен фактор за осигуряване на способни специалисти за трудовия пазар. Почти половината от учениците в средните училища в България³⁴ са завършили професионално училище. Тези училища (създадени по време на плановата икономика) не дават на учениците уменията, необходими за днешната динамична икономика. Системата на професионалните училища, които сега са подчинени на Министерството на образованието и науката (МОН), се нуждае от действия, насочени към ревизиране на учебните програми и въвеждане на външна оценка за качеството на образователния продукт.

През 2006г. всички български училища са оборудвани с компютри и съответен софтуер, но разработването на учебни пособия и материали в подходящ формат е още в начална фаза. Министерството на образованието и науката прилага стратегията за ИКТ във висшето образование, която предвижда съществени инвестиции във високоскоростна връзка към Интернет, разработване на учебни материали в електронен формат и обучение на учителите. Всички български университети на практика разполагат с интернет връзка. Много от тях предлагат курсове в електронен формат през интернет. През 2006г беше обновена националната образователна и изследователска мрежа. Сега тя осигурява свързаност от 50Мб/с за 20те най-големи университета и всичките изследователски институти на БАН. За по-малките университети връзката е още 10 Мб/с.

Броят на постъпилите във **висши учебни заведения** непрекъснато расте през последните години – от 23% (2000-2001 г.) до 25,8% (2004-2005 г.) Има несъответствие между нуждите на бизнеса и обновяването на учебните програми, както и липсва връзка между институциите и компаниите.. Завършилите висше образование си намират работа по-лесно – безработицата сред тях е най-ниска, но 42% от младежите с висше образование не работят в областта, в която са се специализирали в университета, а често заемат и места, които изискват по-нисък образователен ценз.³⁵

средното образование съотношението в България е с 30% по-ниско от нивото на ОИСР и във висшето образование съотношението в България е с 55% по-ниско от средното ниво за ОИСР.

³³ “Международно изследване на тенденциите в математиката и науките” (Trends in International Mathematics and Science Study - TIMSS), 1995 г., 1999 г. и 2003 г.

³⁴ Данни на Националния статистически институт

³⁵ “Младежта и трудовия пазар”, 2003, “Алфа рисърч”

Участието в **обучение** през целия живот на трудоспособното население, като цяло е значително по-ниско в сравнение със средните показатели за страните-членки на Европейския съюз. По данни на Евростат през 2005 г., общият брой на лицата на възраст 25-64 години, участващи в поне една форма на обучение (формално и неформално) е едва 1,1% , което е 4 пъти по-ниско от средното в ЕС-25. Това поставя въпроса за приспособимостта на човешкия потенциал в България и неговата способност да се справя с предизвикателствата на променящата се икономическа и социална среда.

Демографската криза оказва силно влияние върху началното и средното образование, поради непрекъснато намаляващия брой на децата. Секторът на началното и средното образование в България е изправен пред следните предизвикателства: равен достъп до образование за всички, качество и пригодност на придобиваните умения, процент на участие в горното ниво на средното образование и оптимално използване на наличните ресурси. Участието в учене през целия живот на трудоспособното население като цяло е значително по-ниско в сравнение със средните показатели за Европейския съюз.

2.1.3.4. Здравеопазване

Демографската ситуация и социално-икономическото развитие в България влияят върху тенденциите в здравеопазване. Сред проблемите на българското общество са повишената смъртност (14,6 ‰), високата детска смъртност (10,4‰ –почти два пъти по-висока от средното ниво в ЕС), по-ниската средна продължителност на живота (средно 72,6 години спрямо 79 години в страните-членки на ЕС)³⁶ и застаряването на населението.

Разходите за здравеопазване в България възлизат на около 4,3 % годишно от БВП – доста под средното равнище в ЕС (8,8 %). Страната има най-ниския годишен бюджет за здравеопазване в сравнение с европейските страни – 146 евро на глава от населението³⁷ годишно. Националната здравно осигурителна каса (НЗОК) е единствен събирач на средства и платец в системата. Нейната стабилност зависи от коректното изпълнение на отговорностите от името на здравно осигурените, НЗОК и предоставящите здравни услуги. Необходимо е да се подобри механизма за контрол на разходите и предоставянето на здравните услуги. Необходимо е също така да се подобри контрола върху качеството на здравните услуги.

Достъпът до здравни услуги е гарантиран от закона. Разработен е и механизъм за осигуряване на достъп до качествени здравни услуги за лица с ниски доходи и за представители на уязвимите групи в обществото. Съществуват регионални различия между градовете и селата по отношение достъпа до здравни услуги. Необходимо е прилагане на по-целенасочени мерки за здравна просвета, насърчаване на здравословния начин на живот и поведение и превенция на заболяванията.

Лошите **мениджмънт**³⁸ и управление на здравната система са другите слаби места в ефективното използване на ресурсите в сектора. Необходимо е изграждане на допълнителен капацитет в този сектор за да се подобри ефективността на системата. Участието на пациентите в процеса на вземане на решения, финансовите разходи и контрола на качеството са гарантирани от закона.. Въпреки това Националният рамков

³⁶ Данни от НСИ, “Население”, 2005 г..

³⁷ За сравнение Холандия харчи 2600 евро на човек годишно, Малта – 1300 евро, а Словакия 700 евро на човек годишно. „Болниците в 25-те страни на Европейския съюз”, Дексия 2005 г.

³⁸ “Финансиране и управление на здравеопазването”, 2005 г., МФ

договор се договаря от НЗОК и Българския лекарски съюз, поради което пациентите са изключени от процеса на вземане на решения. Министерството на здравеопазването и НЗОК отговорят за защитата на правата на пациентите, с което се смесват контролните, административните и финансовите функции в системата. Това измества баланса в системата от осигуряване на качествени грижи за пациентите до просто финансиране на здравните разходи.

Здравните услуги обхващат предимно лечебни дейности, докато останалите три стълба на системата - популяризиране, превенция и рехабилитация – са твърде слабо застъпени. Отличните природни условия и многообразни минерални извори не се използват достатъчно. В този смисъл превенцията на заболяванията би следвало да се дефинира, като приоритет в съответствие с европейската стратегия за развитието на здравеопазването.

Здравеопазването е признато за един от най-информационно зависимите сектори и е една от приоритетните области, включени в Инициативите е-2010 за насърчаване на използването на електронни услуги в Европа. Популяризирането на здравето в съответствие с европейската стратегия за развитие на здравните грижи в ЕС е приоритет . В допълнение добрите възможности за развитие на превенцията и рехабилитацията свързани с множеството минерални извори в цяла България остават по-скоро пренебрегвани.

Като се инвестирането в здравето се очаква да се подобри качеството на работната сила и по този начин да се подпомогне икономиката на страната. Необходими са инвестиции за подобряване на здравната система в България. Необходимо е подобряване на съществуващата здравна инфраструктура, модернизирани на остарялата техническа база, изграждане на модерни медицински информационни системи, въвеждане на електронни здравни услуги и издигане на по-високо равнище и на двете - превантивната дейност и рехабилитацията след лечение.³⁹

Основните предизвикателства пред системата на здравеопазването в България са повишаване на финансовата стабилност, ефективността и резултатността на разходите за здравеопазване, както и подобряване на достъпа до здравни грижи, управлението на системата и мениджмънта на процесите. Докато здравните услуги включват предимно лечебни дейности, популяризирането, превенцията и рехабилитацията не са развити в достатъчна степен. Открити остават въпросите, касаещи модернизацията на техническата база и информационните услуги.

2.1.3.5. Уязвими групи, социално изключване и бедност

Уязвимите групи в българското общество включват хора с увреждания, етнически малцинства, особено групата на ромското малцинство, деца и семейства в риск, хора, живеещи от социални помощи, в специализирани институции, възрастни хора, дългосрочно безработни, жертви на трафик на хора, лица, зависими от психотропни вещества, бездомни хора. Сред основните проблеми, с които се сблъскват уязвимите

³⁹ Според данни на Министерството на здравеопазването 77% от общо практикуващите лекари и 35% от специализирания медицински персонал се отчитат пред Националната здравноосигурителна каса по електронен път. Достъпът до интернет е относително нисък и информационната система за документните дейности е внедрена само частично.

групи в българското общество са пречките за ползване на някои основни услуги, напр. образование и здравеопазване, ограниченият достъп до пазара на труда и системата за социално подпомагане и трудното преодоляване на състоянието на бедност. Макар, че има тенденция към намаляване нивото на бедност сред населението (2005 - 14.2 %), рискът от бедност остава висок за някои уязвими групи (деца от рискови семейства, възрастни, дългосрочни безработни, етнически малцинства и др.).

Най-уязвими са групите на хората с увреждания и на уязвимите етнически малцинства. В своето социално включване те са изправени пред проблеми и препятствия с много измерения. Независимо от всички предприети мерки през последните години за интегриране на хората с увреждания и напредъка на одобрените програми по линия на Националната стратегия за равни възможности на хората с увреждания, проблемите в тази област остават. Хората с увреждания в България са все още изложени на нагласи, наследени от миналото, когато повечето от тях са били изолирани под защитата и грижата на своите семейства или държавата. Както показват резултатите от последното преброяване от 2001 г., хората с призната степен на инвалидност (над 50%) са 265 353 по официални данни на НСИ. Според данни на НОИ броят на получаващите пълна или частична социална пенсия по инвалидност достига 244 929 (с призната степен на инвалидност от 71 до 100%), а броят на получаващите различни пенсии за инвалидност (със степен на инвалидност от 50 до 71%) е 84 756, т.е. общият брой на хората с увреждания е най-малко 400 000 души.

По данни на НОИ към м. декември 2005 г. броят на получаващите социална пенсия за инвалидност, съответстваща на признатата степен на намалена трудоспособност, е достигнал 852 370 души. 730 000 от тях са с над 71% намалена трудоспособност. Според Агенцията за социално подпомагане през 2005 г. е направена социална оценка на 487 283 души с постоянни увреждания.

Независимо от всички мерки и програми, реализирани от правителството през изминалите години, България се намира все още в началото на процеса на трайно решаване на проблемите на уязвимите етнически малцинствени групи, особено тези на ромското малцинство. Етническият състав на българското население е както следва: българи – 83,9%, турци – 9,4%, ромски етнически групи – 4,8%.

Бедността и безработицата са сред най-тежките проблеми сред малцинствените групи. Съгласно проучване на бедността, проведено от Световната банка през 2001 г., границата на бедността е 5,6% за етническите българи, докато за ромите тя е 61,8%. Друго проучване на Агенцията за социални анализи на тема “Ромите на пазара на труда и системата за социално подпомагане: новите предизвикателства през 2003 г.” показва, че по настоящем 42,8% от българите имат постоянна платена работа, докато за ромите този процент е едва 19,5%. Безработни са 17,3% българи и 52,9% роми (останалите до 100% за всяка отделна група са пенсионери, учащи се, хора с увреждания и неотговорили (по-малко от 1%). Неравнопоставеното положение на ромите на пазара на труда се свързва отчасти с тяхното сравнително по-ниско ниво на образование и квалификация. Данните от последното преброяване показват, че сред големите етнически групи на възраст 25-64 г. българите получават най-добро образование - 23,5% имат висше образование, 53,0% – средно, 20,75 – основно и 0,45 са неграмотни. Едва 7,2% от ромите имат висше или средно образование, 44,9% са с основно, 27,4% – с начално, 7,8% са без каквато и да било образователна степен, а

12,7% са неграмотни. В периода между последните две преброявания (1992-2001 г.) относителният дял на неграмотното възрастно ромско население е нараснал приблизително с 50%.

Друг проблем са жилищните условия на ромите, които са значително по-лоши от тези на останалата част на населението. Все още жилищата са недостатъчни, без санитарни помещения, електричество, водоснабдяване, канализация и система за събиране на отпадъците. Липсата на инфраструктура в ромските квартали създава сериозни проблеми. Съществуват много незаконни постройки, свързани нелегално към инсталациите на ВиК и електроснабдяването.

Всички тези проблеми водят и до здравни проблеми сред уязвимите групи население – смъртност сред децата и майките, разпространение на туберкулоза, ниска средна продължителност на живота и по-високи прагове на заболяванията, предавани по полов път. Положението се влошава и поради факта, че много от уязвимите групи и особено ромите са затруднени да плащат здравните си осигуровки. Те или не разбират нуждата от това, или нямат ясна представа за процедурите на здравното осигуряване.

За национален старт на Десетилетието на ромското включване 2005-2015 г. бе избрана датата 8 април 2005 г. Националният план за действие през Десетилетието на ромското включване предвижда мерки за изпълнение на четирите основни приоритета на десетилетието: образование, здравеопазване, заетост и подобряване на жилищните условия. Конкретно за България са включени и следните приоритети: култура, защита от дискриминация и осигуряване на равни възможности.

Предизвикателствата пред ефективното прилагане на политиката за включване на ромите са както следва:

- подобряване на координацията и сътрудничеството между ангажираните институции и гражданското общество;
- укрепване на административния капацитет на властите, отговарящи за прилагането на политиката по отношение на ромите;
- активно участие на ромската общност за изпълнение на политиката, насочена към тяхната социална интеграция;
- повишаване на чувствителността на българското общество към проблемите на ромите;
- използване на всички възможни източници за финансиране на ромското включване и т.н.

Въпреки напредъка на изпълняваните програми, уязвимите групи в България все още се сблъскват с трудности по отношение на ползването на такива основни придобивки като образование и здравеопазване, с ограничен достъп до пазара на труда и системата за социално подпомагане, за преодоляване на бедността, социалната изолация и наследените от миналото нагласи.

Неадекватната социална инфраструктура и тежките жилищни проблеми в ромските квартали водят до здравни проблеми и ниска средна продължителност на живота на ромското население.

Координацията, наблюдението, оценката и включването на всички засегнати трябва да се подобри.

2.1.4. Предприемачество и добро управление

2.1.4.1. Бизнес среда

Благоприятната бизнес среда е предпоставка за разширяване на предприемаческата активност и следователно за икономическия растеж. Въпреки успеха, отбелязан през последните години от властите в опростяването на институционалната среда за работа на предприятията, различните проучвания в тази сфера показват, че **в България все още се наблюдава свръх-регулация** в сравнение с 25-те страни-членки на ЕС. От 2002 г. са проведени редица правни и регулаторни реформи в тази област, но все още остават предизвикателствата по отношение на подобряването на качеството на предоставяните административни услуги и при въвеждането на модерно законодателство за опростяване на процедурите за обявяване в несъстоятелност и принудително изпълнение на договорите. Друго предизвикателство е повишаването на капацитета за прилагане на законодателството и на ефективността на съдилищата.

Реализиран е напредък в подобряването на **инвестиционния климат** в страната посредством въвеждането на обслужване на едно гише. В края на 2005 г. 71% от централната администрация, 100% от областните и 68% от общинските администрации предоставят услугите си „на едно гише”. При това обаче администрациите не използват всички възможности и механизми за подобряване на предоставянето на услуги, включително оценка на качеството и системи за обратна връзка.

Българските предприятия все още срещат значителни трудности при своята бизнес дейност в страната. Според Световната банка България е на 62-ро място от 155 страни по показателя „лесно правене на бизнес” (следвана само от 3 страни от ЕС). Фирмите се сблъскват с проблеми предимно във връзка със стартирането на бизнес (80-то място) и свързаната с лицензи дейност (118-то място). В сравнение с 25-те страни-членки на ЕС българското законодателство предявява най-високи минимални капиталови изисквания за стартиране на бизнес (5000 лв.) като дял от доходите на глава от населението, което пречи на по-бедните предприемачи да създават нови фирми. Необходимо е да се оптимизира броят на процедурите за стартиране на бизнес (11).

Значителни предизвикателства остават и по отношение на условията за излизане на фирмите от пазара. Все още за този процес е необходимо много повече време, отколкото в другите страни от ЕС (средно 3,3 години). Новите изменения на Търговския закон имат за цел да опростят процедурите за обявяване в несъстоятелност. Независимо от това, може да се каже, че напредъкът на законодателната реформа по отношение на закриването на фирма е все още твърде ограничен. Процесът на налагане на спазването на договорите е твърде сложен в сравнение с другите страни от ЕС (34 изисквани процедури) и създава значителни затруднения за предприемачите. Нещо повече, трудностите се умножават и поради неефективното функциониране на съдебните власти.

Състоянието на сектора на консултантски и информационни услуги е от особено значение за конкурентоспособността и жизнеспособността на съществуващите и стартиращи предприятия. **Достъпът до знание, информация и експертна подкрепа** на МСП е значително затруднен, което ги поставя в неравностойна позиция спрямо големите компании. Секторът на консултантските и информационните услуги за

предприятията е разпокъсан и некоординиран, което води до неефективно използване на ресурси, експертен потенциал и налична материална и технологична база.

Основните усилия за подобряване на сектора са насочени към въвеждане на практиките на ЕС в България. Осем бизнес центъра, шест от които поддържани от БТПП, са интегрирани в мрежата на Европейските информационни центрове – част от инициативата В2Европа. Най-голямата координирана инициатива в сферата на бизнес услугите е програмата JOBS, реализирана от МТСП с подкрепата на ПРООН. Създадената след 2000 г. мрежа от 39 бизнес центрове и 10 бизнес инкубатори предлага подкрепа на стартиращи и вече съществуващи местни бизнес предприятия и селскостопански производители чрез консултации, офис и информационни услуги, обучение и схеми за финансов лизинг в териториите с най-голяма безработица.

Независимо от този и други проекти, финансирани от държавния бюджет, **капацитетът на този вид организации и техният териториален обхват са недостатъчни за посрещане на нуждите на бизнеса.** Освен това техните действия са слабо координирани, а това води до неефективно предоставяне на услуги, които често не съответстват на конкретните потребности на бенефициентите.

Главните препятствия пред местните фирми, свързани с бизнес средата са:

- Свръх-регулация в сравнение с 25-те страни-членки на ЕС;
- Скъпи и поглъщащи много време процедури за стартиране на бизнес и получаване на лицензи;
- Трудно излизане от пазара;
- Слабо развита система за бизнес информационни и консултантски услуги за предприятията.

2.1.4.2. Реформа на държавната администрация

Ефикасната и отговорна държавна администрация е фундаментално условие за добрия бизнес климат, осигурявайки по този начин социално-икономически растеж.

Последните изменения и допълнения в Закона за администрацията уреждат обединяването на Регистъра на административните структури и актовете на звената на изпълнителната власт с Регистъра на държавните служители. По такъв начин Административният регистър ще бъде една от формите за осигуряване на прозрачност чрез предоставяне на информация на гражданите и бизнеса. Законът за достъп до публична информация урежда предоставянето на информация, отваряйки администрацията към структурите на гражданското общество.

Въпреки постигнатия напредък в **съдебната реформа** и одобряването на Закона за търговския регистър⁴⁰, Закона за медиацията⁴¹, Закона за изменение и допълнение на Търговския закон⁴², и на Закона за съдебната власт, необходимо е да се обърне внимание и на следните въпроси: случайното разпределение на дела и изграждането на необходимата компютърна система да бъдат ефективно осъществени в национален мащаб; необходимо е прилагането на унифициран механизъм с добре дефинирани критерии за оценка на качеството на магистратите; практиката на извън-съдебно разрешаване на дела не се прилага; налице е липса на специализирани търговски

⁴⁰ Закон за търговския регистър (д.в.№. 34, 25.04.2006).

⁴¹ Закон за медиацията (д.в.№. 110, 17.12.2004).

⁴² Търговски закон (д.в.№. 59, 21.07.2006).

съдилища и ускорени процедури за автоматично влизане в сила; не са създадени административни съдилища; статистическата система на съдилищата не предоставя обективна и прозрачна оценка за работата на съдиите.

Корупционната среда в страната е в тясна връзка с инвестиционния климат. Според организацията Transparency International, България заема 55-то място – след всички страни членки на ЕС-25 освен Полша (на 70-то място). Беше одобрена Програма за прозрачност на дейността на държавната администрация и на лицата, заемащи висши държавни длъжности. С това България се присъединява също към **инициативата на Европейската комисия „Европейска прозрачност“** за засилване на участието на гражданите в процеса на вземане на решения. Програмата предлага конкретни мерки които да съдействат за преодоляване на лошите практики и за засилване на партньорството между държавните институции, гражданското общество и медиите.

Антикорупционните мерки предвиждат въвеждането на пощенски кутии и горещи линии за сигнали на случаи на корупция в държавната администрация. Възприети са допитвания сред гражданите, както и системи за регистрация на конфликти на интереси. Въвеждането на **електронно правителство** също значително изостава от нивата на ЕС-25. Към края на 2005 г. осъществяването на предвидени 20 броя административни услуги, предоставяни по електронен път, е изпълнено едва на 56,8% в сравнение с 84% за ЕС-25. Въвеждането на електронно правителство представлява част от административната реформа, насочена към по-голяма прозрачност и борба с корупцията.

От 2005 г. започна изпълнението на План за действие, разработен на основата на Стратегията за електронно правителство от 2002 г. Значително е нарастването на общия брой електронно подписани документи на администрацията – повече от 330 500 в края на декември 2005 г. Въпреки това все още няма единни правила за предоставянето на услуги по електронен път от администрацията. Липсва също и национален модел за поток на електронните документи.

Съгласно последния Доклад за състоянието на администрацията за 2005 г. общият брой на държавните служители е 92 837. Държавните служители с висше образование са 64,6%, като 85,3% от тях имат магистърска степен. Повечето от тях са с икономическо и бизнес образование, следвани от инженерни и правни специалности. Съгласно изследване на Института за маркетинг и социални проучвания 79% от държавните служители заявяват, че имат нужда от допълнително подобряване на техните езикови умения. На основата на направени оценки на нуждите от обучение съществува значителна необходимост от обучения в областта на Европейската политика и законодателство, управление и изпълнение на проекти по фондовете на ЕС. Аналогичен интерес е проявен към компютърните обучения, финансовото управление, правната рамка и организацията на администрацията. Също така съществува силна нужда от подобряване на компетентностите на висшите административни служители за съвременните управленски практики и за работните езици в рамките на ЕС.

Институтът за държавна администрация и европейска интеграция (ИДАЕИ), като изпълнителна агенция към министъра на държавната администрация, е създаден със

Закона за държавния служител. Това е най-голямото административно звено за квалификация и преквалификация на заетите в държавната администрация и предлага задължителни и специализирани обучения за професионално и служебно развитие. Други държавни институции за обучение, предоставящи специализирани обучения за държавни служители, са Школата за публични финанси, Дипломатическият институт, Националният институт на правосъдието. ИДАЕИ разработва програми за обучение, подготвя методологиите за оценка на нуждите от обучение и за провеждане на обучения. Той играе водеща роля при разработването на стандарти за обучение. Неговите задачи се умножават във връзка с нови задачи за увеличаване на образованието в областите на информационните технологии и на езикови умения. През 2006 г. специализираните планове за професионално обучение бяха обогатени. От създаването му през 2000 г. обученията на института са посетени от 25 000 души.

Нараства предизвикателството всички дейности, насочени към различни видове обучение, да се провеждат координирано, стандартизирано и в съответствие със съвременните методи за преподаване.

Административната среда в страната е тясно свързана с инвестиционния климат и поради това са необходими активна политика и практически стъпки за осигуряването на:

- По-голяма прозрачност, предоставяне на по-добри услуги и въвеждане на механизми за обратна връзка в държавната администрация;
- Ефективно функциониране на правосъдната система;
- Компетентни и мотивирани държавни служители;
- Преодоляване на изоставането във въвеждането на електронно правителство.

2.1.4.3. МСП⁴³

В периода на преход МСП постепенно се утвърдиха като важен фактор в българската икономика. През 2003 г. те осигуряват 79% от заетостта в частните нефинансови предприятия, в секторите от С до К на Националния класификатор на стопанските дейности, спрямо 76% през 2002 г. Приносът на частните МСП към брутната добавена стойност (61,3% от БДС, създаден от частните нефинансови предприятия в сектор С до К през 2003 г.) също постоянно нараства. Приносът на частните МСП възлиза на около 43% от БДС в икономиката и на около 34% от БВП. МСП са концентрирани предимно в преработващата промишленост и търговията.

Въпреки положителното развитие през последните години **местните МСП все още изостават от ЕС-25 по отношение на производителността на труда**⁴⁴. От една страна, това се дължи на използването на остарели технологии в производството, което съответно води до висока енергоемкост на произведената продукция и недостатъчно спазване на екологичните стандарти. От друга страна, отрицателно влияние върху този показател има и ниското качество на управленските стратегии и ниското ниво на внедряване на иновации в производствените процеси.

⁴³ МСП представляват частни нефинансови предприятия в специализираните сектори от С до К от Националния класификатор на икономическите дейности (NACE.BG 2003): микро-предприятия (1-9 заети), малки предприятия (10-49 заети) и средни предприятия (50-249 заети).

⁴⁴ През 2003 г. българските МСП са произвели 18,3 пъти по-ниска добавена стойност на един зает в сравнение с Европа – 19. Европа 19 включва EU-15 + *Норвегия, Лихтенщайн, Исландия и Швейцария*

През 2006 г.⁴⁵ практически всички предприятия са компютъризирани; 75-80% имат достъп до Интернет и 24% имат Интернет страници⁴⁶. В около 60% от предприятията компютрите се използват предимно в ежедневните бизнес дейности и счетоводството. Само 10% от предприятията използват информационни системи за управление, системи за автоматизация на производството или системи за управление на отношенията с клиентите. Едва 6,6% от предприятията използват електронни системи за планиране на ресурсите. Това основно се дължи на преобладаващия дял на традиционните индустрии и специализацията в ниско технологични сегменти на икономиката в България⁴⁷.

Участието на български МСП в международната търговия е също относително ниско, а това е признак и за ниска производителност на труда. През 2003 г. едва 20% от приходите на средните предприятия и съответно 7,8% и 5,8% от тези на малките и микро предприятията са реализирани от експортна дейност. Основна бариера за МСП, имащи намерение да навлязат на външни пазари, е **липсата на сертификация на тяхното производство**. До 2003 г. едва 842 предприятия са получили сертификати за системи за управление на качеството ISO 9001:2000 и само 17 предприятия – сертификати за системи за управление на околната среда ISO 14001.

Основен източник за финансиране на МСП е банковият сектор, тъй като **алтернативните форми на финансиране са все още недоразвити**. През изминалите няколко години условията за получаване на кредит за добре утвърдените на пазара МСП се подобряват при по-ниски лихвени проценти и изисквания за обезпечения. Независимо от това, **стартиращият бизнес среща значителни трудности в осигуряването на необходимите ресурси за започване на бизнес**. Недоразвитият пазар на алтернативните форми на финансиране е и една от най-важните причини за трудностите, изпитвани от новосъздадените предприятия. За отпускане на кредит повечето банки изискват от съответната фирма да е развивала стопанска дейност в продължение на поне 3 месеца. Освен това според проучване на Световната банка България заема едва 80^{то} място в света по индекса за стартиране на бизнес. Основно препятствие е изисквания минимален първоначален капитал в размер на 104,2% от доходите на глава от населението в страната (49,1% в Европа и Централна Азия).

МСП в България все още се характеризират с ниска производителност на труда и в това отношение значително изостават от ЕС-25. Тяхното развитие се възпрепятства най-вече от:

- Остарели производствени технологии, водещи и до високия относителен дял на енергийните ресурси в производствените разходи;
- Ниска степен на въвеждане на ИКТ;
- Ниско ниво на сертификация на производството на МСП, което понижава техните експортни възможности;
- Труден достъп до финансиране на стартиращите бизнес предприятия; неразвити алтернативни форми на финансиране;
- Недостатъчен обхват и качество на консултантските и информационни услуги, като характеристика на цялостната бизнес среда

⁴⁵ Витоша Рисьрч, 2006 г.

⁴⁶ За сравнение 90% от предприятията в ЕС-25 са свързани към Интернет и 58% имат свои Интернет страници през 2004 г. Доклад за 2005 г. за сравнение на достиженията в областта на информационното общество, Европейска комисия 2006 г.

⁴⁷ България 2010: икономическите предизвикателства. Доклад на президента на Република България, София, 2005 г.

2.1.4.3. Иновации

Ниското ниво на иновационната дейност на предприятията се явява основна причина за тяхната ниска производителност на труда. Българските фирми в много по-малка степен участват във финансирането на научно-изследователски и развойни дейности(НИРД) (техният дял възлиза на 20,4% от общите разходи за научно-развойни дейности през 2003 г.), докато в ЕС-25 той е средно 64,6%. Слабата иновационна дейност е особено остър проблем за МСП. Относителният дял на внедряващите иновации МСП възлиза едва на 9,4%, докато в новите страни-членки на ЕС този показател варира между 12,5 и 29,8%. Относителният дял на МСП, ангажирани в НИРД в сферата на компютърните, архитектурните и инженерните науки възлиза на 30,1% от общия брой на иновационните предприятия или 3,4% от общия брой на предприятията - значително по-нисък спрямо ЕС-25. Инвестициите в нови продукти, технологии и тяхната пазарна реализация, предполагащо по-висок риск, както и липсата на **финансови инструменти, като гаранционни фондове и фондове на рисков капитал за иновационни дейности, са съществени бариери за предприятията.** Повечето предприемачи не възприемат въвеждането на иновации като източник за по-висока конкурентоспособност.

Тясната връзка между всички участници в иновационната система е предпоставка за ефективно трансформиране на научната дейност в нови продукти. В България отношенията на **сътрудничество между бизнеса, науката и другите институции за иновационни проекти са относително слаби.** Едва 10,1% от иновационните предприятия си сътрудничат с университетите и научните институти. Освен това 5,4% от иновационните предприятия взаимодействат с научно и технологични центрове, 9,5% разчитат на държавна подкрепа, 8,9% - на външни консултанти и 15,5% си сътрудничат с търговски асоциации. Българските МСП само в редки случаи сътрудничат с други МСП по повод на реализирането на проекти в сферата на НИРД.

Нещо повече, **наличната, насочена към иновации инфраструктура в страната, е недостатъчна.** Съществуват няколко структури за поддържане на връзка между бизнеса и научните организации. Фонд „Научни изследвания” към Министерство на образованието и науката отпуска средства на научни институции, представители на академичната общност или консорциуми, включващи представители на бизнеса. Средствата са насочени за различни научни проекти и изследвания предназначени за повишаване качеството на съществуващите изследвания или да разрешат проблеми свързани с конкурентоспособността на българските предприятия. Националният Иновационен Фонд към Министерство на икономиката и енергетиката и АНМСП финансира НИРД с основна цел стимулиране на въвеждането на иновации в икономиката, като по този начин допълва дейностите по Фонд „Научни изследвания”.

Неправителственият сектор също участва в иновационни дейности. Европейският иновационен център, създаден с подкрепата на ЕС и Фондация “ГИС – Трансфер център” предоставя информация, квалифицирани специалисти и различни ресурси на МСП в процеса на присъединяването към ЕС. Фондация “ГИС- Трансфер център” работи по проекти съвместно с Българската академия на науките (БАН) и МСП. Досега от нея са създадени експериментално 18 технологически центрове (6 от тях в БАН и

12 извън структурите на БАН (2 от тях извън София).

Европейският иновационен център подобрява трансфера на технологии и know-how за българските предприятия, както и от европейски програми за научноизследователска и развойна дейност. Фондация “Приложни изследвания и комуникации“ е доказана организация в областта на подготовка и разпространяване на анализи, свързани с иновациите, трансфера на технологии и преодоляването на административни бариери.

Ниската производителност на труда на българските предприятия е друг фактор, произтичащ от ниската иновационна активност, като резултат от :

- Лошото сътрудничество между бизнес, научни и други институции в иновационни проекти;
- Недостатъчната проиновационна инфраструктура в страната;
- Липсата на финансови инструменти за иновационни дейности.

2.1.5. Териториално развитие

2.1.5.1 Регионални различия

През 2004 г. в съответствие с изискванията на регионалната политика на ЕС българското правителство определи шест района за планиране⁴⁸. Шестте района за планиране ще бъдат основата за осъществяване на планирането, програмирането, изпълнението и наблюдението на Структурните фондове.

*Син – Южен-централен; Червен – Югозападен; Жълт – Югоизточен;
Сив – Североизточен; Виолетов – Северен-централен; Зелен – Северозападен райони*

Югозападният район за планиране е с най-висока гъстота на населението-103,9 души на км.². С най-ниска гъстота на населението е Северозападният район – 49,8 души на км.². В таблицата по-долу са представени в обобщен вид данни за населението, гъстотата на населението, безработицата и БВП на глава от населението за шестте района за

⁴⁸ Във връзка със запитване от Евростат, на Националния статистически институт е даден срок за провеждане на консултации . за възможното модифициране на шестте района за планиране.

планиране.

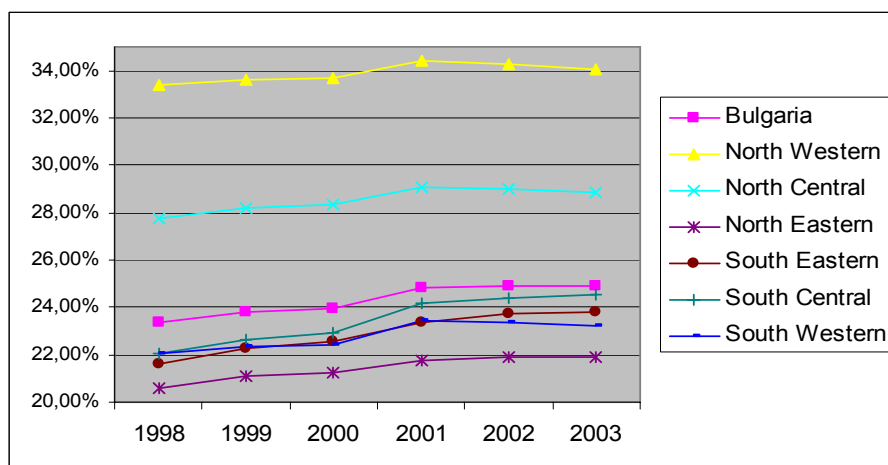
Таблица: Площ, население, БВП на глава от населението и равнище на безработица (2003)

Райони за планиране	Площ 2003 (км ²)	Население 2003 (души)	Гъстота на населението (души / км ²)	БВП на глава от населението	Равнище на безработица в %
Република България	111001,9	7801273	70,3	4416	14,3
Северозападен	10288,2	512593	49,8	3873	23,4
Северен-Централен	18320,0	1165806	63,6	3587	16,1
Североизточен	19923,4	1285803	64,5	3758	18,6
Югоизточен	14647,6	782653	53,4	3689	14,6
Южен-Централен	27516,2	1944382	70,7	3656	14,9
Югозападен	20306,5	2110036	103,9	6387	7,6

Източник: НСИ

Югозападният район за планиране значително изпреварва останалите по показател БВП на глава от населението - BGN 6,387. Основният фактор за по-високия БВП в района е столицата София, в която е концентрирана значителна част от националната икономика. Северозападният район е на второ място по показателя БВП на глава от населението след Югозападния район. Основна причина за относително високия БВП в района е производството на електроенергия от ядрената централа в Козлодуй. Извън производството на електричество в този район не са развити други промишлени отрасли. Относителният дял на сектор услуги в БВП за района е под средните равнища за страната. Същевременно, в Северозападния район се наблюдава най-високо равнище на безработица в страната и домашното стопанство е важен източник на доходи за голяма част от домакинства. Високата безработица е причина и за интензивната миграция на хора в трудоспособна възраст. В сравнение със всички райони за планиране в Северозападния район коефициентът на зависимост е най-висок.

Фиг. Коефициент на зависимост в районите за планиране в страната.

Източник:
Национална
стратегия за
регионално развитие

Секторната структура на икономиката на отделните райони за планиране показва значителни различия между тях. Сектор селско стопанство осигурява 19% от добавената стойност в Северозападния район и 4.6% в Югозападния район за планиране. Съществени различия между районите се наблюдават и в относителния дял на сектор услуги.

Значителни регионални различия съществуват и в развитието на пътната инфраструктура. Според Националната стратегия за регионално развитие Северозападният и Южен-централен район за планиране са под средното равнище за страната по количество и качество на пътищата. Поради неравномерното разпределение, пътищата по посока изток-запад са много по-добре развити от тези по направление юг-север, което улеснява мобилността от изток на запад. Неравномерното разпределение на пътищата затруднява и достъпа на населението до предоставяните от центровете услуги (здравеопазване, образование, култура и др.). В южната част на България над 80% от населението има достъп до тези услуги в рамките на 90 минути, докато за северната част на страната такъв достъп е осигурен за 60% от населението.

Водоснабдителната инфраструктура се характеризира с ниско качество и се нуждае от значителни инвестиции за намаляване на загубите по ВиК мрежата, които надхвърлят 60%. 21,6 % от населението е засегнато от режим на водоснабдяването. Положението е критично в Северозападния район, където за 45,5 % от населението не е осигурено редовно водоснабдяване.

Северозападният район за планиране изостава от другите пет района по икономическа активност и качество на инфраструктурата.

Югозападният район е на първо място. Водещата позиция се дължи най-вече на столицата град София. Основната част от икономическите дейности, както и училищата, университетите и държавната администрация са концентрирани в София. Ако тя бъде изключена от Югозападния район, различията между районите ще изглеждат много по-малки.

2.1.5.2 Измерения на градските и селските територии

Градското развитие и икономическият растеж са устойчиви, когато вървят паралелно с усилията за намаляване на бедността, преодоляване на социалното изключване и решаване на екологичните проблеми. В градовете съществуват значителни различия между икономическите и социалните възможности на отделните групи граждани. Това се отразява върху привлекателността, конкурентоспособността, социалното включване и сигурността в градовете.

С много малко изключения населението в почти всички населени места в страната намалява и това се отнася не само за селата, но и за градовете, включително и за най-големите. Това е показател за общия спад на нивото на урбанизация, както в количествен, така и в качествен аспект. Малкото изключения от тази тенденция трябва да бъдат детайлно анализирани и допълнително подкрепени с целенасочена държавна политика.

Съществуването на големи градове в определени райони дава възможност за оползотворяване на техния потенциал и разширяване на тяхното положително влияние върху прилежащите им територии. В периферните райони, където липсват големи градове е необходимо да се насърчава развитието на малките и средните градове чрез целенасочена държавна политика, която да спомогне за ускореното им развитие и да компенсира отсъствието на големи градове.

Състоянието на базисната инфраструктура и комуналните услуги не са на задоволително ниво, за да осигурят адекватно функциониране на градовете. Физическата среда и жилищния фонд са силно амортизирани. В тази област, като цяло за българските градове са необходими спешни съгласувани усилия.

Промислените зони в градовете заемат значителни площи. В по-голямата си част те не са благоустроени, включват остарели и непривлекателни сгради, които трудно могат да бъдат ремонтирани и използвани отново. Докато те не се направят по-привлекателни, потенциалното локализиране на бъдещо благоустрояване на производството ще бъде насочено някъде другаде, което не само би оставило големи области във влошено състояние, но и би повлияло негативно на развитието на областите в съседство. Проблемите могат да бъдат решени или по пътя на реструктуриране и обновяване на индустриалните зони в градовете с цел осигуряване на площи за съвременни производствени мощности, или чрез почистване на тези райони, с което ще се даде възможност за решаване на дълго пренебрегвани благоустройствени потребности, напр. зелени площи и обществени услуги, върху които следва да се фокусира политика на градското развитие.

Състоянието на обществените сгради с културно, образователно и здравно предназначение е незадоволително. Недоизградените обекти от сферата на културата (музеи, библиотеки, научни центрове) в градовете са много сериозен проблем за общините, които не успяват да изложат и представят на културните ценности. Необходимо е да се търсят възможности за доизграждане на тези обекти така, че те да отговарят на потребностите на градовете. В допълнение, освободените и изолирани прилежащи части и особено тези заети от ромски малцинства са пречка за развитието на градската среда и създават проблеми, свързани с жилищната политика и градската сигурност. Многофамилните сгради, строени през 70-те и 80-те години на миналия век са остарели и се нуждаят от саниране. Това са съществени проблеми, които е необходимо да бъдат решени за да бъде развитието устойчиво и да се насърчи социалното включване.

Развитието на транспортната система е от съществено значение за създаване на условия за устойчивост и свързаност между градовете, както и за тяхната трансформация в регионални кръстопътни центрове. Мобилността в градските центрове и между тях е от жизнена важност за качеството на живот, труд, достъпност, както и ефикасността са определящи за икономическата конкурентноспособност. Във всички случаи свързаността между градските центрове и техните прилежащи територии е един от най-добрите начини за увеличаване на възможностите за развитие на тези райони.

Въпреки че между регионалните различия в страната не са толкова ясно изразени, то съществуват **съществени вътрешно регионални различия, по-специално във**

връзка с измерението на градските и селските райони

Съгласно дефиницията на ОИСР за селски райони, в България има 20 преобладаващо селски райони (ниво NUTS 3), седем междинно селски райони и само един преобладаващо градски район – София⁴⁹. По този начин, преобладаващо и значително селските райони обхващат 98,8% от територията и 84,3% от населението на България⁵⁰.

Според националната дефиниция, използвана по програма САПАРД, и която ще бъде използвана за следващия програмен период за целите на НСПРСР и ОП "Регионално развитие", селски общини са тези, в които няма град с население над 30 000 души. Съгласно тази дефиниция 231 от общините в България се класифицират, като селски. Селските райони обхващат 81% от територията на страната и 42% от населението.

БВП на глава от населението е 2,2 пъти по-нисък в преобладаващо и значително селските райони в сравнение с нивото на показателя в преобладаващо градските райони. Същевременно, икономиката в селските райони е в значителна степен по-зависима от земеделието, като основен източник на доходи в сравнение с останалите части на страната.

Развитието на селските райони е възпрепятствано и от влошените демографски характеристики, които са много по-неблагоприятни в сравнение с градските райони. През 2004г. регистрираният спад на населението в селата е 10,4‰ в сравнение с 1,5‰ в градовете. Основният фактор за намаляването на населението в селските райони е отрицателния естествен прираст (-7,5‰ за 2004г.). Показателят за смъртност в селските райони е значително по-висок в сравнение с регистрираното ниво за градските райони, докато показателите за раждаемост са еднакви. През 2004 г. миграцията от селските към градските райони допринесе за 2,9‰ от отрицателния прираст на селското население. В допълнение, само 57% от населението в селските райони е в трудоспособна възраст, докато в градските райони този показател достига до 65%.

По-ниското образователното равнище на населението в селските райони възпрепятства бързото развитие на селските региони. Нивото на неграмотност в селските общини е два пъти по-високо от това в градските райони и представлява 1,7% от населението между 25 и 64 годишна възраст. Почти половината от населението в селските райони няма средно образование, докато стойността на същия показател е 20% в градските райони. Само 5,5% от обитателите на селските райони имат висше образование, докато 20,6% от населението в градските райони има висше образование.

Лошото качество на базисната инфраструктура в страната, което е още по-ясно изразено в селските райони, също ограничава в значителна степен възможностите за тяхното развитие. Съществен проблем е лошото качество на трето- и четвърто-класните пътища, както и улиците в самите села. Проучването на нуждите на селските райони, проведено от Световната банка през 2004 г., показва, че приблизително 2/3 от жителите на селата изразяват недоволство от качеството на пътищата между селата и улиците в тях, а 1/2 от жителите са недоволни от качеството на земеделските пътища. Същевременно, някои от основните проблеми в селищата от селските райони са

⁴⁹ За да се постигне съгласуваност с данните от Общата рамка за наблюдение и оценка, гъстотата на населението през 2000 г. се използва за определяне на NUTS 3 регионите. Ако се използват данните от 2004 г., броят на преобладаващо селските райони NUTS 3 е 21.

⁵⁰ Анализът по-долу се базира на данните за 2004 г. на НСИ за регионите (по разчети на МЗГ), освен ако не е посочено различно.

свързани със системите за канализацията и сметосъбирането, които липсват в 70% от селата.

В почти всички райони и области в страната се наблюдават типичния контраст „център-периферия”. Най-силно засегнати са граничните територии и изолираните селски райони.

Комуналните услуги и техническата инфраструктура не отговарят в достатъчна степен на изискванията за урбанизация и затрудняват функционирането на градовете. Значителните диспропорции между различните групи население по отношение на икономическите и социалните възможности, особено характерно за малцинствените групи, допълнително влошават привлекателността на градските и крайградските зони.

Индустриалните зони в градовете заемат огромни площи, но в повечето случаи те не са благоустроени и в тях са включени остарели и непривлекателни сгради, които трудно могат да бъдат обновени и използвани отново.

Състоянието на обществените сгради за целите на образованието, здравеопазването и културата е незадоволително.

БВП на глава от населението в селските райони е много по-нисък от този в градските райони.

Съществуват значителни различия между градските и селските райони по отношение на демографските тенденции, показателите за безработица и икономическа активност, достъп до образование и здравни услуги.

2.1.5.3 Потенциал за местно развитие

България е сред най-богатите страни в Европа по отношение на своето биологично разнообразие, състоящо се от 3600 вида високопланински растения, повече от 3660 вида нископланински растения, 3500 вида гъби, 709 вида лишеи, 700 вида гръбначни, повече от 400 вида птици, 94 вида бозайници, около 27000 вида безгръбначни. Ендемичните видове са представени от 5% растения, 8,8% безгръбначни и 4,3% насекоми.

Процесът на създаване на националната мрежа НАТУРА 2000 започна през 2003 г. и продължава и сега. С девет обекта от важност за световното културно наследство, седем културни (включени в списъка на ЮНЕСКО на обектите на световното културно наследство) и два природни, както и хиляди местни културни обичаи и традиционни атракции и с над 5% от националната територия със статут на защита, България има мрежа от атрактивни естествени и културни ресурси. Нещо повече, тези разнообразни ресурси са концентрирани на едно място и достъпни за кратко време. В България има над 30,000 исторически паметници, 36 културни резервати, 160 манастири, 330 музеи и галерии.

България притежава богато културно наследство и биологическо разнообразие. България разполага с добър потенциал за развитие на алтернативните форми на туризъм (селски, културен и пр.). Алтернативният туризъм може да диверсифицира икономиката на регионите и да осигури допълнителни източници на доходи за много селски райони.

2.1.6. Уроците на пред присъединителния период

България е бенефициент по три пред присъединителни инструмента – ФАР, ИСПА и САПАРД, както и по повечето програми и инициативи на Общността.

Процесът на усвояване на фондовете чрез пред присъединителните инструменти очерта няколко основни извода:

- Необходимост от правни промени: по-добра вътрешна координация; ясно разделение на отговорностите; ясен, бърз и безспорен процес за придобиване на земя за големи инфраструктурни проекти, постоянство на квалифицирания персонал;
- Необходимост от административни промени: създаване на нови административни структури на централно, регионално и местно ниво; цялостно включване в управлението на фондовете от ЕС;
- Необходимост от засилване на институционалния и административен капацитет: развиване политиката за управление на човешките ресурси и осигуряване на съответното обучение за държавни служители и съдии чрез Института за публична администрация и европейска интеграция и Училището за магистрати; организиране и провеждане на широки публични информационни кампании за възможностите и за резултатите от проектите, финансирани от ЕС.

Министерство на финансите беше определено да действа като координатор за цялостното управление на пред присъединителните фондове от ЕС и ще продължи да изпълнява тази роля. Националният фонд в рамките на Министерство на финансите натрупа опит с управлението на програма САПАРД като сертифициращ орган и също така ще продължи да изпълнява тези функции за СКФ.

Изготвянето на проекти и подготовката на тръжната документация бяха предизвикателство в пред присъединителния период. Навременното планиране и качествената тръжна документация са изключително важни за успешното изпълнение на проектите на всички нива. Това предполага квалифициран и обучен персонал, запознат със специфичните изисквания за фондовете от ЕС, които да са на разположение на съответните министерства и агенции. Беше въведен механизъм за наблюдение и контрол и в процеса беше включено широко представителство на социално икономически партньори. В следващия програмен период ще бъдат положени допълнителни усилия за обучение на общинските и регионалните органи, както и на представители на гражданското общество за управлението цикъла на проекта.

2.2 Анализ на силните и слаби страни, възможностите и заплахите

(SWOT анализ)

Силни страни	Слаби страни
<p><u>Обща макроикономическа среда</u></p> <ul style="list-style-type: none"> • Стабилна макроикономическа среда • Сигурна банкова система и достъп до банкови кредити • Висок относителен дял на реалните инвестиции 	<p><u>Обща макроикономическа среда</u></p> <ul style="list-style-type: none"> • Нисък БВП на глава от населението • Ниско ниво на производителност на труда • Висока енергийна интензивност на икономиката • Ограничени първични източници на енергия и зависимост от внос • Недостатъчно инвестиции в инфраструктурата
<p><u>Базисна инфраструктура</u></p> <ul style="list-style-type: none"> • Висока гъстота на транспортната мрежа • Относително висока степен на съответствие на българското транспортно законодателство с това на Европейския съюз • Ниско ниво на замърсяване на водите, добро териториално покритие на водоснабдителната инфраструктурата • Емисиите на вредни газове са в рамките на допустимост съгласно Протокола от Киото • Напреднал етап на реформата в енергийния сектор 	<p><u>Базисна инфраструктура</u></p> <ul style="list-style-type: none"> • Лошо техническо състояние на транспортната инфраструктура • Сравнително затворена транспортна система с недостатъчно транспортни връзки със съседните страни • Важен дял от екологическата инфраструктура не съответства на изискванията на ЕС (управление на отпадъците, канализация и пречистване на отпадните води) • Високо ниво на водни загуби от водоснабдителната мрежа • Неадекватни системи за управление на отпадъците и голям брой замърсени терени • Ниско ниво на цифровизация на фиксираните телефонни линии • Нисък дял на използване на възобновяемите енергийни източници в общия дял на енергийните източници • Недостатъчно покритие на газоснабдителната мрежа и газифицирането на домакинствата

Човешки ресурси

- Непрекъснато повишаване на равнището на заетост
- Текуща реформа на системата за социална защита (включително повишаване на възрастта за пенсиониране) и повишаване на координацията на политиките за заетост и социална защита
- Добро териториално покритие на социалната инфраструктура
- Добро ниво на образованието

Човешки ресурси

- Неблагоприятни демографски тенденции (застаряване, обезлюдяване)
- Разминаване между квалификацията на работната сила и потребностите на пазара на труда
- Висока дългосрочна безработица, нисък коефициент на икономическа дейност
- Ниска степен на участие в обучение през целия живот
- Висока безработица сред уязвимите групи
- Амортизирано и остаряло техническо оборудване на инфраструктурата на образованието, здравеопазването и на другата социална инфраструктура
- Висок процент отпаднали от системата на образованието
- Недостатъчно развити структури за превантивни терапии и рехабилитация в сектор здравеопазване
- Ниско ниво на инвестиции за осигуряване на здраве и безопасност на труда
- Недостатъчен достъп до здравни услуги и дългосрочни грижи
- Неадекватно развитие на инфраструктурата за нуждите на хората с увреждания

<p><u>Бизнес климат и добро управление</u></p> <ul style="list-style-type: none"> • Увеличаване на приноса на МСП за повишаване на БВП и заетостта • Протичаща реформа в държавната администрация и в съдебната система • Създадени централни и регионални структури за ефективно усвояване и управление на структурните фондове на ЕС 	<p><u>Бизнес климат и добро управление</u></p> <ul style="list-style-type: none"> • Наличие на административни процедури, които спъват възможностите за осъществяване на бизнес • Недостатъчно развита система за подпомагане на МСП • Използване на остарели технологии и ниска степен на прилагане на ИКТ от МСП • Слаба вътрешна и външна административна координация • Липса на стандарти и контрол на изпълнението при предоставянето на публични услуги и в съдебната система • Слабо прилагане на законите • Недостатъчно развито е-управление
<p><u>Регионално развитие</u></p> <ul style="list-style-type: none"> • Съхранена природна среда с богато културно и историческо наследство • Относително балансирана мрежа/териториално-устройствено разпределение на градските и селски райони 	<p><u>Регионално развитие</u></p> <ul style="list-style-type: none"> • Значителни диспропорции в самите регионите • Недостатъчно развитие на регионалните и местните инфраструктурни мрежи • Лошо качество на условията за труд и живот, базисната инфраструктура и обществените услуги • Висока степен на зависимост от земеделието в селските райони и липса на алтернативни източници на доходи • Висока степен на амортизация на жилищните сгради в големите градове • Остарели образователни, здравни, социални и културни бази • Частично развита национална екологична мрежа на защитените райони

Възможности	Заплахи
<p><u>Обща макроикономическа среда</u></p> <ul style="list-style-type: none"> • Модернизация на производствените технологии на базата на стабилен растеж на инвестициите • Увеличаване на инвестициите в производства с висока добавена стойност • Разширяване на търговията с ЕС • Намаляване на енергийната интензивност на икономиката, повишаване на енергийната ефективност и използване на алтернативни източници 	<p><u>Обща макроикономическа среда</u></p> <ul style="list-style-type: none"> • Износителите ще се сблъскат с повишена външна конкуренция • Недостатъчно усвояване на европейските фондове
<p><u>Базисна инфраструктура</u></p> <ul style="list-style-type: none"> • Ефективно участие на Общия европейски пазар за транспортни услуги • Ефективно използване на подкрепата на ЕС за модернизация и изграждане на транспортната и екологичната инфраструктура след присъединяването към ЕС • Бърз икономически растеж базиращ се на добре развита транспортна система • Повишаване транзитния транспортен поток използвайки благоприятното географско разположение • Подобрена ефикасност и управление на водния сектор • Отличен транзит на природен газ в ЮИЕ • Ефективно участие в общия енергиен пазар и Енергийната общност • Потенциален растеж на възобновяемите енергийни източници водещ до намаляване на енергийната зависимост и опазването на околната среда 	<p><u>Базисна инфраструктура</u></p> <ul style="list-style-type: none"> • Закъснение в реализирането на крупни транспортни, енергийни и екологически проекти • Местна съпротива срещу изграждане на съоръжения за третиране на отпадъците • Влошаване състоянието на базисната инфраструктура вследствие на наводнения и природни бедствия

<p><u>Човешки ресурси</u></p> <ul style="list-style-type: none"> • Повишаване на квалификацията на човешките ресурси чрез развитие на системи за учене през целия живот и професионална квалификация • Обвързване на уменията с търсенето на пазара на труда • Повишаване на мобилността и адаптивността на човешките ресурси • Засилване на връзките между образованието и бизнеса • Въвеждане на модерни практики за управление на човешките ресурси 	<p><u>Човешки ресурси</u></p> <ul style="list-style-type: none"> • Емигриране на млада и висококвалифицирана работна сила • Маргинализация на уязвимите групи • Недостатъчно инвестиране в развитието на човешките ресурси и на обществото, позволяващо включване на уязвимите групи от населението
<p><u>Бизнес климат и добро управление</u></p> <ul style="list-style-type: none"> • Повишаване на ефективността на МСП • Изграждане на тесни връзки между бизнеса, науката, образованието и неправителствения сектор за засилване на научно-изследователската и иновационната дейност • Прилагане на добри европейски практики в процеса на формулиране на политиката и оценка на съществуващите политики и закони • Подобряване на административните услуги • Развитие на публично-частни партньорства • Подобряване на сътрудничество между държавната администрация и социално-икономическите партньори • Подобряване на компетентността на държавните служители чрез продължаващо обучение 	<p><u>Бизнес климат и добро управление</u></p> <ul style="list-style-type: none"> • Неспособност на голям брой предприятия да изпълнят задължителните изисквания на Общия пазар на ЕС • Неспособност на българските предприятия да се интегрират в глобалните мрежи за е-бизнес • Отслабване на администрацията поради „изтичане на мозъци” и високото текучество сред служителите

Регионално развитие

- Стимулиране на регионалното развитие чрез европейско трансгранично, транснационално и интер-регионално сътрудничество
- Използване на природното, историческото и културното наследство за постигане на стабилен растеж и развитие на регионите
- Създаване на заетост в селските райони извън селскостопанския сектор

Регионално развитие

- Забавяне на процеса на децентрализация на областно и общинско ниво.
- Недостатъчно развитие на институционалното партньорство и сътрудничество между общините
- Недостатъчен капацитет (институционален, финансов и технически) на областната и общинската администрация и местните участници за реализиране на проекти за развитие

3. СТРАТЕГИЯ ЗА ДЕЙНОСТИТЕ И НАЦИОНАЛНИТЕ ПРИОРИТЕТИ

Визия

Стратегията на българската НСРР определя основните цели на политиката и приоритетите за развитие през програмния период 2007-2013 г. Визията на стратегията се основава на обширен анализ на различията в развитието на страната, както същите са идентифицирани в Националния план за развитие 2007-2013 г. и в Националната програма за реформи. Визията на България за развитие като държава-членка на ЕС е:

Към 2015 г. България да стане, конкурентоспособна страна-членка на ЕС с високи качество на живот, доходи и социална чувствителност на обществото

Принципите на устойчиво развитие и ключовите цели на ЕС за развитие и сближаване, както същите са дефинирани в Заключенията на Европейския съвет от март 2005 г., формират базата и дават насока на дейностите по интервенция на България през програмния периода 2007-2013 г.:

“Европа трябва да обнови базата на своята конкурентоспособност, да увеличи своя потенциал за растеж и своята продуктивност и да укрепи социалното сближаване, поставяйки основния акцент върху знанията, иновациите и оптимизирането на човешкия капитал.

За да постигне тези цели, Съюзът трябва да мобилизира всички подходящи национални и европейски ресурси, включително кохезионната политика, в трите насоки на Стратегията (икономическа, социална и екологична), така че възможно най-добре да канализира техните съвместни дейности в общия контекст на устойчивото развитие”⁵¹

Дългосрочната визия за България обединява две конкретни средносрочни цели за програмния период 2007-2013 г. Същите бяха разработени на базата на приоритетите на ЕС и са в съответствие със Стратегическите насоки на Общността (СНО)⁵²:

- Засилване на конкурентоспособността на икономиката с оглед на постигането на висок и устойчив растеж;
- Развитие на човешкия капитал с цел осигуряване на по-висока заетост, доходи и социална интеграция.

Първата цел е насочена към успешно реално сближаване посредством намаляване на разликата между нивото на БВП на глава от населението в ЕС и България. В същото време тя има за цел да осигури, че ползите от растежа се разпределят върху цялата територия и всички райони на България и че ръстът на доходите не е за сметка на екологичните и социалните условия. Основното е да се подобри необходимата база за развитие на конкурентоспособна икономика, увеличавайки възможностите както за иновации, така и за използване на новите технологии. Като ключови фактори за устойчивото развитие българската политика посочва необходимостта от развитие на необходимата физическа инфраструктура, от модернизирани и реструктурирани на

⁵¹ Заключения на Председателството, Европейски съвет, март 2005 г.

⁵² COM(2005) 299, публикувана на 15 юли 2005 г.

индустриалния сектор и сектора на услугите не само от гледна точка на технологиите, но и от гледна точка на качествено и ефективно управление на ресурсите. Специално внимание ще бъде отделено на ИКТ, като например ширококолентовите комуникационни технологии, които ще спомогнат за стимулиране на растежа в по-откъснатите общности и намаляване на човешкия поток към големите градове, както и за инвестициите в екологични технологии. Иновациите са важен фактор за подобряването на конкурентоспособността на международните пазари на стоки, услуги и капитали, също както и начин за подобряване на средата в страната. Освен това създаването на „умна“ администрация е основно изискване за икономическия растеж и по-добрите работни места. Това предполага да бъдат предприети и допълнителни подобрения в изпълнението на законодателството, създаването и изпълнението на политики заедно с всички партньори, повишена прозрачност, улеснената регулаторна среда за бизнеса и предоставянето на ефективни обществени услуги.

За постигане на първата цел е необходимо подобряване на имиджа на страната и нейните региони като привлекателно място за инвестиции и работа, осигурявайки достъпност до ефективна и безопасна транспортна инфраструктура и насочване на средствата в екологичната инфраструктура с оглед на засилването на връзката между защитата на околната среда и икономическия растеж.

Втората цел е насочена към увеличаване на заетостта и производителността, качеството и конкурентоспособността на работната сила, повишаване на броя заети лица, намаляване на безработицата, подобряване на жизнения и здравословен стандарт и социално приобщаване на хората в неравностойно положение, малцинствата и уязвимите групи. Освен това стратегията за растеж предполага необходимост от инвестиции в образованието, професионалното обучение, ускоряване на внедряването на нови технологии и изграждане на връзки между научния, образователния и производствения сектор. Политиката на страната ще бъде ориентирана към гарантиране на приспособимостта и мобилността на работната сила.

Постигането на политическите цели, дефинирани в Интегрираните насоки за растеж и заетост (2005-2008), както и принципите на устойчивост изискват постоянна ангажираност за развитие на човешкия капитал, включително науката и иновациите, както и за социално приобщаване и равен достъп до и качество на социалната инфраструктура, тъй като тя допълва единния пазар и подобрява жизнения стандарт.

Обединените действия на правителството с помощта на Кохезионната политика на ЕС трябва да се трансформират в следните общи целеви нива до 2013 г.

Показатели за целевите нива:

Средногодишен темп на растеж на БВП за периода	5,73%
БВП на глава от населението спрямо средните стойности за ЕС	51,2%
Заетост	61,8%
Безработица	7,7%

ДВЕТЕ ЦЕЛИ: ИНТЕГРИРАН ПОДХОД ЗА РАСТЕЖ И ЗАЕТОСТ

Структурните фондове могат да дадат значителен принос за растежа и отгук – за степента на сближаване на българската икономика със средните стойности за ЕС по отношение на БВП на глава от населението, но не са достатъчно условие за постигане на визията на България като по-привлекателно място за живот, работа и инвестиции. Инвестициите на ЕС трябва да бъдат координирани, целенасочени и концентрирани върху основните ограничения идентифицирани в областта на инфраструктурата, бизнеса, човешкия капитал и териториалното развитие. Комбинираните национални реформи (развити в Националната програма за реформи), национални инвестиции и дейности по Структурните фондове и МФИ трябва да имат за цел максимизиране на националния потенциал за развитие.

Ускоряването на сближаването със средния БВП на глава от населението на ЕС изисква подобряване на настоящия растеж на България (средни стойности от 5% за периода 2000-2005). Целта за програмния период е да се постигне среден реален темп на растеж от 5,8%. При разработването на дейностите трябва все пак да се вземат предвид регионалните и екологичните различия на страната и да се осигури социално-икономическа устойчивост на този процес на растеж.

България е държава с малка отворена икономика, пряко изложена на конкурентния натиск на международните пазари. Това предполага, че най-висок приоритет трябва да бъде полагането на усилия за повишаване на конкурентоспособността на икономиката посредством целеви публични инвестиции и структурни промени. В тази връзка стратегията на НСРП съдържа важен компонент от **Лисабонския дневен ред**, насочен към увеличаване на нивото на производителност и добавена стойност на българските стоки и услуги. От своя страна подобрената конкурентоспособност на икономиката се очаква да увеличи средногодишния износ на стоки от 9451 млрд. евро през 2005 г. на над 19 млрд. евро през 2007-2013 г.⁵³ Конкурентната позиция на всяка държава-членка силно зависи от уменията, гъвкавостта и производителността на нейната работна сила.

НАЦИОНАЛНИ СТРАТЕГИЧЕСКИ ПРИОРИТЕТИ

България възприема интегриран подход за постигането на устойчив растеж и развитие. Инвестициите се концентрират върху двата фактора за растеж – физическия и човешкия капитал. Въпреки това, за да може инвестициите да доведат до желаните резултати, необходими предпоставки са върховенството на закона и ефикасното функциониране на съдебната и административната система. Съществува необходимост от подобряване на бизнес средата, както е споменато в анализа, а също и в мониторинговите доклади на Комисията и Предприсъединителната икономическа програма. Едновременно с това растежът изисква съпътстващи териториални политики за постигането на териториално сближаване и равнопоставеност на населението, независимо от местонахождението.

За да постигне цялостните средносрочни цели, България трябва да се фокусира върху **четири стратегически приоритета** – три тематични и един териториален:

- Подобряване на базисната инфраструктура;

⁵³ Прогноза на АИАП

- Повишаване качеството на човешкия капитал с акцент върху заетостта;
- Насърчаване на предприемачеството, благоприятната бизнес среда и доброто управление;
- Поддържане на балансирано териториално развитие.

Недостатъчните инвестиции във физическата инфраструктура през последните 15 години доведоха до сегашното й лошо състояние. *Първият приоритет* предвижда оказване на подкрепа за по-качествени транспортни инфраструктури, ИКТ и връзки, и инвестиции в инфраструктурата за защита на околната среда. Вземайки предвид ограничените европейски и национални ресурси, инвестициите ще бъдат степенувани по важност и координирани. Това ще бъде основният фактор, допринасящ за привлекателността на страната от гледна точка на инвестиции и работа в съответствие с първата цел на СНО и на Националната стратегия за интегрирано развитие на инфраструктурата в България и Плана за действие за периода 2006-2015 г.

Вторият приоритет предвижда оказване на подкрепа за адекватни човешки ресурси както в публичния, така и в частния сектор. Инвестициите в модерно образование, обучение и учение през целия живот както и инвестиции в добро здраве се очаква да увеличат степента и качеството на заетостта и да подпомогнат повторното интегриране и включването в пазара на труда.

Третият приоритет се фокусира върху създаване на ефективна рамка за подкрепа на бизнеса чрез подобряване на регулаторната среда, насърчаване на предприемачеството, иновациите и развиването на ефикасна, модерна и прозрачна държавна администрация. Партньорството между правителството на всички нива и гражданското общество ще бъде укрепено чрез ефективно създаване и прилагане на политиките. Освен това реформата в държавната администрация трябва да осигури стабилни системи за мониторинг и оценка, междуведомствена координация и диалог между обществени и частни структури, подобряване увеличаването на капацитета по отношение на изпълнението на законодателството, повишена прозрачност в публичния сектор и обществен контрол върху реализирането на политиките.

Четвъртият приоритет е с териториална насоченост и има за цел балансиран растеж посредством подпомагане на районите на България да развиват своя потенциал за растеж. България също така се стреми да осигури на своите граждани, независимо от тяхното местоположение, равен достъп до публичните услуги, базисните инфраструктури и възможности за работа. Опазването на околната среда и биоразнообразието, опазването на природното и културно наследство, адекватното пространствено и градско планиране са неразделна част от българската национална стратегия за периода.

Разделите по-долу описват дейностите по стратегически приоритети с оглед на разрешаването на проблемите, изтъкнати в социално-икономическия анализ на България, предвижданите дейности и цели, връзката между тези дейности по различните приоритети и ролята на Структурните фондове в тях и как същите са свързани със и съответстват на Стратегическите насоки на Общността за сближаване.

3.1. Приоритет 1 “Подобряване на базисната инфраструктура”

Инфраструктури за развиваща се икономика

Инвестициите в инфраструктурата са една от най-важните области, подпомагащи намаляването на различията между регионите, изоставащи от гледна точка на социално-икономическото развитие. Инфраструктурата е гръбнакът на икономиката и обществото и нейната стабилност предопределя възможностите за осигуряване на бързо, устойчиво и балансирано развитие. Правителството на България напълно осъзнава това като национален приоритет и е отразено в Националната стратегия за интегрирано развитие на инфраструктурата в България и Плана за действие за периода 2006-2015, одобрен от Координационния комитет през 2006 г., контрола и изпълнението на инфраструктурни проекти от национално значение, което е на министерско ниво и се председателства от Премиера.

Транспорта не само предоставя достъп до места които генерират дейности допринасящи за доходите, или обществени стоки и услуги (включително образование и здравеопазване), но също така подпомага развитието на производството на стоки и услуги, особено чрез намаляване на разходите. В допълнение, растежа на свързания с транспорта строителен сектор допринася към цялостния растеж на икономиката. **Инвестициите в транспорта** се фокусират върху подобряването на инфраструктурата по продължението на основните Европейски транспортни коридори пресичащи територията на България. За да се преодолеят основните ограничения в националната транспортна мрежа, публично-частни схеми трябва да бъдат използвани във връзка с пристанищата, летищата и някои пътища. Стратегията следва принципите и заключенията от средносрочния преглед на Бялата книга за транспорта на Европейската комисия от 2001 г.

Както показва анализът на различията в развитието на слабостите и потенциала на страната, съществуващите транспортни връзки не могат да задоволят настоящото и очакваното търсене. Това води до намалени възможности за растеж, особено при бизнес дейностите и туризма. Инвестициите в транспорта се фокусират върху установяването на транспортни връзки на страната на три основни нива – **външно** (при което транспортните връзки с ЕС определят основните инвестиции), **национално** (което подпомага основния икономически растеж) и **регионално** (допринасящо за балансирания териториален подход за икономическото развитие). Предвижданите интервенции са приоритизирани с цел максимализиране на цялостния ефект върху възможностите за растеж и заетост, които може да осигури транспортната мрежа, вземайки предвид и нивото на наличните ресурси: подобряване на основните връзки между градските центрове, създавайки ефективни транспортни оси и впоследствие свързването на същите с по-малки, но важни селища с икономически потенциал заради техните културни или природни дадености.

По отношение на ключовите връзки в шосейния и железопътен транспорт по коридори от национално и европейско значение България планира няколко големи проекта. За железопътния транспорт те включват модернизирани железопътни линии Видин – София (по оста Видин - Кулата); София – Пловдив; Пловдив – Бургас; София – Перник

– Радомир; София – Драгоман и Мездра – Горна Оряховица, в допълнение към линиите Свиленград – границата с Турция и Първомай – Ябълково. За шосейния транспорт проектите включват изграждане на основен шосеен участък по оста Видин – Кулата, т.е. Видин – Монтана, временен участък Ябланица – Кулата, и околновръстни пътища на Монтана, Враца и Габрово като TEN-T градове, както и рехабилитация и модернизация на над 300 км пътища по TEN-T /транзитни пътища IV/, Кърджали – Подкова в посока към границата с Гърция.

България има за цел да намали екологичната и шосейната пренатовареност и рисковете за безопасността от очакваното повишаване на нуждите от транспорт, посредством икономически ефикасен баланс на инвестиции в качествени пътища и модернизация на основните железопътни връзки за пътници и товари, включително инвестициите в мерки за безопасност, логистика и сигнализация в съответствие с директивите на ЕС.

Освен основните транспортни връзки подобренията в регионалните и селските пътища ще се фокусират върху свързването на градовете и главните общини между тях и основните транспортни оси. Това е от изключително значение за избягване на загубата на потенциал за растеж поради лоши транспортни връзки. Разположението на бизнеса и икономическите дейности се влияе силно от степента на достъпност, а мобилността на работната сила и осигуряването на възможности за работа в цялата страна все по-силно ще зависят от възможността за пътуване от периферните към икономическите центрове.

Инвестициите в ключови железопътни и шосейни връзки ще бъдат съчетани с инвестиции в съвместимост в различни видове транспорт и по-добри условия за корабоплаване по вътрешните водни пътища, включително ефективно функциониране на Система за управление и информационно обслужване на корабоплаването по река Дунав.

Осигуряване на ИКТ

Обезпечеността с ИКТ е от изключително значение не само за развитието на икономика, основана на знанията, но и за насърчаването на балансиран растеж. Заедно с осигуряването на ИКТ, подобренията в транспорта вече са допринесли за преминаването на икономическите дейности от градските към периферните и селските райони в редица държави-членки. Обезпечеността с транспорт и широколентови комуникации е от основно значение за разширяване на базата за развитие на районите, увеличаване на възможностите за работа в цялата страна и привличане на инвестиции в неградски центрове. Структурните фондове ще играят важна роля за съфинансирането на усилията на правителството да управлява обезпечеността на тази важна инфраструктура за бизнеса. Предвижданите дейности в тази област включват изграждане на широколентови комуникационни връзки с градските околности и слабо урбанизираните територии (напр. ADSL, кабелни, сателитни, безжични комуникационни мрежи), създаване на цифрови връзки и капацитет, развитие на системи за общодостъпна информация.

България ще продължи усилията си за ускорено развитие на информационното общество съответстващо с инициативата на ЕС 2010 – Европейско информационно общество 2010 като ключов елемент на обновеното Лисабонско партньорство за растеж

и заетост. Предвижданите мерки в тази област са обобщени в Държавната политика за ускорено развитие на информационното общество и Националната програма за ускорено развитие на информационното общество.

Инфраструктура за защита на околната среда за развиваща се икономика и по добро качество на живот

По-добрите условия за растеж изискват интегрирана политика в областта на околната среда с оглед осигуряването на положителен ефект върху качеството на живот. Националната стратегия за околната среда, одобрена от Министерския съвет през 2005 г., и Планът за действие към нея обхващат периода 2005-2014 г. Според стратегията дългосрочната основна стратегическа цел на страната в сектора на околната среда е: “Подобряване на качеството на живот на населението на страната посредством осигуряване на здравословна и благоприятна среда и опазване на богатото природно наследство на базата на устойчиво управление на околната среда.” В програмния период България ще концентрира своите ограничени ресурси в тези неотложни области, тъй като интензивността на проблемите, свързани със събирането и третирането на отпадъците, се увеличава с развитието на икономиката. Както е посочено в социално-икономическия анализ, съществуващите проблеми включват недобре развитите мрежи за **събиране и третиране на твърди отпадъци** и недостатъчната и амортизирана **инфраструктура за събиране и пречистване на отпадни води**.

Националната стратегия за интегрирано развитие на инфраструктурата на Република България и Оперативният план за действие към нея за периода 2006-2015 г. очертават приоритетните дейности в секторите на отпадъците и водите. Мерките включват подобряване на състоянието на водите и водоснабдяването в значителен брой селища с цел постигане на съответствие с Рамковата директива за водите (РДВ) и Директива 91/271/ЕС за пречистването на градските отпадни води. Освен това са предвидени инвестиции в съоръжения за управление на отпадъци с цел създаване на система, която ще бъде в съответствие с националното и европейското законодателство в областта на отпадъците, най-вече Директива 75/442/ЕЕС за отпадъците и Директива 1999/31/ЕС за депонирането на отпадъци.

С цел подобряване на **инфраструктурата за отпадни води** усилията ще бъдат насочени към разширяване, реконструкция и модернизиране на съществуващите канализационни системи, а също и към изграждане на нови, включително станции за пречистване на градските отпадни води в селищата. Ще бъде подпомогнато⁵⁴ изпълнението на интегрирани проекти във водния сектор. Други дейности, които ще бъдат подпомогнати, са тези, свързани с доставката на оборудване за откриване и измерване на изтичането на вода, разработването и актуализирането на планове за управление на речните басейни и разработването на инвестиционни проекти за последващо финансиране.

По отношение на **управлението на отпадъците** планираните интервенции ще следват интегрирания подход за управление на отпадъците за създаване на устойчива политика за управление на отпадъците в съответствие със Стратегията на Общността за управление на отпадъците. Ще бъде внедрена йерархия на управление на отпадъците,

⁵⁴ Вж. Приложение 10

т.е. предотвратяване, повторно използване, рециклиране, възстановяване и окончателно обезвреждане посредством депониране или изгаряне на остатъчните отпадъци. Основните идентифицирани проблеми са свързани с изграждането на необходимата инфраструктура за третиране на отпадъците, намаляване на образуваните отпадъци от общините, въвеждането на разделно събиране и осъществяването на дейности, насочени към повторното използване на образуваните отпадъци.

Интервенциите в тази област ще подпомогнат дейности като: изграждане на центрове за рециклиране на отпадъци, инсталации за оползотворяване на отделяните газове емисии (метан) от общинските депа за отпадъци за производството на електроенергия, завършване на изграждането на регионални депа, съоръжения за предварително третиране, включително компостиране, сортиране и разделение на отпадъците. Допълнителни действия ще бъдат предприети във връзка с последващото затваряне на съществуващите общински депа, които не отговарят на изискванията на законодателството и на съвременните технически стандарти. Ще бъде оказана помощ и за разработването или актуализирането на регионалните планове за управление на отпадъците и за разработването на инвестиционни проекти за последващо финансиране.

Съответните политики на България включват мерки, като развитието на мрежата **НАТУРА 2000**, увеличаване на защитените зони и създаването на механизми за тяхното управление. В допълнение към опазването и рехабилитацията на естествените хабитати, особени усилия трябва да бъдат положени да се защитят някои видове които са силно заплашени от изчезване. Част от предвидените дейности са насочени към формулирането, одобрението и изпълнението на планове за действие за всички застрашени видове от Европейско/глобално значение. Повишаване съзнанието на общините и обществото за мрежата НАТУРА 2000 е прието също за целева интервенция.

Инвестиции в енергийния сектор за устойчиво развитие

Основните приоритети на Българската енергийна политика са напълно в съответствие с енергийната политика на ЕС за развитие на конкурентен енергиен пазар опазвайки околната среда и осигурявайки сигурността на енерго-доставките, обхващайки шестте приоритетни области на новата зелена книга на ЕС от 08 март 2006 – ефективно функциониране на общия енергиен пазар, диверсификация на енергийните ресурси, солидарност на страните членки за постигане на сигурни енерго-доставки, устойчиво развитие, иновации и общо приета външна енергийна политика на ЕС.

Подпомагане производството на енергия от възобновяеми енергийни източници (ВЕИ), включително интеграцията на трансферни и дистрибуторски мрежи, следват целта да се постигне до 11% дял от енергетиката, произведена от ВЕИ, измерена като брутна вътрешна консумация на енергия до 2010 г. Техническо-икономическия анализ показва, че това производство може да се постигне чрез изграждане на нови централи, които използват водна и вятърна енергия, и биомаса. В допълнение, изпълнението на предвидените мерки да се повиши енергийната ефективност ще допринесат до намаляването на високата енергийна интензивност на Българската икономика и ще създадат по добри условия за постигането на дългосрочно устойчиво развитие.

Използвайки ВЕИ и повишаване на енергийната ефективност ще повлияе положително върху намаляването на зависимостта от внос на енергийни ресурси както и на опазването на околната среда.

Основната помощ за газификацията и изграждането на газова дистрибуционна мрежа (за газификация на общини които нямат издадени разрешителни и не са включени в региони на които предстои да се разреши дистрибуцията на газ) ще подпомогнат да се преодолеят Българските региони изостанали в развитието на мрежата за доставка на газ и местната газификация не само в сравнение със страни членки на ЕС но и като съседни страни, от друга страна ще подпомогне развитието на общините, ще подобри качеството и конкурентноспособността на местните икономики, и същевременно ще създаде предпоставки за привличане на повече инвестиции.

3.2. Приоритет 2 “Повишаване качеството на човешкия капитал с акцент върху заетостта”

Този приоритет има за цел развиване на човешкия капитал на България, което е от абсолютна необходимост за реализирането на потенциала за растеж и конкурентоспособната икономика на страната. Визията за развитието на страната предполага по-високи доходи, които могат да произтичат единствено от устойчиво повишаване на производителността на труда. Човешкият капитал също трябва да бъде укрепен предвид демографските тенденции, идентифицирани в анализа. Осигуряването на подходящи човешки ресурси в публичния и частния сектор, необходими за повишаването на нивото и качеството на работата и за подпомагането на икономическия растеж, зависи от инвестициите в насоченото към работата образование, обучение и учение през целия живот, повторна интеграция и включване в пазара на труда. Описаните по-долу интервенции се основават на задълбочен анализ на пазара на труда и на социалната политика и социалното приобщаване.

България приема човешкия капитал за актив, както и за средство за повишаване на заетостта и устойчивото развитие. България има за цел да осигури ефикасно и адекватно образование и обучение в съответствие с нуждите на пазара на труда, по-добро здравеопазване и социално приобщаване на уязвимите групи и хората в неравностойно положение.

Необходимо е да се постави силен акцент върху образованието и заетостта, тъй като осигуряването в миналото висококачествено образование се влошава поради изключително слабите инвестиции в образователните инфраструктури и загубата на квалифициран преподавателски състав. Променящият се характер на икономиката и нарастващият конкурентен натиск също изискват образование, ориентирано към уменията, съвременни методи на обучение и широко разпространение на обучението през целия живот.

Подпомагане на заетостта

България е изправена пред голям брой комплексни трудности, свързани със **заетостта**,

като икономическите резултати на страната ще зависят от нейната способност да обърне тенденциите на застаряване на населението, намаляващи нива на участие, емиграция и преобладаваща безработица на хората с ниска квалификация. Тези въпроси са включени в социално-икономическия анализ и са анализирани задълбочено в българската Национална стратегия за демографско развитие на България 2006-2020 г. Ниското ниво на участие в пазара на труда, високият дял дългосрочна безработица, социалната изолация, незадоволителното качество на образованието и професионалното обучение и негативната демографска тенденция пречат на разгръщането на пълния потенциал на страната. Това застрашава възможностите за поддържане на високи темпове на растеж, необходими за процеса на икономическо и социално сближаване с ЕС.

Целта на Стратегическите насоки на Общността за повече и по-добри работни места е взета предвид в пълна степен в процеса на разработване и изпълнение на НСРР. Интегрираните насоки за растеж и заетост (2005-2008 г.), както и принципите на устойчивост, изразени в споразумението на Европейския съвет от Гьотеборг, са взети под внимание, а също и основните проблеми в областта на човешките ресурси, идентифицирани в Съвместната оценка на приоритетите в политиката по заетостта в България. НСРР съдържа силен компонент по заетостта и различните области на действие се допълват една друга в това отношение.

Националната стратегия за заетостта 2004-2010 г. се фокусира върху насърчаване на заетостта и намаляване на безработицата (в средносрочен план) и увеличаване на икономическата активност и трудовия потенциал на населението (в дългосрочен план). Това ще бъде постигнато чрез подобряване на квалификацията на работната сила и повишаване на производителността на труда и постигане на социално сближаване и реинтеграция на уязвимите социални групи в пазара на труда.

Специално внимание ще бъде отделено на осигуряването на подходящи работни условия. Следва да бъдат създадени определени условия за реализирането на един глобален подход за поощряване, насочен към осигуряване на “благосъстояние на работното място”. Този подход ще бъде ориентиран към средното физическо, морално и социално благосъстояние на служителите. Усилията ще бъдат насочени към формиране на превантивна култура в служителите и по-нататъшно разработване на система за предотвратяване на професионалните и здравните рискове на работното място и създаване на условия за ефективен, безопасен и здравословен труд.

Образование

Стратегията на правителството за реформа на основното и средното образование (Национална програма за развитие на училищното образование 2006-2015 г.) обръща внимание на три основни предизвикателства: увеличаване на качеството и уместността на уменията, придобивани в училище; повишаване на нивото на участието в гимназиалното образование; и оптимизиране на използването на ресурсите.

Тя разчиства пътя за реформиране на системата на средно образование като поставя следните цели:

- равен достъп до образование;
- подобряване на качеството на обучението и образованието.

Националната програма е в процес на изпълнение на три нива: разработване на схема, базирана на финансиране на средното образование на глава от населението (унифициран стандарт), система на делегирани училищни бюджети и управление на базата на училищата със силен акцент върху подобряването на ефикасността и ефективността на разходите за образование и повишаване на качеството на услугите в системата, свързана с националната система за външна оценка.

Докато националните власти реформират и модернизират образователната система, с помощта на ЕС България ще повиши качеството на физическите и техническите инфраструктури на основните образователни заведения. Приоритетни области са допълнително да се развие използването на ИКТ в училищата, както и да се подобри практическото обучение на учениците.

В сферата на висшето образование и научните изследвания, специални мерки трябва да бъдат предприети за да се подпомогнат приложните науки и изследвания, и да се подсилят връзките между образованието, науките и бизнеса. Техническата и информационна инфраструктура трябва да се модернизира. Съвременните образователни методи и технологии трябва да бъдат въведени както и трансфера на технологични механизми между образователните институции и бизнеса.

Средствата от Европейския социален фонд (ЕСФ) ще бъдат насочени към подобряване на обучението и ученето през целия живот, като това са ключовите фактори за приспособяването на работната сила към променящата се обстановка.

Образование за хората със специални нужди

Специално внимание ще бъде обърнато на осигуряването на равен достъп до качествено образование за хората със специални образователни нужди, с цел постигане на модерна и справедлива образователна система, постигане на по-високи образователни резултати, по-високи нива на образование и професионална квалификация за работната сила.

Съдействието за постигане на по-висока степен на интеграция и социална интеграция на хората и учениците със специални образователни нужди и на хората от етнически малцинства ще бъде целево, с финансиране от ЕСФ. Дейностите са в съответствие със Съвместния меморандум по социално включване, подписан между правителството на Република България и Европейската комисия.

Обучение

На базата на настоящото състояние на пазара на труда, както същото е очертано в анализа, и на необходимостта от увеличаване на потенциала за развитие, Националната стратегия за заетостта 2004-2010 г. поставя силен акцент върху дългосрочните нужди, т.е. обучение и учение през целия живот. Това съответства на нуждата от изграждане на

икономика, основана на знанията. Поставен е важен акцент върху осигуряването на ориентирано към уменията обучение, отговарящо на нуждите на бизнеса, и на важноста от увеличаване на използването на ИКТ, както и насърчаването на иновациите. България все още може да разчита на високо ниво недостатъчно използван човешки капитал и трябва бързо да го развива чрез осигуряване на адекватно обучение.

Инвестициите в обучение и консултантска дейност за управленско и квалификационно развитие на МСП ще бъдат важен елемент за осигуряването на повишаваща се производителност с цел превъзможване на понастоящем голямата разлика със средните резултати на държавите-членки на ЕС. Тези дейности допълват инвестиционната помощ, предоставена за създаване на МСП, подобряване на изследователската и развойна дейност и иновативната дейност на бизнеса. Това съответства на Лисабонската стратегия и акцента в СНО върху увеличаването на производителността и конкурентноспособността, но също така допълва установяването на такава система за образование и обучение в България, каквато най-добре ще отговаря на новите изисквания на динамичната глобална икономика и на предизвикателствата на висококонкурентния европейски пазар на труда.

Мобилност и адаптивност

Тенденциите на застаряване на населението и емиграция не оставят друга възможност освен ефективно и ефикасно използване на наличните трудови ресурси и подобряване на тяхното качество и структурни характеристики в съответствие с нуждите на работодателите в България. Ангажираната работна сила трябва да става все по-производителна и мобилна от професионална и географска гледна точка. Образованието, обучението и ученето през целия живот, както и подпомагането на безработните хора, хората в изолация или хората в неравностойно положение от гледна точка на пазара на труда съставляват необходимите компоненти на политиката за по-голяма производителност и мобилност заедно с интегрирания подход за транспорта с оглед на улесняването на мобилността.

Постигнат е значителен напредък по отношение на осигуряването на безплатно обучение за професионална квалификация за регистрираните безработни, осигуряването на курсове по грамотност, мотивация, професионална информация и консултации. Въпреки това достъпът до обучение трябва да се подобри; възможностите на частните институции, осигуряващи обучение и професионална квалификация, трябва да се повишат. Качеството на предлаганото образование и обучение трябва да бъде повишено с оглед на намаляването на разликата между предлагането и търсенето на работна сила със специална квалификация.

Подходът на “баланс между работата и личния живот” се насърчава с оглед на адаптивността на работната сила през различните етапи на професионалната кариера. В тази връзка мерките за по-голяма хармония между професионалния и личния живот, създаването на възможности за работа за младежите и популяризирането на участието и по-дългия професионален живот на по-възрастните хора следва да бъдат финансирани от Структурните фондове.

Законодателството, което осигурява стимули за подобряване на приспособимостта на работниците и бизнеса, за насърчаване на териториалната и професионалната мобилност, за публичен диалог, трябва да бъде развито в една изчерпателна рамка. Социалният и граждански диалог трябва постоянно да се развива чрез увеличаване на възможностите на социалните партньори да влияят върху политиката по заетостта чрез разширяване на тяхното участие в социалния диалог и установяване на функционални между-институционални отношения между партньорите на пазара на труда. В тази връзка е фундаментална ролята на институциите, които разработват и прилагат политиката по заетостта - като например Агенцията по заетостта да работят ефикасно, тъй като те са основни посредници на пазара на труда за увеличаването на качеството и обхвата на услугите по заетостта, предоставяни на работодателите и на хора активно търсещи работа.

Възможностите за насърчаване на предприемачеството трябва да бъдат допълнително разширени чрез улесняване на достъпа до начален капитал и безвъзмездните помощи за начинаещи предприемачи, създаване на национална мрежа от бизнес центрове, прилагане на мерки и програми, подпомагащи частната практика, участие в курсовете за обучение за придобиване на управленски знания и умения и осигуряване на широк диапазон от информация, технически и консултантски услуги.

Политика в областта на социалната защита и приобщаване

През последните години България постигна напредък в намаляването на бедността и социалната изолация чрез прилагането на нов подход – обвързване на социалната политика с всички други държавни политики, което спомогна за преминаването от пасивна към активна социална защита. Тя има за цел създаване на човешки, физически и социален капитал, включително активно включване на уязвимите групи в увеличаването на собственото им социално благополучие. Акцентът не е изключително върху резултатите, а основно върху причините за негативните тенденции в обществото и най-вече за бедността и социалната изолация.

Борбата срещу социалната изолация е разгледана в контекста на Лисабонските стратегически цели за растеж и заетост и по-висока степен на социално сближаване. Равните възможности за всички и принципите за борба с дискриминацията са основните стълбове на дейностите по социалното приобщаване. Основните трудности, идентифицирани съвместно от България и Европейската комисия в Съвместния меморандум по социално включване, са разгледани по удовлетворителен начин. Частта за социалното приобщаване в НСРР обхваща следните аспекти: активно участие на пазара на труда, квалификация и обучение в контекста на обучението през целия живот, равен достъп до образование и намаляване на отпадащите от училище ученици, увеличаване на жизнения стандарт, равен достъп до услугите, най-вече до социалните и здравните услуги, насърчаване на социалното предприемачество, укрепване на капацитета на специалистите и пр.

Основните приоритети на политиката във връзка със справянето с бедността и социалната изолация ще продължат да бъдат:

- насърчаване на широк кръг от активни програми на политиката за пазара на труда, повишаване на нивото на квалификация на лицата, изключени от пазара на труда, осигуряване на тясна връзка между системата за социална защита и политиките за пазара на труда, и отстраняване на възпиращите фактори пред приемането на работа и гарантиране, че приемането на работа се заплаща и откъсва хората от бедността и социалната изолация;
- преодоляване на недостатъците в образованието чрез хармонизиране на образованието и обучението през целия живот с нуждите на пазара на труда, насърчаване на равния достъп до основното образование за всички, предотвратявайки ранното напускане на училище, обръщане на специално внимание на децата със специални образователни нужди;
- прилагане на мерки, насочени към осигуряването на висококачествени социални услуги за групите в неравностойно положение, подобряване на здравния статус на населението и улесняване на достъпа на бедните и уязвимите групи до здравните услуги;
- намаляване на бедността и социалната изолация на уязвимите етнически малцинства - най-вече на ромската общност, и насърчаване на тяхното приобщаване в обществото посредством програми за разрешаване на техните проблеми по отношение на жилищния въпрос и развитието на инфраструктурата, образованието, преквалификацията и заетостта.

Повечето от областите, в които трябва да се приложат мерки, насочени към социално приобщаване на уязвимите групи, вече са споменати по-горе в рамките на политиките по заетостта, образованието и обучението. Но тук трябва да бъдат подчертани два аспекта на политиката за социално приобщаване – достъп до социални и здравни услуги и тяхното ефикасно осигуряване. Достъпът до социални и здравни услуги е свързан с предотвратяване на риска от бедност и социална изолация.

Социални услуги

България прие промени в законодателството, за да предложи възможности за: децентрализирано управление на социалните услуги, насърчаване на частното предприемачество, въвеждане на регистрационен режим за осигуряващите социални услуги вместо лицензионен режим; въвеждане на критерии и стандарти за предоставянето на социални услуги, и по-ефективен контрол и ефикасен контрол в областта на социалните услуги, разширяване на източниците на финансиране, укрепване на гражданския контрол. Отговорностите са разделени на държавни дейности и общински дейности. Държавните дейности се финансират изцяло от държавния бюджет и само се управляват от общините. Това са специализираните институции за предоставяне на социални услуги, дневните центрове, центровете за социална рехабилитация и интеграция, защитените жилища.

Липсата на разпространено предоставяне на услуги в общността в цялата страна затруднява достъпа до качествени грижи за повечето от уязвимите групи. В допълнение, наличните услуги са с ниско качество и с неквалифициран персонал. Изваждането от рамките на институциите на хора с увреждания и деца се нуждае от

особено внимание.

Здравеопазване

Българската политика по здравеопазването, разработена от Министерството на здравеопазването е насочена към реализиране на ефикасна здравна реформа, приспособена към здравните нужди на отделните хора, семействата и нацията. Основният акцент на реформата е:

- Подобряване достъпа на гражданите до качествени здравни услуги чрез оптимизиране и модернизирание на здравния сектор;
- Укрепване на управлението и на човешките ресурси и внедряване на модерни информационни и комуникационни технологии (теле-медицина) в здравния сектор за да задоволи нуждите на граждани, пациенти, здравни работници както и самата здравна политика;
- Подобряване развитието на здравеопазването и оптимизиране на здравните услуги за населението, със особено внимание върху предотвратяването и сигурността на работното място.

Реформите зависят в много голяма степен от инвестициите в мрежата от медицински заведения (здравни и медицински центрове и броя болнични легла) и подобрения на тяхното диагностично и терапевтично оборудване. Градовете са важни центрове за висококачествени медицински услуги, здравни институции и инфраструктури. Внедряване на ИКТ в здравния сектор ще допринесе за подсилване управлението на сектора и ще подобри достъпността до здравеопазване. Поради тази причина трябва да се финансират дейности в сферата на рехабилитация, консолидация и оборудване на медицински пунктове за основна, спешна, специализирана не стандартно медицинско обслужване в съответствие с Националната Здравна Карта, за подобрене на домове за настаняване на възрастни хора и домове за деца без родители.

Структурните фондове допълнително ще укрепят системата за социална защита посредством: доближаване на социалните услуги до обичайната домашна и социална среда (“в рамките на общността”) на потребителя; индивидуален подход при предоставянето на социални услуги, отварянето на социалните услуги за частния сектор и НПО и наличието на критерии и стандарти за предоставянето на социални услуги. Специален акцент ще бъде поставен върху затруднения достъп на рисковите групи до ползването на здравните услуги и върху дейностите, насочени към популяризиране, превенция, рехабилитация и пр. Инвестиции са нужни да подобрят превантивната култура на работодателите както и услугите в сферата на общественото здравеопазване обхващащо здравни опасности на работното място.

Успешното изпълнение на тези мерки особено зависят от подобрените условия на социалната и образователна инфраструктура, особено на местно ниво. За това Приоритет 2 и Приоритет 4 от НСРР се смятат за допълващи в този аспект. Политиката за развитието на човешките ресурси ще бъде реализирана чрез основаване на успешни партньорства с всички заинтересовани лица.

3.3. Приоритет 3 “Насърчаване на предприемачеството, благоприятната бизнес среда и доброто управление”

България ще положи конкретни усилия за насърчаване развитието на бизнеса и предприемачеството, включително стимулиране на фирмите за въвеждане на нови технологии и подобряване на тяхната иновативна дейност. Развитието на по-ефективна и прозрачна администрация не само ще повиши нивото на производителност, но също ще стимулира благоприятния бизнес и инвестиционен климат. Политиките на всички нива ще целят ефективна административна рамка за развитие на бизнеса и предприемачеството, ясна нормативна база и правила за изпълнение, по-добро изготвяне на законодателството, оценка на политическите предложения и прозрачна система на обществените поръчки. Тези действия ще завършат инвестиционата интервенция, предвидена по Приоритет 1 и Приоритет 2, и базираща се на основните заключения на социално-икономическия анализ и идентифицираните различия.

Бизнес, иновации и МСП

В съответствие с Лисабонската стратегия и СНО България има за цел да намали своята зависимост от секторите с традиционно ниска добавена стойност. Националните политики и програмите за Структурните фондове са насочени към подобряване производителността и увеличаване на добавената стойност на българските предприятия чрез комбиниран подход на целева подкрепа за инвестиции за въвеждането на иновации и ИКТ технологии, подобряване на управленските системи, обучение през целия живот, а също така за подобряване на производствените процеси чрез модернизация на технологиите, включително инвестиции за енергоспестяване и опазване на околната среда.

С цел да се създаде икономика, основана на знанието и конкурентноспособността на регионите, е необходимо организационно и пространствено да се разшири капацитетът за иновации, широко да се разпространят иновациите, информацията, технологиите и други иновативни пазарни знания да се насочат директно към икономическите субекти.

Новосъздадените, високо иновативни микро-предприятия, както и МСП благодарение на своята гъвкавост имат най-голям потенциал за развитие в областта на икономиката, основана на знанието. В това отношение МСП ще бъдат основна цел и на тях ще се разчита за прехода към икономика, основана на знанието. Съгласно националната стратегия за развитие на иновациите България ще:

- Стимулира научно изследователската, технологично развойната и иновационната дейност на промишлеността и сътрудничеството между отделите за изследователска и развойна дейност, университетите и фирмите;
- Увеличи финансирането за иновации чрез установяване на механизъм за привлекателни частни инвестиции;
- Насърчи фирмите за въвеждане на нови технологии и за подобряване на тяхната иновативна дейност ще насърчи създаването на клъстери в традиционните сектори;

- Подкрепи стартиращи и добре функциониращи фирми с цел увеличаване иновативния им потенциал.

България има за цел да диверсифицира своята икономика и да разшири капацитета си за производство на продукти с по-висока добавена стойност. Стратегията се стреми към укрепване на иновативния капацитет на научноизследователските институти и към повишаване нивото на приложните изследвания, както и свързването на бизнес и научноизследователските центрове и университетите. Това ще доведе до:

- устойчиво предлагането на научни и технологични решения за фирмите;
- Развиване на нови компетентности за МСП, включително внедряване на иновации;
- Повишаване познанията на предприятията относно изследователската, технологично развойната и иновационната дейност чрез медиатори;
- Разширяване на мрежата, трансфер на научно изследователски дейности в продукти готови за продажба, технологичен трансфер, разпространение на нови модерни услуги и добри практики;
- Повишаване на инвестициите в сферата на научно изследователската, технологично развойната и иновационната дейност чрез иновативни и разнообразни финансови инструменти (стартов капитал за иновативни фирми, рисков капитал);
- Повишаване нивото на компетентност и ИТ познания в бизнеса.

Ще бъде необходимо усилията да се насочат към интервенции, водещи до дългосрочни резултати за предприятията и тяхната способност да се конкурират в бързо променяща се конкурентна среда. Стратегията цели повишаване потенциала на МСП за управление на проекти, включващи въвеждането на нови технологии и разработването и маркетинга на нови продукти. Това ще се постигне чрез пряка инвестиционна подкрепа, чрез осигуряване на подходящо обучение на персонала, свързано с конкретните нужди на бизнеса, и консултации. Подобни интервенции са признати за най-добрите практики в тази област. Крайната цел е да се повиши производителността и ефикасността на сектора на МСП. Очакваният ефект е в повишаване обема на производството и в намиране на нови експортни пазари в резултат на повишената конкурентноспособност.

Анализът показва, че въпреки кредитирането да расте, то е слабо за нови и по-малки предприятия, което ще се преодолее чрез механизъм на нови фондове за предоставяне на гаранции, рисков капитал и микро-кредити и грантови схеми за нови МСП и модернизиране на техните производствени и управленски системи.

Ще се постави специален акцент върху проекти, чиято цел е постигане на съответствие с изискванията на ЕС и където инвестициите имат за цел адаптиране на технологиите и продуктите към изискванията на директивите на ЕС и особено към хармонизираните стандарти. Ще имат приоритет и проекти, целящи постигане на съответствие с международно признати пазарни стандарти за МСП – въвеждане на управленски системи (включително управленски системи, основани на ИТ), системи за управление

на качеството и т.н. Всички тези интервенции имат за цел да повишат експортната активност на българските предприятия. Търсенето на постигане на максимален ефект ще бъде съпроводено с действия за насърчаване на износа. Бенефициент ще бъде българската Агенция за насърчаване на малките и средните предприятия, която е институцията провеждаща политиката за подкрепа на МСП и насърчаване на международната търговия.

Бизнес сътрудничеството и развитието на публично-частното партньорство ще се насърчават чрез създаването на бизнес мрежи и подпомагане на инициативи за създаване на клъстърни производства. По-доброто управление, повишеният капацитет за иновации и квалификацията на работната сила ще се постигнат чрез разширено сътрудничество между големите предприятия, МСП, научноизследователските институти и университетите и други основни участници в развитието на предприятията. Като резултат това ще доведе до подобрена конкурентноспособност и ориентация на производството към международна търговия.

И накрая, конкурентноспособността на предприятията е силно свързана и с разходите. Разходи като потреблението на енергия, са много важни, тъй като България е силно енергийно неефективна. Това не само вреди на околната среда, но и още повече намалява сравнителните преимущества на българската икономика. За да се преодолеят тези несъразмерности, ще се подпомага въвеждането на енергоспестяващи технологии и увеличаването ползването на възобновяеми енергийни източници.

Развитието на предприятията ще зависи много от наличното качество на човешкия капитал и качеството на базисните инфраструктури, като транспорт и ИКТ. Политиките, имащи за цел образование и обучение, отговарящи на нуждите на пазара, ще бъдат от огромно значение и това е национална грижа, изразена във втория Приоритет на НСРР.

Като част от създаването на благоприятна бизнес среда и за постигане на успех на единния пазар, от първостепенна важност е подобряването на общите условия за работа на предприятията, както и техните знания чрез предоставянето на висококачествени и разнообразни консултантски и други бизнес услуги.

Ефикасна държавна администрация и услуги

В съответствие със Стратегическите насоки на Общността (СНО), укрепването на административния и институционалния капацитет и доброто управление са определени като приоритет за новия програмен период и са основни елементи за икономическото развитие и създаването на нови работни места. Ускоряването на реформите в държавната администрация чрез повече прозрачност и публичност ще доведе да повишаване доверието на гражданите и бизнеса в администрацията.

България ще насърчи редица дейности, които имат за цел да включат всички заинтересовани в процеса на формулировка на политиките, опростяване на съществуващия регулаторен режим, ясна разпределение на отговорностите между различните административни звена, създаване на ефективна система за обслужване на клиентите и въвеждане на информационни технологии.

Ще бъдат предприети действия, подпомагащи капацитета за ефективно изпълнение на политиките, както и за подобрене на съществуващите механизми за оценка на въздействието от ново предложени закони и наредби. В допълнение на това, капацитета на социално-икономическите партньори и гражданските структури ще бъдат подобвени за да подпомагат ефективно формулирането на политики.

Подобрената прозрачност и минимализиране на корупционните възможности ще генерират по добър инвестиционен климат, по висок работен принос и качество на услуги. Предвидени са следните дейности : разработване достъпен за гражданите електронен регистър за вписване на имуществото на лицата, заемащи висши държавни длъжности - министри, народни представители, висши магистрати; обновяване и подобряване функционирането на Административния регистър; регулиране на процеса на лобиране; продължаване прилагането на анти-корупционни практики във всички ангажирани администрации; регулиране на механизмите на граждански контрол, включително подобряване дейността на инспекторатите; спазване на Кодекса на поведение за държавните служители.

Особени усилия ще бъдат насочени към интегрирането и стандартизацията на административните услуги, предоставяни от различни административни структури, разширеното използване на модела „услуги на едно гише”, създаването на центрове за обаждане във връзка с предоставяне на информация на всички граждани и бизнеси, както и създаване на точки за самообслужване, подпомагащи предоставяне на услуги на местно ниво. Тази политика напълно съответства с Националния стратегически документ – Концепция за подобряването на Административните услуги в контекста на принципа „услуги на едно гише” от 2002 г.

Правителството ще популяризира системите за управление на качеството на държавната администрация, ще стандартизира системите за допитване и обратна връзка. Важна стъпка към повишаване задоволството на граждани и бизнес е внедряването на политика за предлаганите услуги в администрацията. Държавните чиновници трябва да бъдат обучени да спазват добри практики при работата си с клиенти.

Изграждането на ефикасни и ефективни административни структури е тясно свързано с въвеждането на съвременни информационни технологии в тяхната работа. Интензивното въвеждане на ИКТ и електронно правителство в държавната администрация само по себе си ще постигне забележителен анти-корупционен ефект, като намали прекия контакт между администрацията и бизнеса. Политиката за допълнително подобряване изграждането на електронно правителство е в съответствие със стратегията за Електронно правителство от 2002 г.

За да постигне горепосочените цели, България ще създаде единна система за обмен на данни в държавната администрация, като въведе интер-оперативно национално управление на документи в държавната администрация. Предвижда се да се разработи пакет от стандартни, общодостъпни софтуерни модули на услугите. Същевременно ще се осъществи цял комплект от мерки за осигуряване съвместимостта между информационните системи и сървърите на държавната администрация и тези на

социално-икономическите партньори.

Допълнителни усилия ще бъдат положени за публикуване на предлаганите услуги както и за редовно печатно и онлайн обновяване на информация. Информационни материали на чужди езици, както и в определени подходящи формати за хората в неравностойно положение ще бъдат предоставени за да се осигури широк достъп до административни услуги. Ще се проведат широко мащабни кампании за популяризиране на административната реформа.

Реформа в съдебната система

България все още трябва да положи сериозни усилия в областта на реформата на съдебната система, която сериозно влияе върху инвестиционния климат. Недостатъчната прозрачност във функционирането на съдебната система води до недоверие от страна на гражданите и бизнеса. Бавното решаване на делата създава условия за корупционни практики. Поради тази причина е крайно необходимо да се засили капацитета на съдебната система за прилагане на добри ръководни принципи.

Регулаторни и управленски системи са задължителни за въвеждането на възприетите промени, особено в сферата на анти-корупционите мерки, подобряване организацията на съдилищата, ускоряване процеса на приключване на делата и подобряване качеството на съдебната администрация. Трябва да бъде постигнат прогрес в безпристрастното разпределение на делата, подобрявайки работата на магистратите чрез съответни обучения и въвеждане на система за наблюдение работата на съдиите. Националният институт по правосъдие ще играе главна роля за стандартно и висококачествено обучение като осигурява компетентна съдебна система отговаряща на изискванията за членство в ЕС.

Въвеждането на ИКТ в съдебната система цели да подобри между институционалната оперативност на различните институционални системи, следователно да подобри тяхната ефикасност.

Човешките ресурси в администрацията

В съответствие със Стратегията за изграждане на модерна държавна администрация – “От присъединяване към интеграция” от 2002 г., администрация с висококвалифицирани човешки ресурси, съвременни методи на управление и основана на принципите на прозрачността е от особена важност за изграждането на конкурентоспособна икономика и благоприятна за инвестиции бизнес среда. Ясните правила за подбор и привличане на хора в администрацията, създаването на връзка между функциите и професионалната характеристика на държавните служители ще доведат до повишаване на доверието в нея и ще намалят политическото влияние върху управлението на човешките ресурси в администрацията.

Повишаването на квалификацията на държавните служители посредством диференциран подход ще бъде реализирано в съответствие с конкретните нужди от обучение на всяка административна структура. Ще бъдат разработени многогодишни

планове за обучение при прилагане на модерни техники за преподаване, образование и обучение. Ученето през целия живот ще бъде обвързано с кариерното развитие. Интервенциите ще са в подкрепа на развитие уменията на човешките ресурси, особено чрез обучение в ефикасно финансово управление, управление на проекти, правила и политики на ЕС, чужди езици, компютърна грамотност и умения за водене на преговори е.

Различни дейности трябва да бъдат предвидени за подобряване знанията на висши държавни служители: специализирани обучителни програми в съответствие с техните нужди, изучаване на чужди езици и ИТ, обучения за прилагане на съвременни модели на управление и оценка. Стандартна рамка на компетентност и бързо развитие трябва да бъде въведена в процеса на избор на висшите държавни чиновници и израстване в кариерата.

Курсовете на обучение ще бъдат провеждани по един ефикасен и концентриран начин, осигуряващ качество на обучението и координиране на дейностите между различните обучаващи институции. Капацитетът на Института по публична администрация и европейска интеграция (ИПАЕИ) ще бъде укрепен и в процеса на повишаване на квалификацията на държавните служители ще бъдат включени няколко национални и международни университета.

Публични услуги на местно ниво

Интервенциите трябва да бъдат насочени към дейности като: насърчаване на системи за управление на околната среда (ISO 1400, EMAS), разработване на иновативни методологии и инструменти (като сравнителна оценка на риска), обучение по устойчиво развитие и управление на комунални услуги във връзка с водоснабдяването, програми и планове за предотвратяване на риска.

Други видове дейности, които ще допринесат за подобряване качеството на публичните стоки и услуги, са: осигуряване на достъп до Интернет в учебните заведения, подобряване на домовете за настаняване на възрастни хора и на тези, свързани с грижите за децата, осигуряване настаняването на бездомните деца и други групи в неравностойно положение, подобряване на достъпа до обществени сгради и външната улична мобилност за хората с увреждания и в неравностойно положение.

Друго значително изоставане в развитието, посочено в анализа, е недоразвитата широколентова инфраструктура и в резултат на това трудния достъп до обществените електронни услуги, особено в някои икономически изостанали и рядко заселени райони. За да се превъзмогне този недостатък и да се осигури широколентов достъп до онлайн услуги в контекста на прехода към информационно общество е необходимо разработването на обществени информационни системи. Това, от друга страна, е предвидено като предпоставка за развитието на услугите на електронното правителство. Дейностите в тази сфера включват безплатна връзка и създаване на места за достъп до обществена информация за електронни услуги свързани със социални и икономически нужди, включително услуги за хора с увреждания; осигуряване на онлайн услуги за институциите от публичния сектор.

Друга слабост, идентифицирана в анализа, са значителните различия на областно и на

общинско ниво. Решаваща стъпка за преодоляване на този проблем е подобряването на институционалния и техническия капацитет за подпомагане регионалното и местното инвестиционно планиране и програмиране, въз основа на партньорство между общините и областите. Такива дейности включват обмен на опит и добри практики, поддържане на контакти, осигуряване на техническа помощ, консултации.

3.4. Приоритет 4 “Подкрепа за балансирано териториално развитие”

Териториалните величини на регионалната политика трябва да бъдат съсредоточени върху премахването на структурните пречки за развитието и мобилизирането на наличния потенциал за растеж по цялата територия на страната. Всички големи градове допринасят за икономическия растеж и конкурентноспособност, заемайки ролята на “опори” за растежа. Плановите за регионално развитие 2007-2013 г. са стратегически документи на ниво NUTS II, които описват конкретните нужди от инвестиции, както и избраната стратегия за развитие. Те са изготвени в съответствие с чл. 11 на Закона за регионалното развитие и са приети на регионално ниво от Регионалните съвети за развитие на шестте района за планиране.

Социално-икономическият анализ показва, че интер-регионалните различия в България не са значителни, ясно се виждат важни различия в самите области, общини и местни звена. В почти всички региони и области в страната типичните „център-периферия” контрасти се наблюдават. Особено засегнати в този аспект са граничните територии, много от които са села, както и местата с висока концентрация на малцинства.

Ролята на градовете

Проблемите пред урбанизацията имат все по важно значение за следващия програмен период от Европейска и национална перспектива – Кохезионна политика и градовете: Градския принос за растеж и заетост в регионите⁵⁵ и Националната регионална стратегия за развитие на България за периода 2005-2015 г.

Развитието на големите градове ще подпомогне цялостното икономическо развитие чрез укрепване на техния капацитет за подпомагане развитието в регионите, интегрирайки заобикалящите ги територии и по-малко урбанизираните райони, насърчавайки техния икономически, социален, пространствен и екологичен потенциал. Процесите на градска концентрация ще бъдат управлявани с оглед осигуряването на задоволителни териториални резултати, цялостна регионална конкурентноспособност и сближаване. Градските центрове ще бъдат подобрени, за да предлагат по-добри възможности за тези, които живеят в тях, тези, които живеят близо до тях, и когато е възможно - за онези, които са по-далеч от тях. Те ще бъдат места, в които хората искат да живеят, работят, инвестират и посещават. Те ще бъдат свързани един с друг, по-големите от тях - с по-широкия Европейски съюз и територия, с околните райони така че предимствата, дадени на тези, които живеят в градските центрове, да бъдат достъпни и за тези, които живеят извън тях.

Градско развитие и икономически растеж са устойчиви когато те вървят ръка за ръка в усилията за намаляване на бедността, преодоляване на социалната изолация и

⁵⁵ Брюксел, 13.07.2006 г., COM (2006) 385 посл.

разрешаване на екологичните проблеми. В България градовете предоставят различни икономически и социални възможности за различните групи граждани. Това намалява атрактивността, конкурентноспособността, възможностите за социално включване и безопасността на градовете.

Съществуването на големи градове в определени райони е възможност да се използва техният потенциал и да се разпространи положителното им въздействие върху техните околности. В периферните райони, ако няма големи градове, е необходимо чрез целева държавна политика да се насърчават съществуващите средни по големина и малки градове, за да компенсират липсата на големи градове чрез тяхното собствено ускорено развитие.

Състоянието на техническите инфраструктурни мрежи и комунални услуги не съответстват адекватно на градските изисквания и пречат на функционирането на градовете. Физическата среда и сграден фонд са сериозно амортизирани. Значителни концентрирани усилия в тази област са необходими за българските градове..

Индустриалните райони в градовете обхващат огромни площи, но често им липсва обществено благоустройство и включват остарял сграден фонд и непривлекателни сгради, които не подлежат на ремонтване и не могат да се използват отново. Най-вероятно, потенциалното съсредоточаване на бъдещи производствени ресурси с подобрени технологии ще бъде насочено към „зелени площи“ извън границите на тези зони. Това обаче не разрешава проблема по реструктуриране и обновяване на производствените зони в градовете, включително изнасянето на някои производствени сгради за предоставяне на място на други, досега пренебрегвани градски потребности, като зелени зони и публични благоустройства, върху които трябва да бъде фокусирана политиката на градско развитие.

Състоянието на обществените културни, образователни и здравни сгради е окаяно. Незавършено строителство на културни обекти (музеи, библиотеки, научни центрове) в градовете са значителен проблем за общините, излагачи и представящи техните културните активи. Трябва да се търсят възможности за завършване на строящи се общински обекти в съответствие с настоящите нужди на градовете. В допълнение, лишените и изолирани квартали, и особено тези, населени с роми, се явяват като пречки за градско развитие и създават проблеми, свързани с жилищната политика и градската сигурност. Това са важни въпроси, които трябва да се решат, за да може развитието да е устойчиво и да спомага за социалното включване.

Градските транспортни системи ще имат нужда от особено внимание, за да се стимулира един изцяло интегриран и мултимодален подход според случая, особено в по-големите градове. Той трябва да предвиди и специални условия за групите с двигателни проблеми, които да намалят тяхното неравностойно положение и изолацията им.

Свързаност

Както е идентифицирано в социално-икономическия анализ, базисната инфраструктура и услугите са недоразвити и в недобро състояние за достъп, използване, подкрепа и осигуряване на връзки. Интервенциите ще се насочат към подпомагане развитието и

подобряването на инфраструктурата, както и регионалния и местния транспорт и комуникационни връзки като предпоставка за създаване на условия за подпомагане на развитието във всички региони и повишаване на тяхната привлекателност за инвестиции. Регионалната и местната инфраструктура са важен фактор за подпомагане на бизнеса и икономическото сближаване и затова е допустимо за финансиране по ЕБВР в България. Регионалните и местните власти насочват своите планове за развитие към подобряване на социалната инфраструктура – образование и здравеопазване, както и за осигуряване на равен достъп до социални услуги като предпоставка за цялостно подобряване на условията за живот и работа в българските градове и региони. Особени усилия на национално ниво ще бъдат положени за развитие на широколентовата инфраструктура за достъп до електронни обществени услуги, като главен фактор за развитие на конкурентоспособна икономика.

В перспективата на устойчива екология, въпроса с мобилността трябва да бъде решен по интегриран начин. Нуждите на мобилността трябва да се подпомагат чрез разумен баланс между използването на частен и обществен транспорт, и между пътен транспорт и други по благоприятни за околната среда модели. Има три основни фактора: добре проектирана базисна инфраструктурна мрежа, правилно управление на системите за движение и обществен транспорт.

Развитие на транспортната система е основна предпоставка за създаване на условия за устойчивост и за връзки между градовете, както и за трансформацията им в регионални кръстопътни центрове. Мобилност във и между градски центрове е от основно значение за живота и работата, както и за качеството, достъпността, и ефективността са решаващи за икономическа конкурентоспособност. Конкретно, свързаността между градски центрове и техните околности остават едни от най-практичните начини, по които да се предоставят възможности на тези области.

Междурегионално и градско сътрудничество позволява на не-граничещи региони да влязат в контакт и да изградят взаимоотношения, водещи до обмяна на опит и свързаност, които ще подпомогнат балансираното, хармонизирано и устойчиво развитие на ЕС и трети страни. Участието на регионални, градски и други обществени власти по този начин ще създаде по стабилна структура за сътрудничество, водейки до по високо качествени съвместни проекти, синергии, обмяна на добри практики и опитни действия в преобладаващите насоки на програмите на структурните фондове, по интегриран и тясно свързан подход към градско развитие, ще подпомогне сближеност и ще подсили регионалната конкурентно способност.

Стимулиране на между-общинско сътрудничество и разработване на съвместни проекти е ключов въпрос с висок приоритет и катализатор на процеса за регионално развитие. Поради тази причина е нужен подходящ методологичен подход, който допълнен със съответни инвестиционни възможности ще активизира процеса на развитие и обмяна на добри практики и опити с Европейски региони. С малки изключения, населението в почти всички населени места в страната намалява и то не само в селата, но и в градовете, и даже в големите градове. Това е индикатор за общ спад на урбанизацията в количествен и качествен аспект. Малкото изключения заслужават по детайлен анализ и допълнителна помощ чрез инструментите за

целенасочена държавна политика.

Селските Региони

Политиката на правителството относно развитието на селските райони, определена в Националния стратегически план за развитие на селските райони (НСПРСР), е неразделна част от националната стратегия насърчаваща регионалното развитие на страната. Основните предвидени интервенции решават въпроса за ниската конкурентноспособност в земеделието и горите, неблагоприятната бизнес среда, и липсата на алтернативни източници на доходи. В тяхната цялост, предвидените мерки и дейности в Програмата за развитие на селските райони в НСПРСР целят да повишат качеството на живот и условия на работа в селските райони и превъзможване на негативните демографски тенденции. В допълнение, политиката на сближаване ще подкрепя устойчивото селско развитие чрез инвестиции в човешкия и физически капитал, както и базисната инфраструктура в селските райони, допълвайки интервенциите на НСПРСР.

Двигатели на регионалното и местно развитие

Конкретните цели на политиката за регионално развитие допълват и разширяват действията, които ще бъдат предприети в рамките на другите политики - преди всичко в областта на образованието и пазара на труда, в съответствие с конкретните местни нужди. Интервенциите на Структурните фондове в страната, насочени към повишаване ефекта от действието на преките регионални инвестиции, ще бъдат фокусирани към подпомагане на чуждоезиковото обучение и придобиването на умения за работа в чуждоезична и информационна среда. Това ще бъде направено чрез:

- организиране и провеждане на курсове за квалификация на учители и преподаватели;
- разработване и осъществяване на иновационни форми за чуждоезиково обучение и обучение по ИКТ във всички образователни степени;
- развитие на съвременна информационна и комуникационна образователна среда.

Като част от адаптивността и подвижността на работната сила интервенциите ще насърчават участието на заетите лица във всички форми на обучение през целия живот, въвеждайки нови мерки и стимули за насърчаване на всеки отделен човек да участва в непрекъснато професионално обучение, интензивно чуждоезиково обучение и обучение по ИКТ. Голям брой от тези дейности са включени в Приоритет 2 на НСПР.

Териториалното развитие е в тясна зависимост от развитието на регионалния и местния бизнес, особено предприемачеството, броя и качеството на новите предприятия, ефикасността на предприятията и благоприятната бизнес среда. Това са основни аспекти на интервенциите, предвидени по Приоритет 3 на НСПР. Териториалното развитие е взаимосвързано с административния капацитет на регионално и местно ниво, особено по отношение на предоставянето на услуги за бизнеса и гражданите,

както и по отношение на партньорството.

Туризмът се смята за един от приоритетните сектори на българската икономика и неговият потенциал е видим от приноса му в БВП, износа и приходите в чужда валута, както и създаването на нови работни места. Стимулирането на отделни инициативи на местното население за изграждане, реконструкция и подобрене на пансиони, фамилни хотели, хотели с по-голям капацитет, заведения за хранене и развлечения се явява като катализатор и за други икономически дейности в тези райони. Инвестициите в инфраструктура подобряват качеството на градската среда и разширяват спектъра на предлаганите услуги, като създават предпоставки за по-интензивен обмен. Откриването на уникални селища като туристически атракции, стимулира местното население за по-голямо внимание и грижа за запазването и развиването на занаятите и фолклорните традиции. Насърчаването на регионалното измерение за развитие на туристическия продукт е един от най-важните фактори за диверсификация на предлаганите комплексни туристически услуги.

Регионалното развитие зависи от запазването на природното и историческото наследство, а това са ценности със свое собствено качество и са предмет на българския Закон за закрила и развитие на културата. Инвестициите в човешки капитал, социалното сближаване и запазване на природното и историческото наследство в регионите ще допринесат за тяхната привлекателност и ще подобрят качеството на живот, тясно свързани с необходимостта от комбиниране на природната и културна ценност на регионите, като част от СНО.

Необходимо е интервенциите да се насочат към ефективно използване на регионалните конкурентни преимущества, свързани с човешкия потенциал, качеството на природната и културната среда за подобряване качеството на живот на територията на регионите. Културният туризъм е област от основно значение за развитието и привлекателността на регионите. Културното наследство е един от малкото истински ресурси и притежава значителен потенциал за принос към икономическия растеж и създаването на работни места (в съответствие с Лисабонския дневен ред и Програмата на Правителството на Република България). Неговото оползотворяване би довело до развитие на предприемачеството и би могло да се използва за обрат в процеса на обезлюдяване в сравнително по-малко развити райони с голям туристически потенциал. То би могло да се използва като средство за диверсификация на икономическите дейности и преодоляване на различията вътре в регионите и между градските и селските райони.

Стратегията за регионално развитие ще предостави финансова помощ за възраждане на природни атракции, представляващи интерес за туристите. Ще се осъществяват и дейности свързани със строителството и реконструкцията на инфраструктурата в райони с туристически атракции, които не са включени в Националната екологична мрежа NATURA 2000.

И накрая, развитието на териториите и регионите съдържа логичното изискване за териториално сътрудничество. От 28 NUTS III района в България 18 са гранични райони, които имат специфични нужди, за да се избегне изолацията, да се предотврати и да се намали безработицата и да се спре обезлюдяването. Затова целта на

Трансграничните програми, финансирани по Цел 3, е да направи граничните райони по-достъпни, допринасяйки по този начин за даване на нов импулс на икономиката на района. Освен засилване на социалните и културните връзки и подобряване качеството на живот, повишаването на качеството на комуналните услуги и на местната инфраструктура може да благоприятства създаването на по-тесни бизнес отношения, както и увеличаването на търговията и инвестициите в региона. Програмите трябва също така да се стремят да използват максимално богатото културно и историческо наследство на граничните райони. Туризмът се смята за сектор с добър потенциал за растеж и за трансгранично сътрудничество.

3.5. Хоризонтални политики

Съответствието с политиките на ЕС за устойчиво развитие и равни възможности и борба с дискриминацията е осигурено на всички етапи от разработването на програми за структурните фондове – планиране, изпълнение, финансиране, мониторинг и оценка на финансовата помощ. Устойчивото развитие е ясно формулирана част от визията и целите на НСРР.

Затова четирите приоритета, очертани по-горе, вече съдържат хоризонталните въпроси в рамките на своите схеми на планиране и изпълнение. Все пак въпросите заслужават всеобхватния подход да бъдат описани накратко:

Равни възможности и борба с дискриминацията

В областта на защитата срещу дискриминация бе приет закон, който е в съответствие с *acquis communautaire*. Законът за защита срещу дискриминация бе приет от Парламента през 2003 г. и влезе в сила през 2004 г. Подходът, използван съгласно този закон, обхваща възможните критерии, на чиято база се дефинира дискриминацията. Законът забранява всяка пряка или непряка дискриминация на базата на пол, раса, етническа принадлежност, религия или вяра, увреждане, възраст или сексуална ориентация.

По силата на чл. 14 на Предложението за регламент на Съвета COM [2004] 492, принципът за равенство на половете, както и защитата срещу дискриминация, се съблюдават на всички етапи на изготвяне и изпълнение на Оперативните програми.

През 2005 г. бе създадена Комисия за защита от дискриминация като независим орган, който прилага закона и налага санкции при случаи на дискриминация. Законът предвижда също и три подкомисии, които ще се занимават със следните въпроси – недопускане на дискриминация на етническа и расова основа, равни възможности за мъжете и жените и предотвратяване дискриминацията на други основания като религия, възраст или увреждане.

Равенството на мъжете и жените е твърдо закрепено в Конституцията на Република България (член 6) и от националното законодателство, което е в унисон със серия международни документи за равното третиране. Една от целите на закона за защита срещу дискриминация е да гарантира, че жените имат равни възможности за участие във всички сфери на социалния живот – забраната за дискриминация, както предвижда законът, се отнася за различни сфери на живота, като наемане на работа, образование и

обучение, здравеопазване, жилищно настаняване, социална защита, предоставяне на стоки и достъп до социални услуги и ведомства, извършване на стопански дейности и т.н.

Министерството на труда и социалната политика отговаря за разработването, координацията, осъществяването и контрола на държавната политика за равни възможности на мъжете и жените. То е отговорно за прилагането на принципа за равенство на половете в звената, които отговарят за усвояването на Структурните фондове на ЕС чрез създаването на методология, въвеждаща пряко и непряко концепцията за равенство на половете. Бе създаден Национален съвет за равнопоставеност на половете към Министерски съвет, който отговаря за консултациите, партньорството и координацията между държавните органи и неправителствените организации чрез разработването и осъществяването на национална политика за равенство на половете.

Въпросът за равните възможности и недискриминацията ще бъде гарантиран на всички етапи на програмирането и изпълнението на Националната стратегическа референтна рамка (НСРР). Той е включен в критериите за подбор на проекти. Във всички отчети за изпълнението на проекти трябва да има информация за участието на мъжете и жените и групите в неравностойно социално положение. По време на планирането, изпълнението, мониторинга и оценката на всички предвидени дейности трябва се търси съветът на различните организации за равни възможности, включително неправителствения сектор и Комисията за защита от дискриминация.

Устойчиво развитие

Устойчивото развитие е фундаментална цел на ЕС, която изисква взаимосвързани и съгласувани политики в областта на икономиката, социалната сфера и околната среда. НСРР представя цялостната стратегия за развитието на устойчиви териториални общности, която ще се реализира чрез Оперативните програми (ОП). Устойчивото развитие на териториалните общности предполага постигането на стабилен икономически растеж, със социална справедливост и пълни възможности за социална интеграция.

Опазването на околната среда като хоризонтален приоритет е свързано с устойчивото развитие, което ще бъде подпомогнато чрез включването на въпроси за околната среда на всички етапи на програмирането и изпълнението на НСРР. Ръководните органи на ОП ще поддържат оперативни връзки с органите, които имат конкретни отговорности по отношение на опазването на околната среда. Правно е гарантирано, че плановете и програмите, които са в процес на разработване и/или одобрение от централните и регионалните власти, местните власти и Народното събрание, преминават екологична оценка в съответствие с националното право и директивите на ЕС.

Законът за биологичното разнообразие изцяло транспонира в българското законодателство изискванията на Директивата за птиците и Директивата за хабитатите. Законът формулира показателите за идентифициране и оценка на зоните с европейско значение (чл. 7), които са идентични с предвидените в Приложение III на Директивата за хабитатите. На базата на извършената оценка в срок от 4 години от приемането на закона следва да бъде изготвен национален списък на зоните с европейско значение в

България, включително птици. Чл. 31–34 на закона изцяло транспонират разпоредбите на член 6 (2), (3), и (4) на Директивата за хабитатите относно изискванията и оценката на планове и проекти, които биха могли да окажат отрицателно въздействие върху защитените зони.

Предвижда се планове, програми и инвестиционни проекти, които не са пряко свързани с управлението на защитени зони или не са необходими за тази цел, но които - поотделно или във взаимодействие с други планове и проекти, могат да имат значително отрицателно въздействие върху защитените зони, да подлежат на екологична оценка - за планове и програми, и на оценка за въздействие върху околната среда - за инвестиционни проекти, включени в Приложение № 1 и Приложение 2 на Закона за опазване на околната среда, съгласно реда, предвиден в същия закон.

4. ОПЕРАТИВНИ ПРОГРАМИ

Интервенциите в гореспоменатите три секторни и един териториален приоритети са предвидени по финансовата помощ Структурните и Кохезионния фондове (СКФ), Европейския земеделски фонд за развитие на селските райони (ЕЗФРСР) и Европейския фонд за рибарство (ЕФР), за да се постигнат целите и приоритетите, посочени по-горе. Тези интервенции са организирани, представени и формулирани в **7 Оперативни програми и 2 Национални стратегически плана и програми:**

1. Транспорт
2. Околна среда
3. Развитие на човешките ресурси
4. Развитие на конкурентоспособността на българската икономика
5. Административен капацитет
6. Регионално развитие
7. Техническа помощ
8. Национален стратегически план за развитие на селските райони и
Програма за развитие на селските райони
9. Национален стратегически план за рибарството и ОП Рибарство

ОП са разработени при следване на принципа за партньорство, като предоставят условия за ефективно изпълнение на Националната стратегическа референтна рамка (НСРР) чрез осигуряване на осведоменост на обществеността и зачитане интересите на всички заинтересовани страни. Структурата на оперативните програми е организирана съобразно институциите в България, които отговарят и за националните политики в съответните сектори, така че да се гарантира адекватна секторна координация. Програмните документи на ОП Регионално развитие и цел 3 “Европейско териториално сътрудничество” се управляват от Министерството на регионално развитие и благоустройството, за да се осигури синхронизиран подход и допълване.

Диаграмата по-долу представя приноса на Структурните и Кохезионния фондове (съгласно приоритетите на ОП) към реализацията на трите тематични и териториалния приоритет, както са описани във визията на страната за развитие през периода 2007-2013 г. в съответствие с хоризонталните политики:

ВИЗИЯ:

До 2015 г. България да стане конкурентоспособна страна-членка на ЕС с високи качество на живот, доходи и социална чувствителност

НСРР ЦЕЛ 1:
Повишаване на конкурентоспособността на икономиката с цел висок и устойчив растеж

НСРР ЦЕЛ 2:
Развитие на човешкия капитал за постигане по-високи равнища на заетост, доходи и социална интеграция

**НСРР
Приоритет 1:**
Подобряване на базисната инфраструктура

Навигация по морските и вътрешно-водните пътища

Приоритетни национални и европейски проекти за пътища

Инфраструктура за отпадни води

Приоритетни национални и европейски проекти за железопътната мрежа

Регионални и местни връзки

Инфраструктура за управление на отпадъците

Интер-модален транспорт

**НСРР
Приоритет 2:**
Повишаване качеството на човешкия капитал с акцент върху заетостта

Регионално и местно развитие

Адаптивност, мобилност и конкурентноспособност на работната сила

Устойчив туризъм

Достъп до образование и обучение

Социална интеграция и заетост чрез развитие на социална икономика

Качество на образование

Ефикасност на институции на пазара на труда, на социалните и здравните услуги

**НСРР
Приоритет 3:**
Насърчаване на предприемачеството, благоприятна бизнес среда и добро управление

Икономика, основана на знанието и иновациите

Управление на човешките ресурси в държавната администрация

Финансови ресурси

Позиции на международния пазар

Ефикасност на предприятията и благоприятна бизнес среда

Добро управление

Предоставяне на административни услуги и електронно правителство

Регионални и местни връзки

ОП
Техн. помощ

**НСРР
Приоритет 4:**
Подкрепа на балансирано териториално развитие

Регионални и местни връзки

Био-разнообразие

Цел 3

Градско възстановяване и развитие

Устойчив туризъм

Регионално и местно развитие

Bulgarian NSRF
Version of 14/09/2006

Устойчиво развитие

Равни възможности и борба с дискриминацията

4.1. Оперативна програма “Транспорт”

Оперативна програма “Транспорт” включва интервенции, съгласно Приоритет 1 от НСРР „Подобряване на базисната инфраструктура”. Той цели изграждането на балансирана и устойчива транспортна система чрез развитие и модернизация на ключовата транспортна инфраструктура за връзки от национално, трансгранично и европейско значение. Програмата също фокусира върху пълното интегриране на националната транспортна система в европейската транспортна мрежа и подобряване на качеството и сигурността на транспортните услуги. Завършването на транс-европейската транспортна мрежа е важно за подобряване на териториалното сближаване и подобряване на конкурентоспособността и потенциала на растеж на България и на разширения Европейски съюз.

4.2. Оперативна програма “Околна среда”

Приносът на ОП Околна среда към НСРР е двустранен: развитие на екологичната инфраструктура в подкрепа на Приоритет 1 на НСРР “Подобряване на базисната инфраструктура”; и подобряване, опазване и възстановяване на природната среда и биоразнообразието с цел принос към Приоритет 4 на НСРР “Балансирано териториално развитие”. При формулирането на конкретните цели на програмата са взети предвид Стратегическите насоки на Общността за кохезионната политика, както и главните приоритети на ЕС във връзка с трудовата заетост, ръста и устойчивостта (Лисабон, Гьотеборг). За да се осигури допълняемост с други политики на ЕС и въз основа на анализа на сектора, политиката е фокусирана върху опазване и подобряване на състоянието на водните ресурси; подобряване на управлението на отпадъците и опазване на почвите; запазване на био-разнообразието и защита на природата.

4.3. Оперативна програма “Развитие на човешките ресурси”

Общата цел на ОП „Развитие на Човешките ресурси” е повишаване качеството на живот чрез подпомагане на заетостта, достъпа да образование с високо качество, обучаване през целия живот и социално включване. Тази цел отговаря на Приоритет 2 на НСРР. Приоритетите на ОП са в съответствие с приоритетите на Европейската стратегия за заетостта, Съвместната оценка на приоритетите за заетостта в България (СОП), Съвместния меморандум за включване (СМВ) и Стратегическите насоки на Общността за програмния период 2007-2013 г. за силна, конкурентоспособна, адаптивна и все по-мобилна работна сила.

В хода на нейното изпълнение програмата ще се възползва от добрите практики и водещите принципи на инициативата на Общността „EQUAL” – равенство на половете, иновации, структуриране, партньорство и транснационално сътрудничество.

4.4. Оперативна програма “Развитие на конкурентоспособността на българската икономика”

Главната цел на Оперативна програма “Развитие на конкурентоспособността на българската икономика” е развитието на динамична икономика, конкурентоспособни предприятия на европейския и световния пазар, в изпълнение на дейностите, предвидени в Приоритет 3 на НСРР “Стимулиране на предприемачеството, благоприятна бизнес среда и добро управление”, съвместно с ОП “Административен

капацитет”. Двете специфични цели на ОП – насърчаване на иновациите и увеличаване ефективността на предприятията, както и подобряване на бизнес средата, в която те работят, ще допринесе за подобряване на общата конкурентоспособност на икономиката.

Насърчаването на иновациите ще засили връзката между науката и бизнеса и ще увеличи разходите на предприятията за научни изследвания и ще увеличи добавената стойност на произведените стоки и услуги. Намалването на потреблението на енергия и ресурси, модернизирването на оборудването, технологиите и производствения процес ще спомогне за увеличаването продуктивността на труда и ефикасността на производството като цяло.

4.5.Оперативна програма “Административен капацитет”

Оперативна програма “Административен капацитет” съдържа интервенции, както е предвидено в Приоритет 3 на НСРР “Стимулиране на предприемачеството, благоприятна бизнес среда и добро управление”. По този начин ОП има за цел основно прилагането на принципите на добро управление и прозрачност, подобряване на бизнес климата, качеството на услугите и широкото използване на ИТ, партньорството със заинтересованите страни и публичния имидж на държавната администрация.

Оперативна програма “Административен капацитет” включва също така един силен компонент, отнасящ се до човешкия капитал в държавните служби и особено в политиките на ЕС, модерно управление, езиково и продължаващо ИТ обучение.

4.6.Оперативна програма “Регионално развитие”

ОП “Регионално развитие” е насочена към практическо изпълнение на Приоритет 4 на НСРР “Балансирано териториално развитие”. Цялостната логика на интервенциите взема под внимание значението на градските центрове, определянето на тяхната необходимост от развитие, както и развитието на техните съседни и периферни райони. Този набор от дейности ще се допълва от други проекти, насочени към подобряване на териториалната, вътрешна и външна свързаност, както и към подпомагане на малките общини с по-малък технически и институционален капацитет чрез насърчаване на сътрудничество между общините за интегрирано развитие. Подкрепата ще се предоставя на група територии с потенциал за туризъм, благоприятни за икономическа диверсификация. По този начин ще бъдат оценени културните и природните ресурси, и ще се подпомогне маркетинга на туристическите дестинации.

В допълнение ОП „Регионално развитие”, поради своя териториален характер, съдържа:

- два приоритета, регионално и местно развитие и устойчив туризъм, които пряко допринасят за Приоритет 2 на НСРР “Повишаване качеството на човешкия капитал с фокус върху заетостта” чрез повишаване нивата на трудова заетост на местно равнище;
- един приоритет, регионална и местна свързаност, и особено развитието на ИКТ инфраструктурата, допълващ Приоритет 1 на НСРР “Подобряване на базисната инфраструктура” и обезпечават предпоставки за по-широко използване на Е-правителство (насърчавано в рамките на Приоритет 3 на

НСРР “Стимулиране на предприемачеството, благоприятна бизнес среда и добро управление”).

4.7. Оперативна програма “Техническа помощ”

Оперативна програма „Техническа помощ” подпомага успешното изпълнение на НСРР чрез осигуряване на необходимата логистична и материална подкрепа на Централното координационно звено, Сертифициращия орган и Одитния орган. Тя е създадена да обезпечи координацията и изпълнението на кохезионната политика, необходимото надеждно управление, както и въвеждането на единна Информационна система за управление (ИСУ) за всички ОП, предоставянето на съответната информация на широката общественост по отношение интервенциите на ЕС, както и да повиши качеството на финансовия контрол и одитните системи. Като потребител на ИСУ, Управляващите органи също ще имат полза от тази Оперативните програми.

4.8. Цел 3 “Европейско териториално сътрудничество”

Европейското териториално сътрудничество, финансирано от Европейския фонд за регионално развитие (ЕФРР), е предназначено да подкрепя хармоничната и балансирана интеграция на територията на ЕС чрез подпомагане на сътрудничеството в области, които са от значение за общността на трансгранично, международно и междурегионално равнище.

В своята Национална стратегия за регионално развитие 2005-2015 г. Република България залага териториалното сътрудничество като отделен приоритет с три специфични цели:

- Развитие на трансгранично сътрудничество,
- Развитие на транснационално сътрудничество,
- Създаване на мрежа и обмен на опит с Европейските региони.

България взема активно участие в подготовката на петте двустранни програми за трансгранично сътрудничество с Румъния, Гърция, Сърбия, Република Македония и Турция. Тези програми обхващат около две трети от територията на страната.

Оперативните програми за трансгранично сътрудничество могат да се групират по:

- Вътрешните граници на Европейския съюз: България - Гърция и България - Румъния с финансиране от ЕФРР. Тези програми включват съответно 4 и 9 области (административни единици) на територията на България на ниво NUTS III;
- Външните граници на Европейския съюз: България - Турция (включително 3 области на територията на България на ниво NUTS III), България - Република Македония (включително 2 области на територията на България на ниво NUTS III), България - Сърбия (включително 5 области на територията на България на ниво NUTS III). Тези три програми ще се финансират както от ЕФРР, така и от Инструмента за предприсъединителна помощ (ИПП) на ЕС;
- Програмата за морския басейн в Черно море, включваща два региона по NUTS II – Бургас и Варна, финансирана както от ЕФРР, така и от Европейския инструмент за съседство и партньорство (ЕИСП);

В рамките на цел 3 – Европейско териториално сътрудничество, България ще развива трансгранично сътрудничество в следните обобщени области:

- насърчаване на предприемачеството, по-конкретно развитие на МСП, туризъм, култура и трансгранична търговия;
- насърчаване и подобряване на съвместното опазване и управление на природните и културни ресурси, както и предотвратяване на природни и технологични рискове;
- подкрепа за връзките между градските и селските райони;
- намаляване на изолацията чрез подобрен достъп до транспортни, информационни и комуникационни мрежи и услуги, и трансгранични системи и съоръжения за вода, отпадъци и енергия;
- развитие на сътрудничество, капацитет и съвместно използване на инфраструктури, по-конкретно в сектори като здравеопазване, култура, туризъм и образование;
- стимулиране развитието на трансгранични пазари на труда, местни инициативи за заетост, равенство на половете и равни възможности, обучение и социално включване;
- развитие на институционален и административен капацитет на регионално и местно ниво и предоставяне на техническа помощ за подготовка на нови проекти.

В рамката на ЕФРР България участва активно в Пространството на югоизточна Европа за транснационално сътрудничество. Междурегионалното сътрудничество е включено под формата на мярка “Насърчаване на сътрудничеството между Европейските региони” (подобно на CIP INTERREG IIIB) в приоритет “Насърчаване на регионално и местно развитие” по Оперативна програма Регионално развитие 2007-2013 г., която ще се финансира от ЕФРР.

4.9.Национален стратегически план за развитие на селските райони и Национален стратегически план за рибарство и аквакултури

Инвестициите, предвиждани по Националния стратегически план за развитие на селските райони и Националния стратегически план за рибарство и аквакултури, са координирани с инвестициите в човешкия и физически капитал, които ще бъдат финансирани от Структурните фондове на ЕС. Този раздел представя стратегиите за развитие на селските райони и рибарството и аквакултурите. Основната цел е да се демонстрира логична последователност и съответствие между НСРР и двата стратегически плана.

Първата стратегическа цел на Националния стратегически план за развитие на селските райони е свързана с развитието на конкурентоспособно земеделие и горско стопанство и основан на иновации хранително-преработвателен сектор. Първата стратегическа цел следва да бъде постигната чрез мерки за подкрепа на модернизирването и преструктурирането на производството и преработка на земеделски продукти, горското стопанство и първичната преработка на горски продукти. Стратегическият подход включва повишаване на производителността и конкурентоспособността на земеделието, ХВП и горското стопанство чрез подкрепа за:

- Модернизирване на технологиите и въвеждане на модерни практики за управление на земите и водите;

- Насърчаване на иновациите в производството и преработката на земеделски продукти с цел производство на нови продукти с висока добавена стойност;
- Подобряване на уменията и знанията на работната сила;
- Модернизиране на фермите и горското стопанство по отношение на въздействието им върху околната среда;
- Адаптиране на структурата на стопанствата и на собствеността върху земята.

Втората стратегическа цел е насочена към съхраняването на природните ресурси и опазването на околната среда в селските райони. Интервенциите в тази приоритетна област ще са свързани с развитие на земеделски методи и подходи, които целят опазване на природните ресурси и защита на околната среда. Опазването на природните ресурси ще се постигне чрез подкрепата за устойчиво управление на земята и горите, както и чрез защита на био-разнообразието и районите по NATURA 2000.

Третата стратегическа цел е насочена към създаване на работни места и подобряване на качество на живот в селските райони. Това ще се постигне чрез създаване на възможности за алтернативна заетост, диверсифициране на икономическите дейности, развитие на услугите и изграждане на необходимата инфраструктура, опазване на природните ресурси и защита на околната среда в селските райони.

През програмния период 2007-2013г., специфичните интервенции на Националния стратегически план за рибарство и аквакултури ще бъдат насочени към развитието на производството на аквакултури и маркетинга на риба и рибни продукти, както и подобряването на хигиената и условията на труд в аквакултурните ферми в съответствие с високите европейски стандарти. Допълнителни усилия ще бъдат насочени към обновяване на технологичната база в производството на рибни продукти и аквакултури, както и въвеждането на нови технологии и иновативни методи на производство, намаляващи негативните последици за околната среда.

Следващата област на интервенции ще бъде модернизацията и приспособяването на капацитета на черноморския риболовен флот, както и подобряването на хигиената и условията на труд на риболовните съдове. Българският риболовен флот се състои главно от малки и амортизирани риболовни кораби.

Допълнителни дейности ще бъдат насочени към устойчивото развитие на крайбрежните зони за риболов. Тези дейности включват:

- повишаване на конкурентоспособността на сектора;
- реструктуриране и диверсифициране на икономическите дейности;
- подобряване на съществуващата инфраструктура;
- създаване, модернизиране и разширяване на възможностите за риболовен туризъм, както и подкрепата на алтернативни форми на туризма.

4.10 Координация и допълняемост между Оперативните програми

Изпълнението на Оперативните програми спомага за повишаване конкурентоспособността на икономиката и същевременно обръща внимание на социалните аспекти на развитието: здравеопазване, образование, социално включване.

Подкрепата за иновационните дейности и инвестирането в МСП в оперативната програма „Развитие на конкурентноспособността на българската икономика” е допълнено от инвестиции в човешки капитал чрез ОП „Развитие на човешките ресурси” и предоставяне на по-добри услуги в ОП „Административен капацитет”. ОП „Развитие на човешките ресурси” е допълнена от ОП „Регионално развитие” в социални инфраструктурни инвестиции. Иновационната дейност, високото качество на образованието и обучението през целия живот са неразделно условие за преход към икономиката основана на знанието. И двете са разработени в ОП „Развитие на човешките ресурси” и ОП „Административен капацитет”.

Подпомагането на партньорството между академичните институции, бизнеса и администрацията цели насърчаване на съответните бизнес и административни умения. Тези интервенции се допълват от три от оперативните програми: ОП „Развитие на конкурентноспособността на българската икономика”, ОП „Административен капацитет” и ОП „Развитие на човешките ресурси”. Специално внимание е отделено на изграждането на капацитет на социално икономическите партньори и съответните неправителствени организации в ОП „Административен капацитет” и ОП „Развитие на човешките ресурси”. Тяхното обвързване с укрепването на икономическото и социално сближаване чрез подобряване заетостта и възможностите за работа е от голяма значение. Формирането на клъстери на регионално и местно ниво за успешното партньорство между социално икономическите партньори, регионалните асоциации и местните органи е разработено в ОП „Регионално развитие”.

Подобрената бизнес среда е от съществено значение за по-високия икономически растеж. ОП „Административен капацитет” допринася за по-доброто регулиране и повишаване на прозрачността в държавната администрация и съдебната система. Подобрената административна рамка и засилената конкурентноспособност и предприемачеството (ОП „Развитие на конкурентноспособността на българската икономика”) водят до подобряване на инвестиционния климат.

Инвестирането в инфраструктурата (ОП „Транспорт”) ще интензифицира бизнес връзките и укрепи устойчивото развитие. Разширяването на ИКТ мрежата ще се използва за подобряване на достъпа до административните услуги на всички нива, иновативните дейности в МСП (ОП „Развитие конкурентноспособността на българската икономика”) и за намаляване на различията в регионите (ОП „Регионално развитие”).

ОП „Регионално развитие” значително допринася за мобилизиране факторите на местния растеж чрез подобряване качеството на живот и работа в градските центрове, връзките център – периферия и между самите центрове. Същата ОП ще стимулира вътрешно-общинското коопериране в процеса на реализация на инвестиционните проекти в местната инфраструктура. ОП „Регионално развитие” ще допълва ОП „Административен капацитет” за подобряване предоставянето на административните услуги на регионално и местно ниво.

4.11. Залагане на цели по Лисабонската стратегия

Макар че към България няма законово изискване да предприеме действия за залагане на цели, страната е решила да улесни процеса на проверка на напредъка по Лисабонската стратегия чрез количествено определяне на свързаните с Лисабон дейности според разпределените суми за приоритетите по ОП. Таблицата по-долу дава процентите на

приноса на свързаните с Лисабон приоритети на ОП, съставляващи общо над 60% от финансирането, което е ангажимент на България:

Лисабонска стратегия	Приоритет на ОП	ОП	% от ОП	% общо от СКФ
Развитие на предприемачеството	Подкрепа за предприятия и бизнес среда, вкл. Финансови ресурси	Конкурентно-способност на икономиката	73.13	11.27
	Основни национални и Транс-Европейски транспортни коридори (пътища/жп) и интермодалност	Транспорт	93.00	22.63
	Качествено управление, качествена доставка на услуги и електронно правителство	Административен капацитет	61.00	01.41
Създаване на Европейска зона за научни изследвания и иновации	Икономика основана на знание и иновации	Конкурентно-способност на икономиката	13.80	00.02
	Местна регионална свързаност	Регионално развитие	30.00	06.12
Повече и по-добри работни места за Европа	всички	Развитие на човешките ресурси	100.00	15.48
	Туризм, Регионално и местно развитие	Регионално развитие	21.00	04.28
		Общо (> 60)		61.21

5. ИНДИКАТИВНО РАЗПРЕДЕЛЕНИЕ НА СРЕДСТВАТА

Този раздел на НСРР представя годишното индикативно разпределение на средствата за инвестиции, предвидени в Оперативните програми. В рамките на общия бюджет на НСРР разпределението на средства от ЕС за България за периода 2007-2009 г. е в съответствие с Договора за присъединяване.

При разпределянето на средства от Структурните фондове на ЕС и Кохезионния фонд за 2007-2013 г. са взети предвид последните промени в изготвянето на програми на СФ на ЕС и Кохезионния фонд (Регламент на Съвета I (ЕС) No 1083/2006 от 11 юли 2006 г., който полага общите разпоредби на Европейския фонд за регионално развитие, Европейския социален фонд и Кохезионния фонд и отменя Регламент (ЕС) No 1260/1999, Договора за присъединяване с България, (подписан на 25.04.2005) и приетите Финансови перспективи на ЕС за периода 2007-2013 г.).

Разпределението на финансовите средства, представено в таблицата, е разработено в резултат на обширен интерактивен процес, който съчетава елементи на т.нар. подходи „отгоре надолу” и „отдолу нагоре”. Като отправна точка в процеса на разпределяне на средствата от националния бюджет и Структурните фондове по Оперативните програми за периода 2007-2013 г. е разработено предложение, основано върху

официалните правила, дефинирани от Европейската комисия и опита на новоприетите държави-членки на ЕС, като са отчетени специфичните особености на всяка страна.

В резултат на това работните групи по ОП разработиха финансови таблици за ОП. Финансирането на Оперативните програми се основава върху анализи на мерките на национално ниво и бюджетните възможности за съфинансиране от Структурните фондове и Кохезионния фонд на ЕС. Финансовите таблици се основават на анализите на националните приоритети с дадени ограничения, а не под формата на сума за отделени проекти.

Финансова таблица за НСРР – Индикативно годишно разпределение на Фонд и Оперативна програма (сегашни цени в евро)

Сближаване			Участие на Общността (в евро)						
ОП	Фонд	Общо	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013
ЕФРР и КФ									
ОП "Конкурентноспособност"	ЕФРР	987 883 218	71 844 538	105 171 139	143 202 668	150 898 409	161 551 329	172 263 692	182 951 444
ОП "Регионално развитие"	ЕФРР	1 361 083 544	98 985 808	144 902 458	197 301 454	207 904 474	222 581 831	237 341 086	252 066 434
ОП "Транспорт"	ЕФРР+КФ	1 624 479 625	121 123 105	174 427 370	235 241 207	247 655 258	264 790 352	282 023 048	299 219 285
	ЕФРР	368 809 735	26 821 961	39 263 892	53 462 329	56 335 406	60 312 496	64 311 778	68 301 872
	КФ	1 255 669 890	94 301 144	135 163 478	181 778 878	191 319 852	204 477 856	217 711 270	230 917 412
ОП "Околна среда"	ЕФРР+КФ	1 466 425 482	109 086 387	157 331 029	212 373 803	223 600 384	239 100 655	254 689 043	270 244 181
	ЕФРР	439 059 208	31 930 906	46 742 728	63 645 630	67 065 959	71 800 591	76 561 641	81 311 753
	КФ	1 027 366 274	77 155 481	110 588 301	148 728 173	156 534 424	167 300 064	178 127 402	188 932 428
ОП "Техническа помощ"	ЕФРР	48 296 513	3 512 400	5 141 700	7 001 019	7 377 256	7 898 065	8 421 780	8 944 293
ЕСФ									
ОП "Човешки ресурси"	ЕСФ	1 031 789 138	75 037 629	109 845 411	149 567 231	157 605 005	168 731 388	179 919 856	191 082 619
ОП "Административен капацитет"	ЕСФ	153 670 723	11 175 817	16 359 955	22 275 971	23 473 086	25 130 207	26 796 574	28 459 113
ОБЩО фондове по НСРР 2007-2013									
		6 673 628 242	490 765 684	713 179 062	966 963 353	1 018 513 870	1 089 783 826	1 161 455 080	1 232 967 368
Общо ЕФРР		3 205 132 217	233 095 613	341 221 916	464 613 101	489 581 504	524 144 311	558 899 978	593 575 795
Общо КФ		2 283 036 164	171 456 625	245 751 779	330 507 051	347 854 276	371 777 921	395 838 672	419 849 841
Общо ЕСФ		1 185 459 861	86 213 446	126 205 366	171 843 202	181 078 090	193 861 594	206 716 430	219 541 732
ЕЗФРСР		2 609 098 855	244 055 813	337 144 800	437 343 789	399 098 704	398 058 955	397 696 967	395 699 827
ЕФР									

*Бележка: EUR 179, 227, 177 от ЕФРР са заделени допълнително за Цел 3 „Европейско териториално сътрудничество“

ЕИБ

От 1990 г. Европейската инвестиционна банка (ЕИБ) е предоставила на България кредити, надвишаващи 1 млрд. евро в множество различни сектори. ЕИБ е предоставила съфинансиране на голям брой проекти за подпомагане на страната по ИСПА и ФАР, допринасяйки за засилване на ефекта от безвъзмездните помощи от ЕС. Неотдавна групата на ЕИБ, в тясно сътрудничество с Европейската комисия и други финансови институции, разработи голям брой нови инициативи - JASPERS, JEREMIE и

JESSICA – в подкрепа на кохезионните цели, включително подготовка на проекти за предстоящия програмен период 2007-2013 г.

В съответствие с ролята си, ЕИБ е готова да предложи съфинансиране към Структурните и Кохезионния фондове през предстоящия период. ЕИБ е в състояние също така да окаже помощ на българските власти и на представители на частния сектор, които могат да се ползват от безвъзмездните помощи от ЕС по НСРР за подготовката, изпълнението и наблюдението на проекти и програми. Този вид подпомагане е отворен както за публични, така и за частно действащи лица, така и за структури, включващи и двете страни (публично-частни партньорства – ПЧП). Накрая трябва да се припомни, че кредитите от ЕИБ могат да обхващат също така проекти или програми, отнасящи се до сектори или приоритетни оси извън НСРР.

6. ХОРИЗОНТАЛНИ ВЪПРОСИ

Обществени поръчки

Съгласно българското законодателство обществените поръчки се регулират от Закона за обществените поръчки (ЗОП), който е в сила от 01 октомври 2004 г., с измененията към него съгласно Закона за изменения на Закона за обществените поръчки (ЗОП), в сила от 1 юли 2006 г. Допълнително вторично законодателство, което е от голямо значение, са Правилникът за приложение на Закона за обществените поръчки⁵⁶, Наредбата за възлагане на малки договори за обществени поръчки и Наредбата за сроковете и условията за възлагане на специални договори за обществени поръчки. Даването на концесии се регулира от новия закон за Концесиите и Правилника за неговото прилагане, в сила от 01 юли 2006 г.

Държавната политика в областта на обществените поръчки се осъществява от Министъра на икономиката и енергетиката. Създадена е отделна административна структура към Министъра на икономиката и енергетиката – Агенция по обществени поръчки⁵⁷, която е отговорна за гарантиране на ефективността на системата на обществените поръчки в България, като взема предвид принципите за публичност и прозрачност; свободна и лоялна конкуренция; равенство на всички кандидати. Държавната политика в сферата на концесиите се изпълнява от Министерския съвет, който представлява държавата като страна по концесионните договори за държавни концесии, и от Общинските съвети като страна по концесионните договори за общински концесии.

Всеки възложител и всяка страна по процедурата за възлагане на обществените поръчки може да предложи за решаване чрез арбитражно споразумение на спорове между тях при решаване на договор за обществена поръчка или рамково споразумение. В тази връзка е създаден арбитражен съд, който е извън съдебна институция за преглеждане и решаване на спорове, свързани с обществени поръчки.

Всяко решение, действие или бездействие от страна на възложителите в процедура за възлагане на обществени поръчки преди сключването на договора за обществена поръчка или рамковото споразумение трябва да се разгледа от юридическа гледна точка от Комисията за защита на конкуренцията. Решението на Комисията за защита на

⁵⁶ В сила към 01.10.2004 г.

⁵⁷ Агенцията по обществени поръчки е създадена с Постановление на Министерския съвет №56 от 13.03.2004 г.

конкуренцията подлежи на разглеждане от тричленен състав на Висшия административен съд.

Всеки участник/кандидат в обществена поръчка или концесионно отдаваща процедура има правото да обжалва всяко решение, действие или бездействие от страна на контрактуващия орган или тялото представляващо поръчителя, пред Комисията за защита на конкуренцията и Висшия административен съд.

Създаден е публичен регистър за обществени поръчки, който включва решенията за откриване на процедури за възлагане на обществени поръчки, обявленията, предназначени за вписване в регистъра, информацията относно възложените обществени поръчки, както и друга информация, предвидена в Правилника за приложението на Закона. Създаден е и Национален регистър за концесиите, който включва всички обяви, свързани с отварянето на концесионно отдаващи процедури, данни за подписани договори и данни за изпълняването на подписани договори.

През ноември 2005 г. Министерски съвет одобри Национална стратегия в областта на обществените поръчки и концесиите. Стратегията предвижда подобряване на правната рамка, за да бъде хармонизирана тя с достиженията на законодателството на Общността в сферата на обществените поръчки и концесиите и за осигуряване на условия за прилагане на законодателството. Ще се осигури публичност, прозрачност и равнопоставено третиране на всички участници в процеса на възлагане на договори за обществени поръчки.

Съгласно Националната стратегия за прозрачно управление и мерки срещу корупцията за периода 2006-2008 г. (януари 2006 г.) обществените поръчки и концесиите са главния източник на насочване на публични средства към частния сектор. От друга страна те са лесна мишена за административна корупция при опитите да се получи незаконен достъп до публични ресурси, както и инструмент за политическо влияние с цел да се получи или след като е получено финансово подпомагане от бизнеса. За да се ограничи корупцията, правителството си е поставило задачата да подобри прозрачността в управлението на обществените поръчки и концесиите посредством:

- многогодишен бюджет за разходите;
- подобрена система за обжалване;
- укрепване на процедурите за специализиран и обществен контрол;
- повишено качество на Регистъра за обществени поръчки;
- недопускане на по-нататъшни изменения на норми и наредби в хода на протичаща процедура;
- укрепен капацитет на АОП;
- подобрен финансов контрол в публичните услуги като цяло.

Всички тези действия са насочени към прозрачно и ефикасно администриране.

Държавни помощи

В съответствие с чл. 54 (4) на Регламент на Съвета (ЕС) No 1083/2006, помощта за предприятията от Структурните фондове трябва да е в съответствие с правилата за държавните помощи. Поради тази причина всяка ОП съдържа информация, сертифицираща проверената съгласуваност с държавната схема за помощи, в съответствие с чл. 87 от Споразумението. Позовавайки се на наръчника за плановете и програмните документи за Структурните фондове (Работен документ на Комисията №1), тази информация е един от задължителните елементи, които Комисията изисква за

да определи ОП за приемлива. Тази информация се предоставя в стандартен формат: таблица отразяваща детайлната схема за съответствие с правилата за държавна помощ за всеки приоритет, документа според който се позволява продължителността на схемата, или липсата на задължително разрешение за държавна помощ, както и правилото, приложено във всеки определен случай. Отговорността за обновяване на таблицата в случаи на потенциални промени в ОП и за информирането на Комисията в случаи на промяна е на съответния УО на ОП. Индикативен списък на схеми за държавна помощ по всяка ОП е представена в самия документ.

„Държавна помощ” е термин използван да се обясни всяка помощ, предоставена с държавни средства за всяко начинание, предпочетено пред друго, с цел да подобри пазарната позиция на съответното начинание. Такава помощ се счита за несъответстваща с правилата на единния пазар, и съответно е нелегална, ако не е изрично разрешена от Договор на ЕС или ако не е разрешена от ЕК. Но такава помощ също има важна икономическа роля когато е нужна за привличане на важни частни инвестиции.

Правилата на ЕК относно държавни помощи в момента са в процес на преразглеждане, като много от тях изтичат в края на 2006 или 2007 г. ЕК е предложила Регионални правила за помощи които няма да влязат в действие до 01 януари 2007 г. и предложения за стратегическо преразглеждане на правната рамка за хоризонтални и секторни помощи. Няма официално определение на държавна помощ; но има четири общи проверки, всяка от които трябва да бъде изпълнена за да може помощта да бъде класифицирана като държавна помощ. Тези проверки произлизат от чл. 87 (1) от Договора на ЕК, който казва следното:

„Освен ако не е в противоречие с Договора, всяка помощ предоставена от държава членка чрез държавни ресурси и под каквато и да е форма, която нарушава или заплашва конкуренцията чрез пристрастие към някои дейности или производството на някои продукти, в частта, която засяга търговията между държави членки, ще бъде несъвместима с единния пазар.”

Четирите проверки, които са използвани за преценка дали помощта е държавна помощ са, че помощта трябва да е:

- Дадена е от държава членка или чрез държавни ресурси;
- Дава предпочитания на определени дейности или производство на определени продукти;
- Нарушава или заплашва да наруши конкурентоспособността;
- Засяга търговията между държави членки.

Ако тези четири проверки са направени, тогава предложената помощ е определена като държавна помощ, която трябва да бъде оценена за съответствие с правилата за държавна помощ. УО, в сътрудничество с отдел „Държавни помощи” в Министерство на финансите (интернет страница: <http://www.stateaid-bg.org>) и ЕК, може би са най-подходящи за извършване на такава оценка. В съответствие с неговите правомощия Министърът на финансите е публикувал Наредба относно правилата за Наблюдение и осигуряване на прозрачност на държавите помощи. Наблюдението и прозрачността на държавни помощи на национално, регионално и общинско ниво е осигурено от Министъра на финансите. Министерството на финансите създава и поддържа регистър на държавни помощи, където е включена цялата информация за предоставени

държавни помощи и поискана държавна помощ на национално ниво, регионално и общинско ниво. Министерство на финансите предоставя на Комисията информацията за държавните помощи, отразени в регистъра на всеки шест месеца, както и при поискване от страна на Комисията. Министърът на финансите подготвя консолидиран годишен доклад относно държавните помощи в България. Той се предава на Народното събрание, Министерския съвет, Европейската комисия и се публикува.

7. МЕХАНИЗЪМ ЗА КООРДИНАЦИЯ

7.1. Координация на високо ниво

За ефикасната подготовка и ефективното управление на структурните фондове преди присъединяването са изградени две нива на институционална координация на високо равнище.

Първо, продължава провеждането на ежеседмични срещи на ресорните заместник министри и директорите (ръководителите на Управляващите органи на Оперативните програми). Дискутират се подготвителните дейности, срокове, бюджети, външни договорености, което позволява не само директното участие и ангажираност на заместник министрите в ежедневната работа по програмирането и институционалното усъвършенстване, но също е и една система за ранно предупреждение в случаи на трудности, възможно припокриване, необходима синхронизация.

Второ, чрез нова инициатива на министерско ниво се официализират договореностите и споразуменията на най-високо ниво, което допринася за навременната подготовка на страната. С Решение на Министерски съвет (РМС № Р – 57 от 14 юли 2006 г.) е създаден Съвет координация на изготвянето на Националната стратегическа референтна рамка 2007–2013 г. и оперативните програми. Ежемесечните срещи на шестте министри, отговарящи за управлението на оперативните програми, министъра на земеделието и горите, министъра по европейските въпроси, и министъра на финансите, като председател гарантират отговорност и обмен на информация на най-високо ниво, както и решаване на проблеми в случаи на съмнения от юридическо естество или когато трябва да бъде изготвена обща правителствена позиция. Съветът за координация на изготвянето на Националната стратегическа референтна рамка 2007-2013 г. и оперативните програми, до тяхното окончателно приемане, действа като мост между съответните управляващи програмите звена и Съвета за европейска интеграция, който следи за изпълнението на всички задължения по Договора на общността.

Съветът за координация на изготвяне на Националната стратегическа референтна рамка и оперативните програми:

- преглежда цялостния напредък в програмния процес по отношение на ЕФРР, ЕСФ, Кохезионния фонд и ЕФРСР);
- обезпечава координация между компетентните органи;
- осигурява възможност за съвместни действия и координирани корективни мерки, където е необходимо;
- дискутира промените в програмните документи, вземайки предвид коментарите на ЕК или докладите от предварителната оценка;
- преглежда информацията, изготвена от Управляващите органи и/или Централното координационно звено за нерешените и предстоящи стъпки и дейности;
- информира, когато е необходимо, Съвета за европейска интеграция.

Новата инициатива обезпечава пълна и навременна координация в последния етап на програмирането, договарянето и финализирането на НСРР 2007-2013 г. и оперативните програми.

Детайлната процедура за координация на НСРР е представена в **Приложение 1**.

7.2. Координация между дейностите, финансирани по Европейския фонд за регионално развитие, Европейския социален фонд, Кохезионния фонд, Европейския фонд за развитие на селските райони и Европейския фонд по рибарство

В съответствие със Стратегическите насоки за развитие на селските райони и политиката за сближаване на Общността следва да се осигури допълняемост и съгласуваност между дейностите, които ще бъдат финансирани от Структурните фондове (Европейския фонд за регионално развитие, Европейския социален фонд и Кохезионния фонд) от една страна и Европейския земеделски фонд за развитие на селските райони и Европейския фонд по рибарство от друга. Ето защо на национално ниво е създаден координационен механизъм с цел избягване на припокриване между помощта за развитие на селските райони, на рибарството и аквакултурите, и дейностите, финансирани от Структурните фондове. Механизмът действа на две нива – стратегическо (на ниво НСП и НСРР) и на програмно ниво.

Координацията на стратегическо ниво е от голямо значение за постигане на допълняемост между различните цели и по този начин на оптимално въздействие върху социално-икономическото развитие на страната.

Принципът на избягване на припокриването на помощта засяга отделните политики, мерки и дейности, като разделението се свежда до:

- Тип на подпомаганите територии (географско разделение);
- Размер на населените места;
- Тип бенефициенти;
- Тип и/или размер на проектите;
- административен механизъм за координация на програмно нивои /или ниво мерки/операции

Детайлна информация относно разделението е предоставена в **Приложение 2**.

7.3. Координационен механизъм в програмирането

В България е изграден координационен механизъм с оглед целесъобразно разпределение на помощта по Структурните фондове, Европейския земеделски фонд за развитие на селските райони, Европейския фонд за рибарство, Европейската инвестиционна банка и други финансови инструменти и институции. Отделно от високото ниво на координация на **министерско ниво**, всяка седмица има среща между представители на **заместник министри и директори** (Директори на Управляващи органи на ОП). Подготвителни дейности, крайни срокове, бюджети, външни отговорности се дискутират позволявайки не само пряко участие на заместник министрите във всекидневната работа на програмиране и институционално развитие,

но също и система за ранно предупреждение в случай на трудности, възможни припокривания, необходима синхронизация.

С цел осигуряване на координация при подготовката на стратегическите програмни документи с Постановление № 171 на Министерския съвет от 02.08.2002 г. е създаден Координационен съвет по Националния стратегически план и Националната стратегическа референтна рамка за периода 2007-2013 г., председателстван от Министъра на финансите. Членове на Съвета са заместник-министри на всички министерства, ангажирани в управлението на помощта от ЕС. Съветът координира дейността на работните групи по подготовка на стратегическите планови документи, по СФ, КФ, ЕЗФРСР и ЕФР. Съветът е също отговорен за предотвратяване на припокривания между тях.

Дирекция „Управление на средствата от ЕС“ в Министерство на финансите изпълнява ролята на Централно координационно звено и е секретариат на Координационния съвет. Дирекцията отговаря за оперативната координация между националните стратегически документи за периода 2007-2013 г. и за координацията между Оперативните програми и помощта по ЕЗФРСР и ЕФР. Координационният съвет одобрява на свое заседание Проектите на Националната стратегическа референтна рамка, Националния стратегически план за развитие на селските райони и Национален стратегически план за рибарство. С Решение на Координационния съвет през 2005 г. бяха създадени междуведомствени работни групи по подготовката на стратегическите документи и оперативните програми. Работната група по подготовката на НПП и НСРР е създадена към МФ и се ръководи от Агенцията за икономически анализи и прогнози. Работната група за подготовка на НПРСР се ръководи от Министерство на земеделието и горите, а работната група за НПП се ръководи от Изпълнителната агенция за рибарство и аквакултури към МЗГ. В работните групи са включени представители на всички министерства и ведомства, както и представители на социално-икономическите партньори.

Представители на дирекция „Управление на средствата от ЕС“ и представители на Управителните органи на помощта по Структурните и Кохезионния фонд се членове на работните групи по подготовка на Националния стратегически план и Програмата за развитие на селските райони, както и на подгрупите за разработване на мерките на ПРСР. От друга страна представители на МЗГ участват в разработването на всички останали стратегически документи и оперативни програми. С Постановление на МС са приети и принципите на сформирани и представителност на Комитетите за наблюдение по различните оперативни програми на структурните фондове, както и по програмата за развитие на селските райони и оперативната програма за рибарство и аквакултури. Предвижда се и Комитет за наблюдение на Националната стратегическа референтна рамка с председател Министъра на финансите и членове заместник министрите на всички министерства и ведомства, които отговарят за оперативни програми по структурните и кохезионния фонд, в т.ч и Програмата за развитие на селските райони и оперативната програма за рибарство и аквакултури.

По време на подготовката на стратегическите документи под ръководството на Министерството на финансите бяха проведени четири публични форума за запознаване и координация на стратегическите документи.

Административният механизъм за координиране и избягване на припокриването при прилагане на програмите включва няколко стъпки:

- за мерките , където има опасност от припокриване и с цел спазване на изискванията на правилото де минимис, се изисква декларация от бенефициента, че този проект не е представен за финансиране по друга програма;
- за мерки, допустими за финансиране по повече от една програма и адресирани към общи целеви групи, ще бъдат създадени ad hoc работни групи между УО, които да синхронизират формулирането и изпълнението на мерките;
- ще бъде създаден механизъм за избиране на проекти с кръстосано участие на УО по всяка програма;
- всички одобрени проекти ще бъдат включени в единната система за управление, която се поддържа на национално ниво от Дирекция “Управление на средствата от ЕС” в Министерство на финансите.

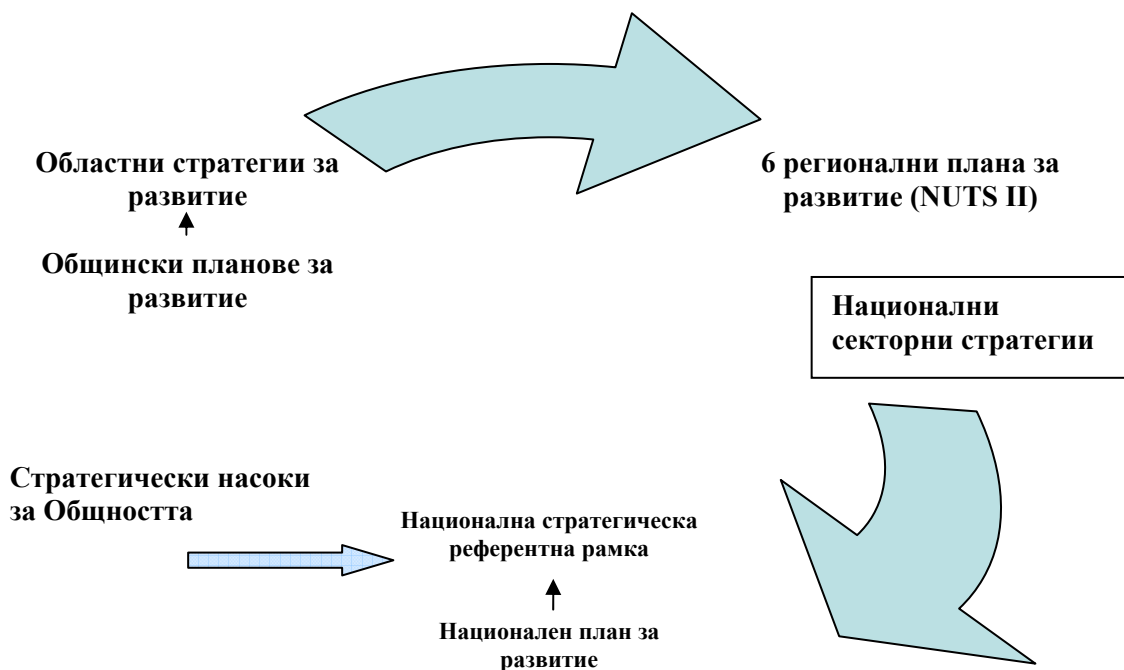
Детайлна информация относно разделението е предоставена в **Приложение 2**.

8. ПРИЛОЖЕНИЯ

ПРИЛОЖЕНИЕ 1. ПРОЦЕДУРА ЗА КООРДИНАЦИЯ НА СТРАТЕГИЯТА

Координационен механизъм

Координация на управлението на централно, регионално и местно ниво

На централно ниво бе създаден Координационен съвет за Националния план за развитие (НПР) и Националната стратегическа референтна рамка (НСРР). Той е председателстван от Министъра на финансите, а членовете му са заместник министри от българските министерства. Дейността на Съвета се подпомага от Работна група, организирана на принципа на партньорството. По препоръка на Председателя на Работната група за НПР/НСРР и Централното координационно звено към Министерството на финансите, Съветът разглежда и приема:

- НПР и НСРР, включително социално-икономическия анализ, целите и приоритетите;
- Промени в НПР и НСРР;
- Проекти на Оперативни проектопрограми;
- Наръчници и процедурни правила, свързани с ползването на Структурните фондове;
- Действия за избягване на припокриването на мерки, финансирани по оперативните програми;
- Решения по трудни въпроси, за които е потърсено мнението на Съвета.

Координацията на стратегическо ниво има решаващо значение за постигането на синергия между различните политики, за да се осигури максимален ефект от социално-икономическото развитие на страната. Това налага създаването на отделен Съвет, председателстван от Министъра на финансите, по силата на специална заповед на Министър-председателя. Той включва Министъра на икономиката и енергетиката, Министъра на околната среда и водите, Министъра на транспорта, Министъра на регионалното развитие и благоустройството, Министъра на труда и социалната политика, Министъра на държавната администрация и административната реформа и Министъра на земеделието и горите. Целта е осигуряване на координационния процес и интегрирания подход при изготвянето на НСРР. Съветът заседава веднъж месечно, но всеки министър може да инициира заседание по всяко време. Предвижда се Съветът да работи до официалното одобряване на НСРР. Окончателните решения и одобрението на НСРР са задължение на Координационния съвет, съставен от ресорните заместник министри.

Макар че централните органи имат отношение към потребностите на регионално и местно ниво, тяхната основна задача е да осигурят интегриран подход към финансирането от ЕС по отношение на планирането и изпълнението.

Регионалните планове за развитие бяха одобрени от съответните шест съвета за регионално развитие (СРЗ), които осъществяват кохезионната политика на ЕС на територията на България на политическо и планово ниво НТЕС II. Всеки от тези съвети се председателства от един от областните управители на ротационен принцип. Заместник председателят е общински представител. Членове на съвета са управителите на областите, включени в съответния планоу район, по един общински представител от всяка област в планоуия район, определен от Съвета за регионално развитие, по един представител от Министерството на регионалното развитие и благоустройството, Министерството на финансите, Министерството на околната среда и водите, Министерството на земеделието и горите, Министерството на икономиката и енергетиката, Министерството на труда и социалната политика и Министерството на транспорта, определени от съответните министри.

Съветите за регионално развитие:

- обсъждат и координират проекти на регионално ниво и напредъка по Регионалния план за развитие;
- обсъждат и координират мерките, които трябва да бъдат предприети на регионално ниво във връзка с оперативните програми за регионално развитие и НСРР;
- съдействат при оценяването на групи проекти по оперативните програми за регионално развитие и НСРР;
- дават мнения по годишните отчети и окончателния доклад за оперативните програми за регионално развитие;
- взаимодействат с общините и техните асоциации, с областните съвети за развитие и централната администрация.

В процеса на присъединяване към ЕС, България е постигнала договореност относно необходимите дейности за изграждане на адекватен административен и финансов капацитет на местно ниво. В 20% от общините (големи и средни) са създадени специални дирекции за работа по европейски проекти. В 37% от общините (средни) са

създадени звена от повече от двама експерти, отговарящи за управлението на европейските проекти. В останалите 43% от общините (малки) има назначени държавни служители отговарящи за европейските проекти, които изпълняват и други функции. В съответствие с принципа за партньорство и ангажиментите, произтичащи от Официалния меморандум за разбирателство, който беше подписан от Националното сдружение на общините в Република България и Министерския съвет през октомври 2005 г., бяха определени следните три приоритетни области:

- “Развитие на децентрализацията в управлението и финансирането”;
- “Увеличаване на капацитета и подобряване състоянието и управлението на общинските имоти и инфраструктура”;
- “Подготовка на общините за членството на България в Европейския съюз”.

Координиране на партньорството

Българските власти съзнават, че принципът на партньорството е необходим елемент в процеса на подготовката, одобрението и прилагането на НСРР и оперативните програми.

Работната група за НПР/НСРР, работните групи за оперативните програми и, впоследствие, комитетите за наблюдение на НСРР и оперативните програми включват експерти както от централната администрация (министерствата), така и от: Агенцията за икономически анализи и прогнози, Държавната агенция за младежта и спорта и Националния статистически институт, така и от Националното сдружение на общините в Република България, Съюза на работодателите в България, Българската търговско-промишлена палата, Българската международна бизнес асоциация, Българския съюз на частните предприемачи “Възраждане”, Асоциацията на индустриалния капитал в България, Българската стопанска камара, Съюза за стопанска инициатива, Конфедерацията на труда “Подкрепа” и Конфедерацията на независимите синдикати в България, Българската асоциация за регионално развитие, Националния съвет за хора с увреждания и Българската асоциация за социално предприемачество.

Всички участници в този процес подкрепят извода, че държавната администрация не се конкурира с бизнеса и със социално-икономическите партньори при усвояването на Структурните фондове на ЕС. Ефективното функциониране на администрацията е предпоставка за развитието на благоприятна икономическа среда и за европейската интеграция на България като цяло. В съответствие с разпоредбите на ЕС, принципите за прозрачност и публичност ще бъдат стриктно спазвани, за да се гарантира пълноценното участие на социално-икономическите партньори и гражданските организации в процеса на усвояване на помощта от ЕС.

Координиране на функциите

Определени са структурите, отговарящи за управлението на структурните инструменти на ЕС в България – Централно координационно звено, Управляващи органи на оперативните програми и междинни звена (Решение на Министерския съвет № 965/16.12.2005 г.).

Определен е сертифициращият орган и органът, отговарящ за получаването на средствата от ЕС – Дирекция “Национален фонд” към Министерството на финансите (Решение на Министерския съвет № 988/27.12.2005 г.).

С Постановление на Министерския съвет № 300/29.12.2005 г., към Министерството на финансите е създаден Одитиращ орган за структурните инструменти.

С Постановление на Министерския съвет № 300/29.12.2005 г. е създадена Дирекция “Вътрешен одит”, пряко подчинена на Министъра на финансите. Във всички управляващи органи и междинни звена в ресорните министерства има отдели за вътрешен одит.

В Министерството на финансите функционира и Дирекция “Вътрешен контрол” (Постановление на Министерския съвет № 198/12.09.2005 г. за изменение на Устройствения правилник на Министерството на финансите). Тази дирекция е поела всички функции, свързани с координирането, хармонизирането и методологията на финансовото управление и контрол и вътрешния одит.

Централно координационно звено

Централното координационно звено (ЦКЗ) към Министерството на финансите има водеща роля за координиране на работата по Структурните фондове и Кохезионния фонд на централно ниво.

Основните задачи на това звено са:

- Да осигури добро качество на НСРР, за да бъде одобрена при преговорите с Европейската комисия;
- Да действа като център за контакт с Европейската комисия;
- Да осигури прилагането на основните принципи на Структурните фондове, като партньорство и допълняемост;
- Да гарантира, че финансираните от Европейските фондове проекти съответстват на политиката на ЕС;
- Да осигури координация между оперативните програми и помощта от Европейския земеделски фонд за развитие на селските райони, Европейския фонд за рибарство, Европейската инвестиционна банка и други финансови инструменти;
- Да изготвя доклади и да ги представя пред Комисията съгласно Регламента;
- Да създаде и управлява Информационна система за управление и наблюдение;
- Да координира подаването на молби за големи проекти от Управляващите органи до Комисията
- Да председателства и да действа като секретариат на Комитета за наблюдение на НСРР;
- Да участва във всички комитети за наблюдение на оперативните програми.

Сертифициращ орган

Дирекция “Национален фонд” към Министерството на финансите е сертифициращият орган, а също така изпълнява и функциите на компетентен орган за получаване на

всички средства от Европейския фонд за регионално развитие, Европейския социален фонд и Кохезионния фонд, предоставяни чрез Европейската комисия.

Сертифициращият орган (СО) отговаря в частност за изготвянето и представянето пред Европейската комисия на заверени отчети за разходите и молби за предоставяне на средства, като удостоверява, че:

- Отчетите за разходите са точни и са изготвени чрез надеждни счетоводни системи въз основа на подлежащи на проверка спомагателни документи;
- Декларираните разходи са съобразени с правилата на Общността и националните норми и са направени във връзка с проекти, одобрени за финансиране в съответствие с приложимите към програмата критерии, правилата на Общността и националните норми.

Сертифициращият орган заверява разходите, посочени в Молбата за възстановяване на разходите, подадена към Комисията, при условие че управляващите органи и подчинените им междинни звена, отговарящи за изпълнението на програмата, са изпълнили условията, предвидени в разпоредбите на ЕС и националното законодателство.

Освен това, сертифициращият орган е длъжен да се убеди, че е получил от управляващите органи адекватна информация за процедурите и проверките относно включените в отчетите разходи, и да се съобрази (за целите на удостоверяването) с резултатите на всички финансови проверки, извършени от или под ръководството на Одитиращия орган.

Този орган води счетоводна документация в компютърен вид за декларираните пред Европейската комисия разходи и води отчет за подлежащите на възстановяване суми и за сумите, изтеглени след частично или пълно прекратяване на финансовата подкрепа за даден проект.

Сертифициращият орган предоставя на Европейската комисия годишни прогнози за разходите.

Той гарантира, че крайните бенефициенти/изпълнители получават сумите от Структурните фондове и от Кохезионния фонд въз основа на молбите за финансиране, подадени от управляващите органи.

Сертифициращият орган докладва на Европейската комисия за евентуални нередности, които са били обект на предварително административно или съдебно разследване. Във връзка с предишни доклади, той информира Комисията за процедурите, постановени след установяването на вече докладвани нередности, както и за важните промени, настъпили в резултат на това.

Одитиращ орган

Дирекция “Одит на средствата от Европейския съюз” към Министерството на финансите изпълнява всички функции на Одитиращ орган, т.е. извършва одит на съответните дейности с цел да гарантира ефективното функциониране на системите за управление и контрол на оперативните програми. Одитиращият орган извършва два вида одит: одит на системите и одит на дейностите.

От 2008 г. Одитиращият орган ще започне да публикува годишни контролни отчети и одиторски мнения относно законосъобразността и редовността на проверяваните трансакции.

Управляващи органи

С постановление на Министерския съвет (Постановление 965/16.12.2005 г.) бяха официално определени названията и организационният статут на Управляващите органи и съответните Междинни звена, които бяха създадени по време на преговорите по глава 21. Управляващите органи и Междинните звена са дадени в схемата на институционална организация.

Централното координационно звено дава насоки на Управляващите органи съобразно изискванията на Общия правилник за това, как да се подготвят оперативните програми в рамките на НСРР. На свой ред, всеки Управляващ орган отговаря за управлението и осъществяването на своите оперативни програми в съответствие с принципите за стабилно финансово управление.

Съгласно дефиницията на чл. 60 от Общия регламент Управляващият орган отговаря за управлението и изпълнението на оперативната програма в съответствие с принципа за стабилно финансово управление и по-специално:

(а) гарантира, че операциите избрани за финансиране са в съответствие с критериите, приложими за оперативната програма и приложимите правила на Общността и национални правила;

(б) проверява, че съфинансираните продукти и услуги са доставени и че декларираните от бенефициентите разходи за операциите са действително извършени и са в съответствие с националните правила;

(в) гарантира, че съществува система за записване и съхраняване в компютризирана форма на счетоводните записи за всяка проект по оперативната програма и че са правилни данните за изпълнението, необходими за финансовото управление, мониторинг, проверки, одити и оценка.

(г) гарантира, че бенефициентите и другите звена, включени в осъществяването на проектите поддържат или отделна счетоводна система или адекватен счетоводна аналитична сметка за всички сделки, отнасящи се до проекта без да се засягат националните счетоводни правила;

(д) гарантира, че оценките на оперативните програми, посочени в чл. 48, параграф 3 се извършват в съответствие с чл. 47;

(е) гарантира изискваните оценки за оперативните програми;

(ж) гарантира, че сертифициращият орган получава цялата необходима информация относно процедурите и проверките, извършени във връзка с разходи за целите на сертифицирането;

(з) дава насоки на работата на комитета за наблюдение и да му осигурява необходимите документи, които да позволят да се следи качеството на изпълнението на оперативната програма в светлината на специфичните ѝ цели;

(и) изготви и след одобрение от комитета за наблюдение да предаде на Комисията годишните и окончателни доклади относно изпълнението;

(й) осигури спазването на изискванията за информираност и публичност;

(к) осигури на Комисията информация, която да ѝ позволи оценяването на големи проекти.

Комитет за наблюдение на НСРР

Ще бъде създаден Комитет за наблюдение на НСРР, който:

- Ще оценява напредъка към постигането на целите на НСРР;
- Ще обсъжда резултатите от изпълнението на оперативните програми въз основа на доклади и оценки;
- Ще обсъжда и приема годишни доклади за изпълнение;
- Ще предлага мерки за подобряване на изпълнението на дейностите, финансирани от Фондовете;
- Ще приема докладите за НСРР, които се изискват според Регламента.

Комитети за наблюдение на оперативните програми

За всяка оперативна програма ще бъде създаден отделен Комитет за наблюдение като най-висш орган за вземане на решения по програмата. Представители на ЦКЗ ще бъдат членове на комитетите. Те ще отговарят за:

- Обсъждането и одобряването на критериите за избор на проекти за финансиране;
- Обсъждането на напредъка и резултатите от оперативните програми с оглед на поставените цели;
- Обсъждането и приемането на годишните отчети и окончателните доклади;
- Изготвянето на предложения към Управляващите органи за евентуални промени в оперативните програми, които биха спомогнали за осъществяването на целите на Фондовете, или за подобряване на управлението на програмите, включително финансовото управление.

За целите на Комитетите за наблюдение на оперативните програми и за да се гарантира ефективното спазване на принципа за партньорство, могат да бъдат определени следните три групи партньори:

- организации и съюзи на работодателите (включително стопански камари, търговски палати, бизнес асоциации и предприемачески сдружения),⁵⁸
- синдикати и други сдружения на работниците и служителите,⁵⁹
- гражданското общество (включително неправителствени организации, академични общности, асоциации на потребителите, екологични и други тематични организации).

Подробни описания на институционалните, оперативните, финансовите и други условия, свързани с тази тема, ще намерите схемите по-долу, както и в:

- “Общ наръчник за прилагане на Структурните и кохезионния фонд в България”;
- Процедурния наръчник на ЦКЗ и Управляващите органи на оперативните програми;
- Наръчникът, описващ паричните потоци и отговорностите на Сертифициращия орган;
- Вътрешния правилник на Комитета за наблюдение на НСРР и комитетите за наблюдение на оперативните програми.

Системи и инструменти

Опит и обучение

Министерството на финансите има богат опит в областта на пред присъединителната помощ. В създаденото ЦКЗ са събрани знанията и опитът на службите на Националния координатор за помощите и Националния координатор за Програма ИСПА. Сертифициращият орган – Дирекция “Национален фонд” – в качеството си на национална оторизираща служба отговаря за цялостното финансово управление на пред присъединителните фондове и съответното национално съфинансиране, действа като компетентен орган по програма САПАРД, заверява разходите по програмите САПАРД и ИСПА, обработва всички финансови данни и извършва плащания до всички агенции, отговарящи за прилагането на ФАР и ИСПА.

Всички Управляващи органи на оперативните програми са разработили Стратегии за организационно развитие (СОР).

СОР дават подробна информация за функциите и отговорностите на Управляващите органи за оперативните програми, част от които могат да бъдат делегирани на междинните звена въз основа на писмени споразумения. Разработват се Планове за развитие на човешките ресурси, като неразделна част от СОР. С цел да се увеличи административният капацитет на съответните структури, се извършват анализи на нуждите от обучение и въз основа на резултатите се изготвят планове за обучение.

⁵⁸ Българска стопанска камара (БСК), Асоциация на индустриалния капитал в България, Българска търговско-промишлена палата (БТПП), Съюз за стопанска инициатива (ССИ), Български съюз на частните предприемачи “Възраждане”, Съюз на работодателите в България (СРБ).

⁵⁹ Конфедерация на независимите синдикати в България (КНСБ), Конфедерация на труда “Подкрепа”.

За да се подобри квалификацията на човешките ресурси и да се изгради допълнителен капацитет за усвояване на фондове, бе създадена цялостна Програма за обучение в областта на Структурните фондове и Кохезионния фонд за периода юли-декември 2006 г. за всички ръководители и бенефициенти на оперативни програми, включително представители на централната, регионалната и местната администрация, както и на социално-икономическите партньори, неправителствени организации, изследователски институти, академичните среди. Целта на програмата за обучение е да бъде изграден достатъчен капацитет на всички нива за усвояване на Структурните фондове на възможно най-ранен етап. Добавената стойност на цялостното обучение, което се провежда предимно от пряко участващата държавна администрация, носи и допълнителна полза, създавайки възможности за изграждане на мрежи и партньорства.

Програмата е разработена в съответствие с поетите от българското правителство ангажименти по Глава 21: “Регионална политика и координация на структурните инструменти” и препоръките от Мониторинговия доклад на Европейската комисия от май 2006 г. Цялостното обучение обхваща общи теми, като: “Увод към Структурните фондове на ЕС и тяхното управление”; “Български програмни документи – Национална стратегическа референтна рамка и Оперативни програми за периода 2007-2013 г.”; “Управление на проектния цикъл”; “Критерии за подбор на проекти”; “Главни проекти”; “Приложение на законодателството в областта на обществените поръчки”; “Грантови схеми”; “Равенство между половете”; “Оценка на въздействието върху околната среда” и др. Предлага се и специализирано обучение в някои от основните области, които ще бъдат развити ефективно в процеса на прилагане на СКФ за сближаване: “Държавни помощи и други хоризонтални политики”; “Информация и реклама”; “Финансово управление, финансов контрол и одит”; “Пилотна единна информационна система за управление”; “Наблюдение и оценка”; “Процедурни наръчници”; “Комитети за наблюдение и някои специфични въпроси относно оперативните програми”.

Указания и наръчници

С цел осигуряване на пълна подкрепа за процеса на подготовка и изпълнение на програмите за Структурните фондове и Кохезионния фонд, ще бъдат разпространени следните документи:

- Наръчник за усвояването и управлението на Структурните фондове и Кохезионния фонд на ЕС в България;
- Ръководство за изработване на процедурен наръчник за Управляващите органи на оперативните програми;
- 6 Процедурни наръчника на Управляващите органи на оперативните програми;
- Процедурен наръчник на Централното координационно звено и чек листи;
- Вътрешен правилник на Комитета за наблюдение на НСРР;
- Инструкции за създаването и функционирането на Комитетите за наблюдение на оперативните програми (Вътрешен правилник и Кодекс на поведение);
- Инструкции за създаване на комисии за подбор на проекти и процедури за одобряване на проекти;

- Описание на паричните потоци и отговорностите на Сертифициращия орган, Управляващите органи и Междинните звена за тяхното управление; инструкции за Управляващите органи и Междинните звена относно плащанията и сертифицирането.

Информационна система

В процес на създаване е единна Информационна система за управление и наблюдение (ИСУН), която ще спомогне за ефективното управление, усвояване, наблюдение и оценка на помощта по линия на Структурните фондове на ЕС. Тя се изгражда в Министерството на финансите, което отговаря за координирането и ефективното управление на помощта по линия на Структурните фондове на ЕС за България.

Системата се използва от Централното координационно звено, Управляващите органи на оперативните програми, Междинните звена, Сертифициращия орган и контролните органи посредством пароли за достъп. Паролите позволяват различни нива на достъп в зависимост от потребителя.

Основна единица в информационната система са отделните проекти, а данните се предоставят от крайните бенефициенти. Системата дава обобщена информация на ниво проект, ниво приоритет по оперативните програми и ниво приоритет по НСРР. Тя осигурява електронен поток от информация за програмите и проектите.

Основната териториална единица е общината (LAU 1). ИСУН позволява визуализация на проектите, които са в процес на осъществяване в дадена община, както и в съответния район на планиране.

Системата ще бъде изградена за обезпечаване електронния обмен на данни на ИСУН в България със системата, която се изгражда в Европейската комисия (SFC 2007).

Публичност и информация

Средствата за информация и публичност по подготовката за усвояване и самото усвояване на помощта от Структурните фондове за България включват функциониращият публичен уебсайт: www.eufunds.bg Той има за цел да популяризира и да повиши прозрачността на процеса на изготвяне на програмите, съответните национални и Европейски документи и възможностите за финансиране от ЕС. Информацията се актуализира редовно с новини и събития, касаещи Кохезионната политика на ЕС в България.

Подготвят се дигитални, брошури, справочници, късометражни филми и много други помощни материали в рамките на Комуникационната стратегия или със средства от бюджетите на водещите министерства, най-вече Министерството на финансите. Централното координационно звено и Управляващите органи ще играят ключова роля за гарантиране спазването на принципите на публичност и прозрачност и ще изградят необходимите структури и инструменти. Публичните конференции, дискусии, дебати и кръгли маси също са част от публичността и информираността относно НСРР, за да се повиши съпричастността на всички заинтересовани кръгове в България и да се поддържа високото ниво на приложение на СКФ.

ИНСТИТУЦИОНАЛНИ И ФИНАНСОВИ ДИАГРАМИ

Институционалната диаграма съдържа отделните органи в България, както и тяхното участие в Националната стратегическа референтна рамка и Комитетите за наблюдение на Оперативните програми. Управляващият орган е институцията, определена от страната членка на ЕС, отговорна за ефикасно и ефективно управление и прилагане на Оперативната програма, съгласно разпоредбите на член 60 от Общия правилник. Определените Управляващи органи в България са следните:

УО на Оперативна програма „Регионално развитие” – Министерство на регионалното развитие и благоустройството

УО на Оперативна програма „Развитие на конкурентноспособността на българската икономика” – Министерство на икономиката и енергетиката

УО на Оперативна програма „Развитие на човешките ресурси” – Министерство на труда и социалната политика

УО на Оперативна програма „Околна среда” – Министерство на околната среда и водите

УО на Оперативна програма „Транспорт” – Министерство на транспорта

УО на Оперативна програма „Административен капацитет” – Министерство на държавната администрация и административната реформа

УО на Оперативна програма „Техническа помощ” – Министерство на финансите

Финансовата диаграма по-долу обобщава финансовите и отчетните механизми, предвидени на този етап.

ИНСТИТУЦИОНАЛНИ МЕХАНИЗМИ НА СТРУКТУРНИТЕ И КОХЕЗИОННИЯ ФОНДОВЕ В БЪЛГАРИЯ

Забележка:

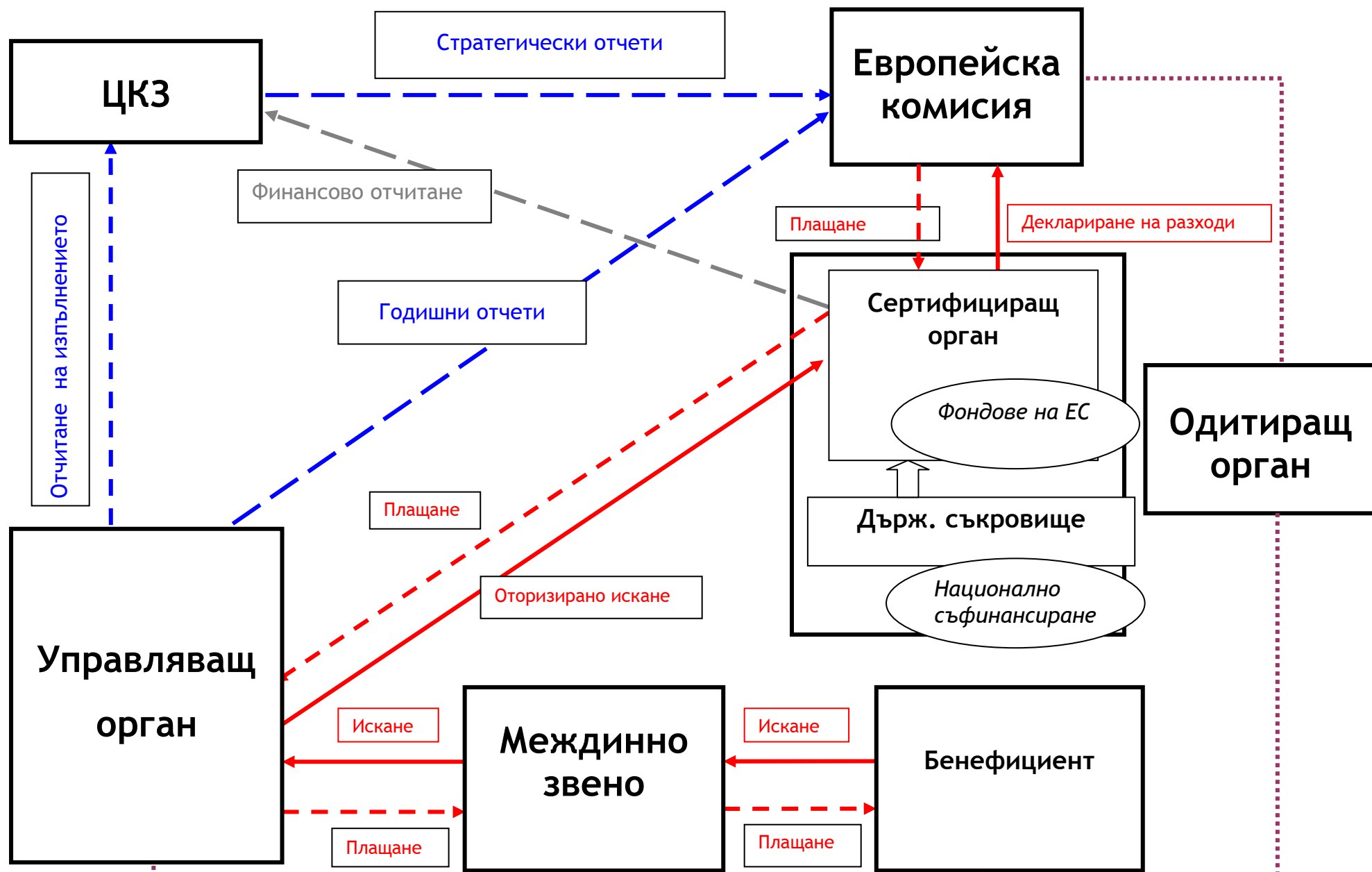
Предвиждат се допълнителни механизми, създадени на подобен принцип за Националния стратегически план за развитие на селските райони и Програмата за развитие на селските райони, управлявани от Министерство на селското стопанство и горите, както и за Националния стратегически план за рибарство и ОП „Рибарство”, управлявани от Изпълнителната агенция по рибарство и аквакултури към Министерство на земеделието и горите.

Механизмът за координация предвиден в Цел „Европейско териториално сътрудничество” също се разглежда отделно, поради спецификата на трансграничните, транснационалните и интер-регионалните програми за сътрудничество, които изискват координиране с други страни участнички. Управлението на цел 3 в България е отговорност на Министерство на регионалното развитие и благоустройството, Главна дирекция „Планиране на регионалното развитие”

ОТГОВОРНОСТИ СПОРЕД ЦИКЪЛА НА УПРАВЛЕНИЕ НА ПРОЕКТА

Отговорности за Структурните фондове и Кохезионния фонд в България	ЦКЗ	СО	УО на ОП	Междинни звена (където има такива)	Бенефициенти
<i>Програмиране</i>					
- Създаване на институционална структура и координация между министерствата	X		X		
- Координиране между НСРР и подготовката на Оперативните програми	X				
- Подготовка на ОП			X	X	
- Организиране на партньорство	X		X		
- Преговори с ЕС	X		X		
<i>Изпълнение</i>					
- Информираност, популяризиране на проекта и обществена кампания	X		X	X	X
- Кандидатстване с проект					X
- Подбор и одобрение			X	X	
- Осигуряване съответствие с политиката на ЕС			X	X	X
- Изпълнение на проекта (тръжни процедури, наблюдение и т.н.)			X	X	X
- Финансов контрол и отчетност		X	X	X	X
<i>Наблюдение и оценка</i>					
- Създаване на Комитет за наблюдение на НСРР	X				
- Създаване на Комитет за наблюдение на ОП			X		
Осъществяване на наблюдение	X		X	X	X
- Организиране на оценката	X		X		

ФИНАНСОВИ МЕХАНИЗМИ НА СТРУКТУРНИТЕ И КОХЕЗИОННИЯ ФОНДОВЕ В БЪЛГАРИЯ

Националният фонд на Министерство на финансите е определен от страната-членка да изпълнява ролята на Сертифициращ орган, отговорен за удостоверяването на истинността на декларациите за разходи и молбите за плащания преди изпращането им до Комисията в съответствие с разпоредбите на Член 61 от Общия регламент. Също така Националният фонд е определен от страната членка да действа, като Компетентен орган по плащанията, отговорен за получаване на всички плащания от Европейския фонд за регионално развитие, Европейския социален фонд и Кохезионния фонд, извършени от Комисията във връзка с всички Оперативни програми и за прехвърляне на плащания на средства от Общността към бенефициентите.

ЦКЗ координира и наблюдава приложението на НСРР и действа като партньор на Комисията за официалните доклади. Докладът за представяне включва процеса на годишния и средносрочния доклад, който Управляващите органи трябва да изготвят в изпълнение на техните Оперативни програми.

ЦКЗ договаря разпределението на средствата с Управляващите органи.

УО може да прехвърля своята финансова и счетоводна работа на междинно звено, но той остава да носи крайната отговорност.

УО събира информацията за разходите, подавана от Междинните звена в отчети за сертифициране и отразява тези разходи в сертификационния доклад. Той се попълва на ниво Оперативна програма и се предава периодично на Сертифициращия орган с приложимия списък с приоритети, със справки от отчета за удостоверяване, предаден от Междинните звена, както и отчетите, подготвени от крайните бенефициенти. УО трябва да определи крайния срок, в който МЗ към УО са длъжни да предадат отчетите за сертифициране.

Всеки месец УО докладва на СО за всякакви нередности, открити и докладвани от Междинните звена по време на проверката на разходите и при всякакви други дейности, извършвани по време на управлението на ОП.

УО извършва финансовите плащания към крайните бенефициенти за сумите, определени в индивидуалните искания за възстановяване на разходи, като в случай че по време на удостоверяването на МЗ се установят суми, несъответстващи или несъвпадащи със собствената им проверка на разходите, тези суми се отчитат като Нередности. Всяка оторизация за плащане се разпределя между дял на съответния структурен инструмент и на националното съфинансиране в зависимост от степента на участие в съответния договор. Когато УО прехвърля функциите си за плащане на Междинните звена, той трябва да получи от тях и да предаде на Сертифициращия орган, писмени стандарти за осъществяване на процеса на оторизация на плащането.

УО трябва редовно да осигурява на Националния фонд точна прогноза за нивото на финансовите ангажименти и плащания, които е вероятно да бъдат необходими за покриване на предстоящите одобрения и осъществяването на проекти по ОП. Заедно с месечното искане, УО ще осигурява на СО и отделите по плащанията прогноза за разходите за текущата и следващата година, както и актуализирана прогноза за разходите.

СО удостоверява изброените разходи за реимбурсиране на Европейската комисия, при условие че Управляващият орган и Междинните звена, които докладват на УО и са

отговорни за осъществяването на програмата, отговарят на всички условия, определени в регламентите на ЕС и по-специално в Общия регламент и съответстват на българските правила, основаващи се на регламентите на ЕС и в частност, че финансирането на Програмата се изразходва в съответствие със Закона за обществените поръчки.

ПРИЛОЖЕНИЕ 2. РАЗГРАНИЧЕНИЕ НА ДЕЙНОСТИТЕ ФИНАНСИРАНИ ОТ ЕФРР, ЕСФ, КОХЕЗИОННИЯ ФОНД, ЕСФРСР И ЕФР

Основното разграничение между териториалните интервенции на Кохезионната политика и ЕСФРСР – приоритетна ос 3 (от НСПРСР) е базирано на националната дефиниция за селските и градски райони в България, одобрена с Наредба №14/2003 на МЗГ. Съгласно националната дефиниция, от общо 264 общини, 231 са класифицирани като селски и 33 като градски. За някои от мерките, включени в приоритетна ос 3 от НСПРСР ще бъдат използвани допълнителни критерии за разграничение на териториално основа.

Структурните фондове и ЕСФРСР ще осигуряват средства за инвестиции в развитието на развлекателни дейности, социални и културни услуги, взаимно допълващи се дейности и услуги в икономиката. Структурните фондове, Кохезионния фонд и ЕСФРСР ще осигуряват финансиране за изграждането на сгради, инфраструктура и пътища. Основен критерий за разграничение ще бъде териториалния обхват: Оперативна програма “Регионално развитие” (ОП) ще обхване 83 общини в агломерационните райони (виж приложената карта), а Програмата за развитие на селските райони ще обхване 181 общини от селски райони. Специфични критерии за разграничение са използвани за следните области:

- По отношение на инвестициите в инфраструктура на общинските пътища, ръководен принцип за разграничение е териториалния обхват (както е посочено по-горе) **и вид на пътя**. ОП “Транспорт” ще подпомага авто-магистрала, първокласни пътища, второкласни пътища, включени в Транс европейските мрежи (TEN); ОП «Регионално развитие» ще подпомага пътища 2ри клас (които не са включени в TEN) и пътища 3ти клас, обхващащи цялата територия на България, и общински пътища в градските агломерационни ареали(83 общини); Програмата за развитие на селските райони ще подпомага общински пътища в останалите 181 общини.
- За инвестиции във водоснабдителната инфраструктура и канализация, определящ принцип ще бъде големината на населеното място. ОП “Околна среда” ще подпомага населените места с над 2000 еквивалентни жители, а Програмата за развитие на селските райони ще подпомага проекти за и водоснабдителна инфраструктура и канализация в населени места до 2000 еквивалентни жители.
- ЕСФРСР ще подпомага, във всички 231 селски общини, изграждането на екарисажи, трупосъбирателни площадки, както и друга инфраструктура за събиране/третиране на селскостопански отпадъци. Съответно изграждането на депа и друга инфраструктура за отпадъци ще е обект на подпомагане от Кохезионната политика на ЕС.

ЕСФРСР ще подпомага професионалното обучение, като помощта ще бъде насочена към земеделски и горски производители и работещи в техните стопанства, както и към представителите на местните общини в селските райони (който ще бъдат подпомагани при разработването и изпълнението на местни стратегии за развитие). Професионалното обучение на всички други групи (включително тези от хранително-вкусовата промишленост) ще бъдат подпомагани от Структурните фондове на ЕС.

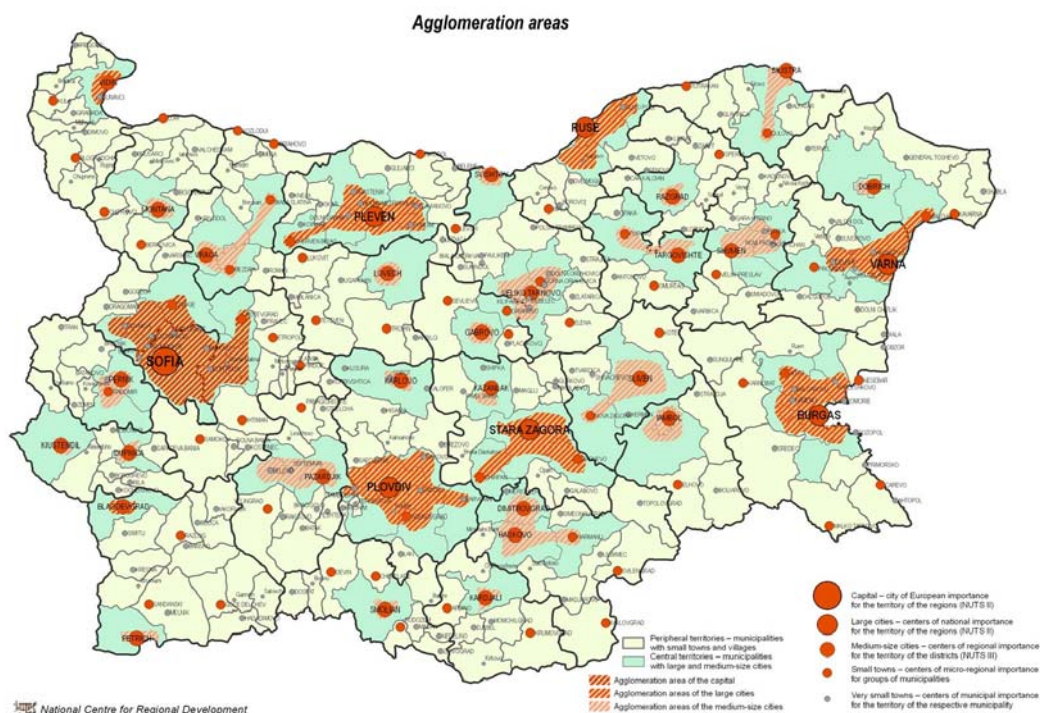
Инвестициите за професионално обучение за заетите в сектор “Рибарството” ще се извършват по линия на ЕФР.

Инвестициите в хранително вкусовата промишленост ще бъдат подпомагани от ЕСФРСР, само предприятия до 750 работника или с годишен оборот не повече от 200 млн. евро, и при условие, че инвестициите са предназначени за преработка и маркетинг на селскостопански продукти, изброени в Анекс 1 на Договора на Европейската общност, от секторите, избираеми по Програмата за развитие на селските райони, с изключение на рибните продукти. Инвестициите в преработката и маркетинга на рибни продукти ще се извършва чрез ЕФР. Съответно, всички останали групи МСП в селските райони ще бъдат потенциални бенефициенти на помощта по структурни инструменти на ЕС.

ЕСФРСР ще подпомага земеделски производители и членове на техните семейства за разнообразяване извън земеделски дейности. ЕСФРСР също ще подпомага създаването и развитието на микро-предприятия в селски райони, където избираеми бенефициенти за подпомагане ще бъде населението в 231 селски общини.

ЕСФРСР ще извършва инвестиции във възобновяеми енергийни източници (ВЕИ), като допустими бенефициенти ще са регистрирани земеделски и горски производители, МСП от ХВП, както и микро-предприятия и общини в селски райони..

ЕСФРСР ще подпомага развитието на туристически услуги и инфраструктура в 158 селски общини, които не са включени в списъка на ОП “Регионално развитие”. ЕСФРСР няма да подпомага туристически проекти в населени места и курорти (част от 158-те общини), които са традиционни дестинации за масов туризъм. Риболовния туризъм ще бъде подпомаган от ЕФР.

ПРИЛОЖЕНИЕ 3. ОЦЕНКА НА МАКРОИКОНОМИЧЕСКОТО ВЪЗДЕЙСТВИЕ НА НСРР

Оценката на макроикономическото въздействие на НСРР е направена чрез съществуващия макроикономически модел в Агенцията за икономически анализи и прогнози⁶⁰. За тази цел бяха разработени два алтернативни сценария. Първият, (базов сценарий) е изграден върху допускането, че не се предвижда навлизане в икономиката на средствата от структурните фондове (СФ) на ЕС през разглеждания период, докато алтернативният сценарий се основава на предположението за цялостно усвояване и оползотворяване на разполагаемите за страната средства от бюджета на ЕС. Следва да се отбележи, че макроикономическата оценка, чиито заключения са представени тук, не е имала за цел да проектира коефициента на усвояемост; по-скоро тя оценява какви биха били ефектите от усвояването на СФ върху основните макроикономически показатели, като темпа на растеж на БВП, инвестициите, потреблението, инфлацията и т.н. Разликата между прогнозираните стойности на макроикономическите променливи в двата сценария представлява влиянието на СФ върху българската икономика.

Също трябва да бъде отбелязано, че при използването на макроикономическия модел за оценка на макроикономическите въздействия на усвояването на СФ на ЕС, не беше възможно да се наблюдават и оценят ефектите върху някои значими аспекти на НСРР и на Кохезионната политика на ЕС, особено по отношение на регионалното развитие. Направените изводи се отнасят за цялостната макроикономическа ситуация в страната без ограничаване на отделни нейни детайли (сектори, отрасли, региони).

Приема се, че регламент договорените фондове от ЕС ще бъдат изразходвани в съответствие с правилото $n+3$ за периода 2007-2009 г. и в съответствие с правилото $n+2$ за периода 2010-2013 г. Ефектите върху икономиката се оценяват на базата на изразходваните, а не на договорените фондове. Инвестиционното съфинансиране изисква или намаляване на сегашните разходи по националните бюджетни линии, които не са финансирани от ЕС, или уеднаквяване на приоритетите на националния бюджет с приоритетите на Структурните и Кохезионния фондове, за да се постигне намаляване на бюджетния дефицит. Реформата на българския национален бюджет вече е започната, за да позволи ефикасно програмно-ориентирано многогодишно планиране, да се подготви за значителните нива на финансирането от ЕС, и за да предотврати намаляването на съществуващото финансиране в области, които не се финансират от ЕС.

ОСНОВНИ ИЗВОДИ

На основата на горните постановки и хипотези, държавните интервенции през разглеждания период ще доведат до по-висок среден темп на нарастване на БВП с 0,27 процентни пункта на основата на очакваното ускорено нарастване на компонента на брутния капитал с 0,79 процентни пункта. Предвидените интервенции в НСРР очаквано ще доведат до позитивни ефекти едновременно от страна на търсенето и на предлагането. Импулсът върху страната на търсенето е с краткосрочен характер, доколкото пряко или косвено се проявява в нарастване на крайното търсене. За разлика от това ефектите от страна на предлагането са с по-дългосрочен характер и следва да доведат до създаване на нови производствени мощности, подобряване на качествените характеристики на работната сила, разпространяване на модерни технологии, и като

⁶⁰ Вж. описанието по-долу

цяло до достигане на ново технологично равнище. На страната на предлагането ще бъде повлияно по два начина. Първо посредством нарастването на капиталовите наличности в икономиката (нарастването на капиталовите наличности ще доведе до по висок растеж на БВП с 0.3 процентни пункта). Вторият ефект идва от по-високия Общ фактор на производителността (Total Factor Productivity, TFP). Очаква се инвестициите в иновации и човешки капитал в ОП „Конкурентоспособност” и ОП „Човешки ресурси” да имат положително въздействие върху TFP.

Направените изчисления показват, че като резултат от предвидените интервенции пазарът на труда ще се подобри едновременно по отношение на коефициента на икономическа активност и на безработицата. Броят на заетите в алтернативния сценарий през разглеждания период ще нарастне с 36 736 души.

Междувременно нарастналите доходи и инвестиционното търсене ще доведат до по-голям внос. Дефицитът по текущата сметка ще се подобри с 409,7 млн. Евро в сравнение с базовия сценарий за периода 2007-2013 г. и ще достигне 10,7% от БВП през 2013 г. Два основни факта ще способстват за подобряването на текущата сметка, а именно нарастналият износ и по-високите парични трансфери, отразяващи позитивната нетна позиция на страната с бщджета на ЕС.

Имайки предвид природата на дейностите, в които ще бъдат концентрирани държавните интервенции, значителна е вероятността да не се осъществи «избутващ ефект», т.е. направените разходи няма да изместят частни инвестиции. От друга страна, не е вероятно държавната експанзионистична политика да доведе до забележима промяна в лихвените проценти, доколкото инвестиционното търсене в страната все още е относително ниско, и остава значително по-ниско от свободната парична маса. С други думи, публичната инвестиционна програма и навлизането на средства от Структурните фондове няма да повлияе на частните инвестиции в среден срок.

В същото време нивото на инфлацията няма да бъде засегнато от държавната намеса в икономиката. През програмния период нарастването на средната инфлация в България преценено чрез индекса на потребителските цени, ще надвишава със само 0,09 процентни пункта растежа на индекса на потребителските цени съгласно базовия сценарий, което от своя страна ще доведе до незначително нарастване на валутния курс.

Таблица: Влияние на фондовете на ЕС

	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	average 2007-2013
GDP, real growth rate (baseline)	5.45%	5.58%	5.78%	5.72%	5.42%	5.32%	5.30%	5.15%	5.47%
GDP, real growth rate (alternative)	5.45%	5.87%	6.18%	6.14%	5.70%	5.40%	5.50%	5.35%	5.73%
effect, pps		0.29	0.40	0.42	0.28	0.08	0.20	0.20	0.27
GFCF, real growth rate (baseline)	17.00%	9.00%	8.60%	8.50%	8.50%	7.60%	6.32%	6.12%	7.81%
GFCF, real growth rate (alternative)	17.00%	11.00%	9.70%	9.60%	9.00%	7.77%	6.60%	6.50%	8.60%
effect, pps		2.00	1.10	1.10	0.50	0.17	0.28	0.38	0.79
CPI, p.a. (baseline)	7.66%	4.18%	2.78%	3.04%	3.40%	3.25%	3.25%	3.25%	3.31%
CPI, p.a. (alternative)	7.66%	4.23%	2.80%	3.14%	3.47%	3.30%	3.36%	3.45%	3.39%
effect, pps		0.05	0.02	0.10	0.07	0.05	0.11	0.20	0.09
Exports of goods, nominal growth rate (baseline)	29.00%	13.92%	12.49%	12.79%	12.99%	14.06%	13.50%	13.12%	13.27%
Exports of goods, nominal growth rate (alternative)	29.00%	13.95%	12.65%	12.94%	14.49%	14.54%	13.86%	13.64%	13.72%
effect, pps		0.03	0.16	0.15	1.50	0.47	0.35	0.51	0.46
Exports of services, nominal growth rate (baseline)	12.75%	10.96%	10.09%	10.02%	9.92%	10.30%	9.90%	9.59%	10.11%
Exports of services, nominal growth rate (alternative)	12.75%	10.98%	10.17%	10.09%	10.67%	10.57%	10.12%	9.91%	10.36%
effect, pps		0.02	0.08	0.07	0.74	0.27	0.22	0.32	0.25
Current account balance, EUR mn current prices (baseline)	-3,374.0	-3,190.1	-3,129.2	-3,376.9	-4,029.6	-4,526.7	-4,808.3	-5,043.7	-4,014.9
Current account balance, EUR mn current prices (alternative)	-3,374.0	-3,318.3	-3,205.2	-3,298.2	-3,422.2	-3,633.9	-3,900.3	-4,458.7	-3,605.3
effect, EUR mn		-128.2	-76.0	78.7	607.3	892.8	908.0	585.0	409.7
Employment, thousands persons (baseline)	3,084.3	3,107.8	3,120.4	3,123.2	3,123.5	3,130.7	3,133.2	3,139.2	3,125.4
Employment, thousands persons (alternative)	3,084.3	3,118.2	3,144.7	3,161.4	3,170.9	3,175.7	3,180.1	3,184.1	3,162.2
effect, thousands persons		10.5	24.3	38.1	47.3	45.0	47.0	44.9	36.7

МОДЕЛЪТ

Влияние на световната икономика

България има малка отворена икономика. Чуждестранното търсене е важен фактор за икономиката. Световната икономика е важна част от модела. Чуждестранната търговия зависи от променливи, външни за модела: икономическо развитие на търговските партньори, международни цени на метали, енергия и т.н., валутни курсове и лихвени проценти. Тези променливи се взимат от прогнозите на Международния валутен фонд, Световната банка и ЕС.

Влияние на фискалния сектор

Фискалната част на модела определя официално общите правителствени изисквания за БВП. Прогнозите на модела обединяват бюджетните приходи и след като предварително са определили дефицитите, определят бюджетните разходи: текущи и капиталови. Бюджетните приходи попадат в три категории: приходи от данъци, неданъчни приходи и трансфери от ЕС. Всяка категория се изчислява на базата на специфична информация и комплект от уравнения. Предварително определените разходи по бюджетния дефицит са функция на приходите. Моделът оценява отделно текущи и капиталови разходи и трансфери от/към бюджета на ЕС.

Влияние на реалния сектор

БВП се изчислява от страна на търсенето и от страна на предлагането. От страна на търсенето моделът прогнозира лично потребление и инвестиции. Общите крайни правителствени разходи и нетната стойност на износа се изчисляват във фискалната част на модела и останалата част модули на световната икономика. Използваме процента на инфлация в България и ЕС, като заместител на дефлатори за внос и износ.

Прогнозата за вътрешна инфлация е базирана на три фактора: промени в международните цени, промени в административните цени и промени в паричното предлагане. Промените в международните цени се основават на предположения, докато промените в административните цени следват правителствена политика. Паричното търсене е тясно свързано с промените в резервите на валутните бордове. Търсенето е официално представено чрез производствената функция на Коб-Дъглас (Cobb-Douglas). Функцията се решава по отношение на труда и общия фактор на производителност. Производствената функция оценява приноса на всеки фактор на производителност (капитал, труд и общ фактор на производителност) към растежа. При хипотеза, че растежът на заплатите е равен на растежа в производителността получаваме реалния растеж на заплатите.

ПРИЛОЖЕНИЕ 4. ТАБЛИЦА ЗА ДОПЪЛНЯЕМОСТ

Съобразно Регламент на Съвета (ЕС) No 1083/2006 от 11 юли 2006, който определя основните мерки на Фонда за европейско регионално развитие, Европейските социален фонд и Кохезионния фонд и отменя Регламент (ЕС) No 1260/1999, принципът за допълняемост има за цел да осигури реално икономическо влияние на приноса на структурните фондове върху икономиките на страните членки.

Основата, върху която е заложен принципът за допълняемост е, че приносът от структурните фондове не може да замести обществени или други еквивалентни структурни разходи на дадена страна-членка. На практика това означава, че Комисията и Република България трябва да определят размера на обществените или еквивалентните структурни разходи, които последната трябва да поддържа на национално ниво по време на програмния период 2007-2013 г.

Основното правило е че размерът на обществените разходи за програмния период 2007-2013 г. трябва да бъде най-малко равен на сумата на реалните средни годишни разходи, достигнати за периода 2004-2005 г. Освен това, размерът на разходите се определя и според общото макроикономическо състояние, в което се осъществява финансирането и като се вземат предвид някои специфични или извънредни икономически ситуации, като например приватизация, както и необичаен размер на обществени или еквивалентни структурни разходи на Република България през периода 2004-2005 г.

Процесът на оценка на принципът на допълняемост е тристепенен:

- Предварителна оценка, включена в проекта за Национална стратегическа референтна рамка;
- Оценка на допълняемостта по Цел „Сближаване” в средата на периода се подготвя от Комисията в сътрудничество с Република България през 2011. Като част от тази проверка, Комисията може да реши да промени изисканите размери на структурните разходи, ако икономическата ситуация в Република България се е променила

значително в сравнение с тази по време на определянето на размера на обществените или еквивалентни структурни разходи.

- На 31 декември 2016 г. Комисията, в сътрудничество с Република България, трябва да направи последваща оценка на допълняемостта по Цел „Сближаване”. Република България трябва да предаде на Комисията информацията, която се изисква, за да бъде възможна проверка за спазването на размера на обществените или еквивалентни разходи, определени в последната оценка. Където е необходимо трябва да се използват методи за статистическо изчисляване.

ТАБЛИЦА ЗА ДОПЪЛНЯЕМОСТ – БЪЛГАРИЯ
Обобщена финансова таблица на обществени или други еквивалентни разходи по Цел
„Сближаване на регионите”
(милиона € , цени за 2006)

1	Средни годишни разходи за 2004-05						Средни годишни разходи за 2007-13					
	Общо	От които обществени предприятия	Структурни и кохезионен фондове		Несъфинансирани от ЕС	Общо	Общо	От които обществени предприятия	НСРР		Несъфинансирани от ЕС	Общо
			ЕС	Национални					ЕС	Национални		
	Нац. + ЕС	Нац. + ЕС	ЕС	Нац.	Нац.	Нац.	Нац. + ЕС	Нац. + ЕС	ЕС	Нац.	Нац.	Нац.
					7=5+6-4							13=11+12=8-10
1. Базисна инфраструктура	383,41	0,00	0,00	0,00	383,41	383,41	708,31	0,00	192,37	33,95	481,99	515,94
Транспорт	173,35				173,35	173,35	324,61		79,34	14,00	231,27	245,27
Телекомуникации	21,72				21,72	21,72	12,69		3,42	0,60	8,67	9,27
Енергетика	7,24				7,24	7,24	8,10		0,00	0,00	8,10	8,10
Околна среда и води	136,62				136,62	136,62	307,16		106,97	18,88	181,32	200,20
Здраве	44,47				44,47	44,47	55,75		2,65	0,47	52,63	53,10
2. Човешки ресурси	67,87	94,07	0,00	0,00	0,00	94,07	94,07	293,22	0,00	159,12	28,08	106,03
Образование	45,50				45,50	45,50	117,00		49,19	8,68	59,13	67,81
Обучение	37,78				37,78	37,78	149,55		95,94	16,93	36,68	53,61
Изследвания и технологично развитие	10,80				10,80	10,80	26,67		13,98	2,47	10,22	12,69
3. Производствена среда	115,78	136,47	0,00	0,00	0,00	136,47	136,47	327,67	0,00	137,29	25,48	164,90
Индустрия	2,13				2,13	2,13	101,07		83,91	14,81	2,36	17,16
Услуги	131,51				131,51	131,51	198,51		31,05	6,21	161,25	167,46
Туризм	2,83				2,83	2,83	28,10		22,34	4,47	1,29	5,76
4. Други	0,00	0,00			0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00
ОБЩО	613,96	0,00	0,00	0,00	613,96	613,96	1 329,21	0,00	488,78	87,51	752,91	840,43

ПРИЛОЖЕНИЕ 5. ИНДИКАТОРИ

Таблицата по-долу съдържа индикативна система от свързани индикатори за стратегическите цели и приоритетите на НСРР. Подробни количествени показатели могат да бъдат намерени в съответната Оперативна програма⁶¹.

Стратегически цели	Индикатор	Основен сценарий	Цел	Източници и метод
1. Развиване на конкурентноспособна икономика с цел постигане на висок и устойчив растеж	1. БВП на глава от населението (в РПС) като част от средното за ЕС; 2. Растеж на БВП (среден годишен период);	32,1 % (2005) 5% 2000 - 2006	50% (2013) 5,8 (2007-2015)	Работна група за оценяване към АИАП Оценяване на НСРР с макро-икономическия модел - АИАП
2. Развиване на човешките ресурси с цел осигуряване на висок процент на заетост, високи доходи и социална интеграция	1. Ниво на заетост; 2. Ниво на безработица;	55.8% (2005) 10.1% (2005)	62% - (2013) 7% (2013)	МТСП/АИАП
Стратегически приоритети	Показател	Основен сценарий	Цел	Източници и метод
1. Подобряване на базисна инфраструктура	1. Км ремонтирани пътища - изградени нови пътища; 2. Км ремонтирани жп линии - изградени нови жп линии; 3. Увеличаване на карго тонажа 4. % от населението, свързан към станции за пречистване на отпадъчни води; 5. % растеж на инвестициите в инфраструктурата на отпадъчните води;		1 335 (2013) 147.8 (2013) 699 (2013) 36 (2013)	МТ МОСВ АИАП Държавна агенция за информационни технологии и комуникации
2. Увеличаване на качеството на човешките ресурси, като се акцентира върху заетостта	1. Производителност на труда; 2. Ниво на участие –възраст 15-64 години;	3.5% (2005) 62.1% (2005)	5% средно годишно 68% (2013)	МТСП; МОН
3. Насърчаване на предприемачеството, на благоприятна бизнес среда и добро управление	1. Съотношение между преките външни инвестиции (ПВИ) и БВП; 2. Максимален брой дни за създаване и лицензиране на нови предприятия			МИЕ МДААР

⁶¹ Следващата дискусия за индикаторите на НСРР и ОП е предвидено за октомври 2006 г., когато Управляващите органи ще могат да дадат повече количествени индикаторите, базирайки се техните предварителни оценки и/или туининг проекти.

4. Подкрепа за балансирано териториално развитие	1. Вътрешно регионален балансиран ръстеж 2. Ниво на заетостта по райони.		МТСП Агенция по заетостта
Хоризонтални принципи			
Равенство между половете	1. Степен на участие на жени 2. Разлика в заплатите		МТСП Агенция по заетостта
Малцинства	Степен на участие от групи в неравностойно положение (ромско малцинство)		МТСП Агенция по заетостта
Устойчиво развитие	Площ (в m ² или ха) от националната мрежа NATURA 2000, която получава подкрепа за опазване на биологичното разнообразие	Да се запазят същия брой и разнообразие на видовете	МОСВ

ПРИЛОЖЕНИЕ 6. ИНФОРМАЦИЯ ЗА ОБЩЕСТВЕНИТЕ ДИСКУСИИ НА НСРР И ОП

Програмните стратегически документи на България за участие в Структурните фондове за новия програмен период 2007-2013 г. се изготвят с активното участие на широк кръг социално-икономически партньори, регионални и местни власти, и обществеността. Националният план за развитие, Националната стратегическа референтна рамка и Оперативните програми бяха обект на обсъждане по време на редица обществени мероприятия, както е описано в таблицата по-долу:

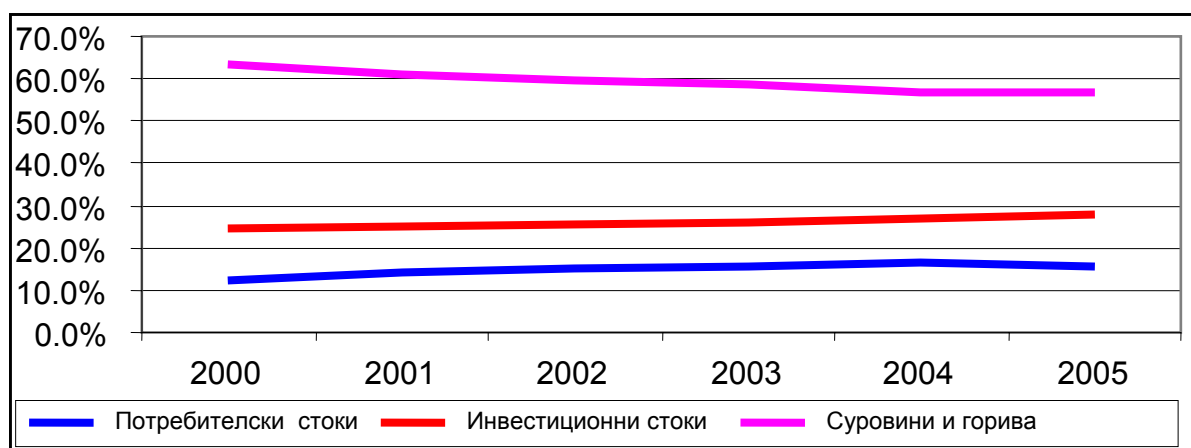
ДАТА	СЪБИТИЕ	УЧАСТНИЦИ
12 февруари 2006	Обсъждане на основните въпроси от Националния план за развитие и Оперативните програми	Представители на държавната администрация (Министерство на финансите, Агенцията за икономически анализи и прогнози) Членовете на Института за икономика и международни отношения, Център за икономическо развитие (ЦИР), Център за либерални стратегии (ЦЛС), Център за изследване на демокрацията (ЦИД), Европейския институт, Фондация за развитие на предприемачеството (ФРП), Институт “Отворено общество”, Икономически институт (БАН), Балкански институт по труда и социалната политика, Институт за икономическа политика, Институт за пазарна икономика
21 февруари 2006	Обсъждане на някои аспекти на Националния план за развитие и Оперативните програми	Представители на държавната администрация (Министерство на икономиката, Агенцията за икономически анализи и прогнози) Икономически и социален съвет (представители на работодателите, синдикатите и гражданските организации).
26 февруари 2006	Обсъждане между авторите на НПР/НСРР и независими експерти: “Националния план за развитие – поглед отвътре и отвън”	Представители на държавната администрация (Министерство на финансите, Агенцията за икономически анализи и прогнози) Институт за икономика и международни отношения,

26 април 2006	Форум за информиране на обществеността “Национална стратегическа референтна рамка”	<p>Център за икономическо развитие (ЦИР), Център за либерални стратегии (ЦЛС), Център за изследване на демокрацията (ЦИД), Европейския институт, Фондация за развитие на предприемачеството (ФРП), Институт “Отворено общество”, Икономически институт (БАН), Балкански институт по труда и социалната политика, Институт за икономическа политика, Институт за пазарна икономика.</p> <p>Представители на държавната администрация (Министерство на финансите, Управляващите органи)</p> <p>Официални представители на Делегацията на ЕК</p> <p>Представители на работодателите (Асоциация на организациите на българските работодатели), синдикати (Конфедерация на труда “Подкрепа”; конфедерация на независимите синдикати в България) и граждански организации (Икономически и социален комитет, Център за изследване на демокрацията (ЦИД), Национално сдружение на общините в Република България и други)</p> <p>Министерство на финансите, Агенция за икономически анализи и прогнози, Управляващи органи, Министерство на земеделието и горите</p> <p>ПРООН</p>
31 август 2006 01 септември 2006	НСПРСР	

ПРИЛОЖЕНИЕ 7. ДИНАМИКА НА ПЛАТЕЖНИЯ БАЛАНС

Основният фактор за разширяващия се търговски дефицит със стоки е инвестиционната активност на местните фирми, тъй като вносът на инвестиционни стоки нарасна с номинални 183,7% през периода 2000-2005 г. до 3,9 млрд. евро. От 2000 г. дялът на инвестиционните стоки в общия внос на страната показва устойчив растеж, достигай до 27,6% в края на 2005 г. Освен това, вносът на суровини и източници на енергия се повиши 2,7 пъти в разглеждания период, като също силно способства търговията и влошаването на дефицита по текущата сметка. България е малка страна, сравнително бедна на минерални ресурси, суровини и енергийни източници. В същото време съществуващата структура на производство в страната изисква висока наличност на енергийни ресурси. Затова, например, през 2000 г. около 63% от внесените стоки са суровини и енергийни ресурси. Ресурсната зависимост на производството в България представлява потенциален риск за конкурентноспособността на икономиката поради силната зависимост на националното производство от международната ситуация и по-специално – от цените на основните суровини и енергийни източници.

Фигура 3. Относителен дял на отделните групи стоки в общия внос

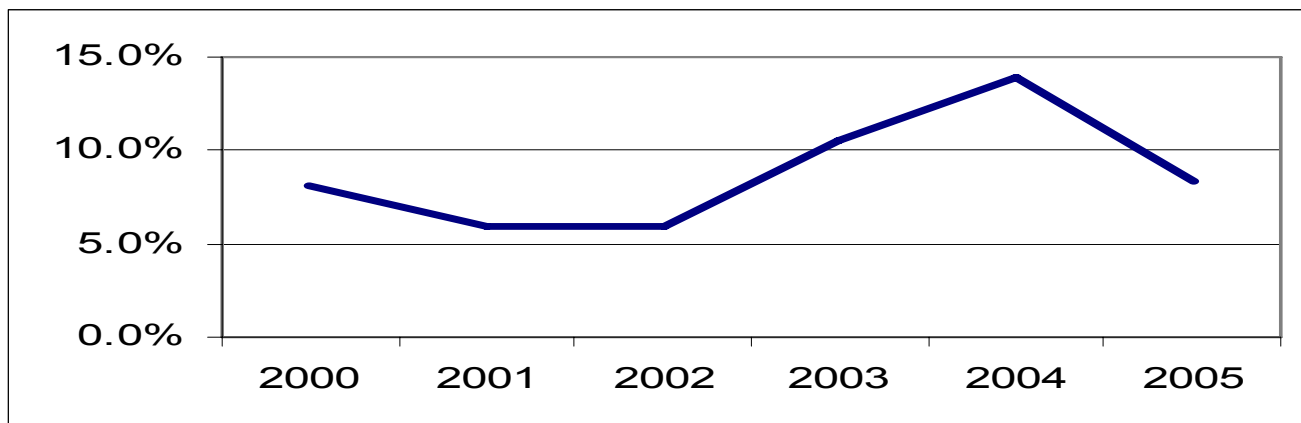
Източник: БНБ, изчисления на АИАП

Междувременно се наблюдава обратна тенденция при услугите – положителният баланс нарасна с 118,1% (от 306 млн. евро през 1999 г. до 667 млн. евро през 2005 г.), която показва способностите за подобряване конкурентноспособността на икономиката. Подобрието на баланса на услугите се дължи основно на нарастване на приходите от туризъм, особено през периода 2002-2004 г. От 2005 г. обаче темпото на нарастване в туризма се забави заради неразрешени проблеми с инфраструктурата и прекаленото застрояване на курортите. Въпреки това, с постигнатите реформи сектор туризъм може да стане стабилен източник на приходи за българската икономика.

Дефицитът по текущата сметка се финансира изцяло чрез дефицит по финансовата сметка, докато платежният баланс е неизменно положителен и резервите на Централната банка нарастват всяка година (приложение 3). Притокът на директни чужди инвестиции представлява средно около 80% от баланса на финансовата сметка.

Те се характеризират с бърз и устойчив растеж, стимулиран от макроикономическата стабилност и напредъка в реструктурирането на икономиката. През наблюдавания период тяхната структура се е изменила значително от доминирана от приходи от приватизацията до доминирана от инвестиции „на зелено” и инвестиции с цел експанзия вследствие на напредъка на приватизацията (през 2000 г. повечето притежавани от държавата активи с изключение основно на комуналните услуги вече са приватизирани).

Фигура. 4. ПЧИ като процент от БВП

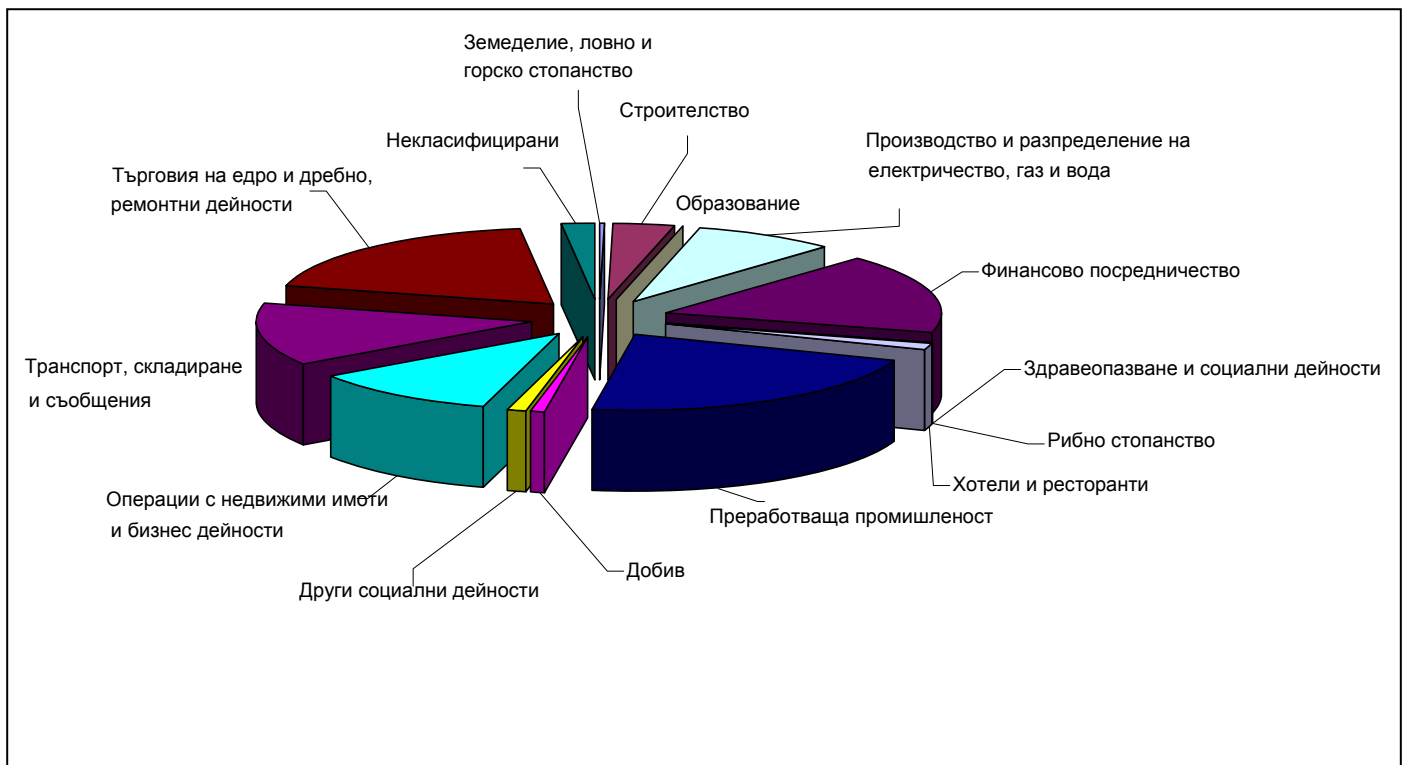

Източник БНБ НСИ, изчисления на АИАП

Въпреки високите нива на растеж през последните години, ПЧИ все още не са достигнали критичната маса, необходима за подобряване на ефективността и конкурентоспособността на икономиката. ПЧИ на глава от населението в България остават все още около четири пъти по-малко от съответните стойности в ЕС-25⁶². Секторната структура на ПЧИ в България остава доминирана от инвестициите в областта на услугите, чийто среден дял е 65,5% от ПЧИ за периода, докато дялът на чуждестранните инвестиции в областта на индустрията, необходими за подмяна на морално остарелите технологии е все още под желаните нива.

⁶² За периода 2002-2005 г. България е привлякла средно 205.5 евро ПЧИ на глава от населението в сравнение с 748,9 евро за ЕС-25 (без Люксембург), Световен доклад за инвестициите (2005 г.).

Фигура. 5. ПЧИ по отрасли (2000-2005 г.)

Източник: БНБ

Въпреки това, чуждите инвеститори са привлечени от възможността за бъдещи печалби в българската преработваща промишленост при перспективата за пласиране на продукцията на пазарите на ЕС. Очаква се фондове на ЕС да подпомогнат развитието на малките и средните предприятия, като по този начин увеличат потенциала на износа. Намаляването на търговският дефицит ще се осъществи в средносрочен план поради нарастващия дял на изнасяните инвестиционни стоки.

ПРИЛОЖЕНИЕ 8. ТАБЛИЦА НА СЪВМЕСТИМОСТТА МЕЖДУ ПРИОРИТЕТИТЕ НА НСРР И СНО

СЪЛИЖАВАНЕ	ЦЕЛИ НА НСРР	ЗАЕТОСТ	СТРАТЕГИЧЕСКИ НАСОКИ НА ОБЩНОСТТА		ПРИОРИТЕТИ НА НСРР
			<p>Повишаване привлекателността на Европа и нейните региони за инвестиции и работа</p> <ul style="list-style-type: none"> ○ Разширяване и подобряване на транспортната инфраструктура ○ Засилване на взаимовръзките между растежа и опазването на околната среда ○ Обръщане на внимание на интензивната употреба на традиционни енергийни ресурси в Европа 		<p>Подобряване на базисната инфраструктура</p>
			<p>Повишаване на знанието и иновациите за растеж</p> <ul style="list-style-type: none"> ○ Повишаване на инвестициите в областта на изследванията и технологичния развой ○ Спомагане на иновациите и насърчаване на предприемачеството ○ Достъп до финансиране 		<p>Подобряване качеството на човешкия капитал с акцент върху заетостта</p>
			<p>Повече и по-добри работни места</p> <ul style="list-style-type: none"> ○ Привличане и задържане на повече хора в сферата на заетостта и модернизация на социалната защита ○ Подобряване адаптивността на работниците и предприятията, както и гъвкавостта на трудовия пазар ○ Увеличаване на инвестициите в човешки капитал чрез по-качествено образование и по-добри умения ○ Спомагане здравословните условия на труд на работната сила ○ Административен капацитет 		<p>Насърчаване на предприемачеството, благоприятната бизнес среда и принципът на добро управление</p>
			<p>Вземане под внимание на териториално измерение на Кохезионната политика</p> <ul style="list-style-type: none"> ○ Приносът на градовете за растеж и работни места ○ Подкрепа за икономическата диверсификация на селските райони ○ Сътрудничество (трансгранично, транснационално, интер-регионално) 		<p>Подкрепа за балансирано териториално развитие</p>

ПРИЛОЖЕНИЕ 9. ИНДИКАТЕВЕН СПИСЪК НА ГОЛЕМИТЕ ПРОЕКТИ ПО ОП “ТРАНСПОРТ” 2007-2013 г.

No	Име на проекта	Основни компоненти	Обща избираема стойност на проекта (индикативна)	Принос на ЕС към финансирането (индикативен)		Национално финансиране (индикативно) Млн. евро	График		
				КФ, млн. евро	ЕФРР, млн. евро		Подготовка индикативен	Начало индикативен	Завършване индикативен
1.	Модернизация на железопътна линия Видин-София (по трансевропейски транспортен коридор IV)	Строителни работи, сигнализация, далекосъобщения и информационни системи, надзор и дългосрочно подпомагане.	1,320 млн. евро до 2013 г. - 320 млн. евро	*	*	**	2009 г.	2010 г.	2013 г. 2017 г.
2.	Модернизация на железопътна линия София-Пловдив (по трансевропейски транспортни коридори IV и VIII)	Строителни работи, сигнализация, далекосъобщения и информационни системи, надзор и дългосрочно подпомагане.	350 млн. евро до 2013 г. - 125 млн. евро	*	*	**	2009 г.	2010 г.	2013 г. 2015 г.
3.	Подновяване на железопътни участъци по железопътна линия Пловдив-Бургас	Подмяна на релсите и свързаната с това поддръжка на сигнализацията, далекосъобщенията и оборудване на дъгите.	63 млн. евро	*	*	**	2007-2008 г.	2008 г.	2009 г.
4.	Модернизация на железопътна линия София-Перник-Радомир (като част от модернизацията на железопътна линия София – Кулата)	Строителни работи	100 млн. евро	*	*	**	2008-2009 г.	2009 г.	2011 г.
5.	Модернизация на железопътна линия София-Драгоман (по трансевропейски транспортен коридор X)	Строителни работи, сигнализация, далекосъобщения и информационни системи, надзор и дългосрочно подпомагане.	83 млн. евро	*	*	**	2008-2009 г.	2009 г.	2011 г.
6.	Подновяване на железопътни участъци по железопътна линия Мездра – Горна Оряховица	Подмяна на релсите и свързаната с това поддръжка на сигнализацията, далекосъобщенията и оборудване на дъгите	160 млн. евро	*	*	**	2007-2008 г.	2008 г.	2010 г.
7.	Достигане на техническите и оперативни параметри за пътна инфраструктура спрямо европейските стандарти по коридори IV и VIII с дължина 880 km	Рехабилитация	107,625 млн. евро	*	*	**	2007-2008 г.	2009 г.	2014 г.

8.	I-1 (Е 79) Враца - Ботевград	Надграждане на двете съществуващите пътни платна до експресни четири пътни платна с обща дължина 31,5 км	85 млн. евро	*	*	**	2007-2009 г.	2009 г.	2012 г.
9.	Строителство на обходни пътища по мрежа TEN-T Етап I	Строителство на отсечки от околновръстен път при Монтана, Враца и Габрово	80 млн. евро	*	*	**	2007-2008 г.	2009 г.	2011 г.
10.	Строителство на магистрала Струма	Долна Диканя – Дупница: 22 км Дупница – Симитли: 37 км Сандански –Кулата: 49 км	397 млн. евро	*	*	**	Предпроектно проучване	2008 г.	2013 г.
11.	Строителство на магистрала Марица	Отсечка: от км 5 до 72	210 млн. евро	*	*	**	2008-2009 г.	2007 г.	2010 г.
12.	Продължение на метрополитен София от хотел „Хемус“ до централна гара и централна автобусна гара, Дружба и новия терминал на летище София	Строителни работи Етап I – продължение от метро станция 13 до метро станция 17; Етап II – продължение от метро станция 17 до метро станция 21 до летище София	240 млн. евро	*	*	**	Идеен проект	2008 г.	2012 г.
13.	Подобряване на плаването по Дунав в общите българо-румънски части - от гкм 530 до гкм 520 – Батин от гкм 576 до гкм 560 – Белене	Подобряване на плавателните условия в двата критични участъка на река Дунав при ниско ниво на водата (при +107 Най-ниското плавателно и регулационно ниво на водата).	138 млн. евро	*	*	**	2008-2009 г.	2009 г.	2012 г.

* Поради сложността и важността на всеки проект индикативното разпределение на средства от КФ и ЕФРР подлежи на допълнителна детайлизация в Оперативната програма Транспорт. В този смисъл е възприет индивидуален подход.

** Делът на национални средства е индивидуален за всеки проект като общото съ-финансиране възлиза на 15% от ЕФРР и 20% от КФ.

ПРИЛОЖЕНИЕ 10. ИНДИКАТИВЕН СПИСЪК С ГОЛЕМИТЕ ПРОЕКТИ ПО ОПЕРАТИВНА ПРОГРАМА “ОКОЛНА СРЕДА” 2007-2013 г.

№.	Име на проекта	Основни компоненти	Общо избираеми разходи по проекта (индикативни)	Съфинансирана от ЕС (индикативно)		Национално финансиране (индикативно)	Времеви график		
				КФ	ЕФРР		Подготовка – индикатив-на	Начало - индикативно	Край - индикативен
1	Проект за отпадъчни води и канализация - Кърджали	Станция за пречистване на отпадъчни води; Реконструкция на канализационната мрежа; Изграждане на канализационна мрежа;	25 237 847,00	21 452 169,95	0,00	3 785 677,05	2007 - 2008	Втората половина на 2008	Втората половина на 2010
2	Проект за отпадъчни води и канализация - Ямбол	Станция за пречистване на отпадъчни води; Разширяване на канализационната мрежа - 6 000 л.м.; Реконструкция на канализационната мрежа - 7 000 л.м.	28 440 906,00	24 174 770,10	0,00	4 266 135,90	2007 - 2008	Втората половина на 2008	Втората половина на 2010
3	Проект за отпадъчни води и канализация - Пловдив	Станция за пречистване на отпадъчни води; Изграждане на канализационна мрежа - 15 836 л.м.	45 477 292,00	38 655 698,20	0,00	6 821 593,80	2007 - 2008	Втората половина на 2008	Втората половина на 2010
4	Изграждане на регионален център за управление на отпадъците – Кочериново	Ново регионално сметище; 3 станции за смяна	34 125 793,00	0,00	29 006 924,05	5 118 868,95	2006 - 2007	Първата половина на 2008	Първата половина на 2010
5	Изграждане на регионални съоръжения за преработване на отпадъци в регион Стара Загора	Ново регионално сметище; Разработване на съоръжения за възстановяване на материали (СВМ); Вътрешни съоръжения за получаване на компост; Съоръжения за получаване на естествени торове от екологични отпадъци; Станция за смяна; Развиване на преработвателни центрове;	36 061 131,84	0,00	30 651 962,06	5 409 169,78	2007 - 2008	Първата половина на 2009	Първата половина на 2011
6	Изграждане на регионални съоръжения за преработване на отпадъци в регион Варна	Нови регионални сметища; Разработване на съоръжения за възстановяване на материали (СВМ); Вътрешни съоръжения за получаване на компост; Съоръжения за получаване на естествени торове от екологични отпадъци; Развиване на преработвателни центрове;	30 058 873	0,00	25 550 042,05	4 508 830,95	2007 - 2008	Първата половина на 2009	Първата половина на 2011
7	Затваряне на съществуващи общински сметища за твърди отпадъци - Русе	Затваряне на съществуващото сметище в община Русе, регион Русе.	25 000 000	0,00	21 250 000,00	3 750 000,00	2006 -2007	Втората половина на 2007	Втората половина на 2009

ПРИЛОЖЕНИЕ 11. ПОЛИТИКА В ОБЛАСТТА НА ЕНЕРГЕТИКАТА

Българската енергийна политика в контекста на новата енергийна политика на ЕС и новосъздадената Енергийна общност

Основните приоритети на българската енергийна политика напълно съвпадат с тези на енергийната политика на ЕС за развитие на конкурентни енергийни пазари при опазване на околната среда и гарантиране сигурността на енергийните доставки. Поетите ангажименти от българска страна в преговорния процес с ЕС по Глава 14 “Енергетика” доведоха до ускорено въвеждане изискванията на енергийното законодателство на ЕС, извършване на необходимите реформи и изпълнение на мерки за либерализация на енергийния сектор, наравно със страните-членки на ЕС.

Българската страна участва активно в дебата на ЕС за формиране на нова енергийна политика на Съюза и подкрепя приоритетите и целите заложи в новата Зелена книга “Европейска стратегия за сигурна, конкурентна и устойчива енергия” от 8 март 2006 г. Дефинираните в нея шест приоритетни области (ефективно функциониране на конкурентния общ енергиен пазар, разнообразяване на енергийните източници, солидарност между страните-членки за постигане на сигурно енергоснабдяване, устойчиво развитие, иновации, обща координирана външна енергийна политика на ЕС), съвпадат и с българската визия за развитие на енергетиката, отразена в “Концепция за участието на Р България в регионалните енергийни пазари и в общия енергиен пазар на ЕС” и формираща българската позиция в рамките на отношенията с ЕС и при създаването на Енергийната общност. Един от основните акценти в Концепцията е гарантирането на сигурността на енергийните доставки чрез диверсификация на източниците и маршрутите им, както и създаването и функционирането на конкурентни регионални и общоевропейски енергийни пазари. В тази връзка усилията се насочват към развитието и изграждането на подходяща енергийна инфраструктура, която осигурява сигурността чрез диверсификацията на енергийните доставки, както и физическата възможност за функциониране на Общия енергиен пазар на ЕС и този на Енергийната общност.

Предвид гореизложеното, България поддържа и позицията, залегнала в новата Зелената книга на ЕК, за формирането на ясна координирана политика и визия на ЕС за гарантиране сигурността и диверсификацията на доставките, както и конкретно посочените стратегически региони и проекти за газопроводи и нефтопроводи. В тази връзка, приоритет за България е засилване на партньорствата с основните производители/доставчици (Русия, Каспийския регион, Близкия изток и Северна Африка), основните енергийни вносители/участници на пазара и особено диалога с транзитните страни, като Украйна и Турция. България ясно дефинира и необходимостта от съвместна координирана енергийна политика на страните от ЕС и страните-кандидатки за членство, с цел гарантиране сигурността и по-изгодни условия за доставка, транзит и цени на енерго-ресурсите.

България е активен участник в процеса за създаване на регионален енергиен пазар в Югоизточна Европа (ЮИЕ) и изигра важна роля за подписването на Договора за създаване на Енергийна Общност между ЕС и страните от ЮИЕ на 25.10.2005г. в Атина, както и за последващата му ратификацията, в резултат на което той е в сила от 1 юли 2006г. Създаването на Енергийната общност на практика означава създаване на най-големия в света интегриран конкурентен енергиен пазар с над 500 милиона потребители, работещ по общи правила. Той осигурява и координирана енергийна

политика в рамките на географския му обхват, с цел гарантиране сигурността и по-изгодни условия за доставка, транзит и цени на енерго-ресурсите.

Българската енергетика има решаваща роля за стабилното електроснабдяване на региона на ЮИЕ. В различни периоди на последните няколко години българската енергетиката покрива от 45% до 100% от дефицита в електроенергийния баланс на страните-нетни вносителки в ЮИЕ, което е и сериозен принос за икономическата и политическата стабилизация на региона. България е и основната страна, осигуряваща транзита на природен газ за страните от ЮИЕ (Турция, Гърция и Македония) чрез добре развитата транзитна газопреносна мрежа.

На българската енергетика се пада съществен дял от инвестициите в енергетиката в региона на ЮИЕ. През тази година в българския енергиен сектор в процес на изпълнение са енергийни проекти с осигурено финансиране на обща стойност над 3 милиарда евро, а до края на 2007 г. се очаква обемът на инвестиции да надхвърли 6 млрд. евро, при което значителна част от инвестициите се осъществяват от частни и публични компании без държавни гаранции.

Имайки предвид динамичното развитие на процесите в енергетиката и с цел отчитане на новите реалности от участието в регионалния и общия енергиен пазар на ЕС, както и очакваната актуализация на енергийната политика на Съюза чрез изготвената от Европейската Комисия нова Зелена книга “Европейска стратегия за сигурна, конкурентна и устойчива енергия”, основните направления за актуализация на Енергийната стратегия на Р България са свързани с:

1. Развитие на българската енергетика в контекста на Енергийната общност и Общия енергиен пазар на ЕС.
2. Изпълнението на ангажименти в областта на енергетиката, поети с Договора за присъединяване към ЕС.
3. Стартиране реализацията на основните приоритетни енергийни проекти за българската страна, като АЕЦ Белене, газопровода НАБУКО, нефтопроводите Бургас – Александруполис и АМБО и др., свързани с необходимостта от гарантиране сигурността и диверсификацията на енергийните доставки за България, ЮИЕ и ЕС, както и за ефективно функциониране на енергийния пазар на Енергийната общност.
4. Осигуряване изгодна цена на енерго-ресурсите за българската икономика, предвид тенденциите за развитие на търсенето и предлагането на енергийни ресурси в региона на ЮИЕ, Европа и в света.
5. Изпълнение на изискванията на съответните Директиви на ЕС за опазване на околната среда, предопределящи бъдещите насоки за развитието на енергетиката.
6. Съществено намаляване на енергийната интензивност във всички сектори на икономиката на страната и бита и по-пълно използване потенциала на местните възобновяеми енергийни източници.
7. Оптимизиране подходите за реализация и източниците за финансиране на стратегическите проекти, свързани със запазване лидерската позицията на Р България в ЮИЕ. Разработване на модели и схеми за привличане на инвестиции, използване на гъвкави финансови механизми, финансови стимули, усвояване на Структурните и Кохезионния фондове на ЕС и други.

Политика и конкретни дейности и мерки за осигуряване на енергийната независимост, диверсификация на доставките и развитие на ВЕИ

Първичният енергиен баланс на страната е добре структуриран от гледна точка на разнообразието на видовете първични енергийни ресурси, но същевременно зависимостта от внос на последните е около 70% (при 40% средно за ЕС), с единствен основен доставчик - Руската Федерация. Делът на вносните енергийни ресурси в България, отнесен към общия внос на суровини, материали, инвестиционни и потребителски стоки, е около 18%.

Единственият значим местен енергиен ресурс са нискокалорични лигнитни въглища с високо съдържание на сяра. Ядрената енергетика остава основен фактор в мощностния и енергийния баланс на страната и то при условията на висока технологичност и ефективност на производството. С оглед изпълнение на задълженията по опазване на околната среда и намаляване на емисиите на CO₂, SO₂, NO_x и летящи пепели, страната ще продължава да разчита на ядрената енергетика и ще я развива съобразно съвременните изисквания за надеждност, ядрена безопасност и радиационна защита.

За да се ограничи зависимостта от вносни енергоресурси, се полагат сериозни усилия в три направления:

- Намаляване на енергийното потребление на единица брутен вътрешен продукт на икономиката;
- Оптимално оползотворяване на местни и възобновяеми енергийни източници;
- Гарантиране сигурността на енергийните доставки чрез диверсификация на източниците и маршрутите.

Българската страна приоритизира въпросите, свързани с гарантиране сигурността и диверсификацията на енергийните доставки. В тази връзка България активно работи за осигуряване на алтернативни източници на газови доставки за страната, региона на ЮИЕ и ЕС. Търсенето на алтернативни източници на енергоресурси е необходимо и за избягване на твърде високите цени, които биха натоварили допълнително националната икономика.

В областта на електроенергетиката

Изграждането на новите електроенергийни производствени мощности, използващи местни лигнитни въглища ("ТЕЦ Марица Изток 1"), ВЕИ (Хидровъзел "Цанков Камък") и ядрено гориво ("АЕЦ Белене"), както и разширяването и модернизацията на националната електропреносна инфраструктура (Проект „Енергия” 2), ще допринесе за повишаване на сигурността на електроенергийните доставки и непрекъсваемостта на електроснабдяването, не само за България, но и за Енергийната Общност, имайки предвид прогнозите на UCTE, според които, ако не бъдат навреме изградени планираните нови електропроизводствени мощности, съществува реална опасност електроенергийният дефицит в региона да се увеличи значително към 2010-2012г. България продължава да разчита на развитието на ядрената енергетика, която способства за осигуряване на сигурност, конкуренция и устойчиво развитие на енергийния сектор, при спазване на стандартите за ядрена безопасност на Общността.

Същевременно, голяма част от инвестиционните решения са свързани и с рехабилитация и модернизация на съществуващи електропроизводствени мощности (АЕЦ "Козлодуй", ТЕЦ "Марица Изток 2", ТЕЦ "Марица Изток 3", ТЕЦ "Варна" и др.), предвид факта, че около 50% от съществуващите термични централи са в експлоатация повече от 30г., както и с цел удължаване експлоатационния им живот, повишаване на тяхната мощност и коефициент на полезно действие, и изпълнение изискванията на екологичното законодателство.

Приоритетни за България са и електроенергийните проекти по трасето на Европейски коридор № 8 (България–Р Македония–Албания–Италия), включващи електропреносни връзки, както и проектите за изграждане и разширяване на електроенергийните междусистемни връзки на България и страните в региона на ЮИЕ - електропровода п/ст Червена Могила (България) - п/ст Щип (Р Македония), електропровода п/ст Марица изток (България)– п/ст Филипи (Гърция) или п/ст Неа Санта (Гърция).

В областта на природния газ

Сериозно внимание се обръща на търсенето на възможности за осигуряване диверсификация на газовите доставки за България, региона на ЮИЕ и ЕС. България е сред основните страни-участници в реализацията на приоритетния и за ЕС проект на газопровод “Набуко” който би осигурил достъпа до значителните газови ресурси на Каспийския регион и Близкия изток. Разглежда се и възможността за изграждане на регионален приемен (регазификационен) терминал за втечен природен газ на българското Черноморско крайбрежие, за осигуряване диверсификацията и гарантиране сигурността на газовите доставки за България и страните от региона на ЮИЕ. Обсъжда се и проект за изграждане на газова междусистемна връзка с Румъния, за връзка с газовия пазар на ЕС и възможност за суопови сделки с природен газ от Северна Европа. Българската страна приоритизира и газовите проекти по трасето на Европейския коридор № 8 (България–Р Македония–Албания–Италия), включително т.нар. Транс-Адриатически газопровод.

В областта на нефтените доставки

Българската страна работи активно по реализацията на двата стратегически за ЕС и региона проекти на нефтопроводи Бургас–Александруполис и Бургас – Р Македония – Вльора (АМБО), като изграждането им е особено важно в икономическо и в геополитическо отношение.

В областта на развитието на ВЕИ, енергийната ефективност и опазване на околната среда

Реализират се значителни инвестиции в развитието на възобновяеми енергийни източници (ВЕИ), във връзка с изпълнението на изискванията на законодателство на ЕС в тази сфера, което води до намаляване зависимостта от външни източници и опазване на околната среда. Въпреки това за достигане на индикативната цел от 11% е необходимо електропроизводството от ВЕИ да нарасне до 4,61 TWh през 2010 година.

Съществено внимание се обръща и на изграждане на необходимата инфраструктура за изпълнение на изискванията за намаляване на емисиите на определени замърсители в атмосферата от големите горивни инсталации (Директива 2001/80/ЕС). Енергетиката е най-големият източник на серен диоксид и един от основните източници на азотни оксиди. Единственият значим местен енергиен ресурс са нискокачествени лигнитни въглища с високо съдържание на сяра. В допълнение, след предсрочното извеждане от експлоатация на блокове на АЕЦ “Козлодуй”, нараства делът на енергията, произведена от твърдите горива. Това, съчетано със значението им за сигурността на енергийните доставки, определя значимото място на комплекса от мини и топлоелектрически централи.

ПРИЛОЖЕНИЕ 12. СПИСЪК НА УЧАСТВАЩИ ИНСТИТУЦИИ И ПАРТНЬОРИ

ИНСТИТУЦИИ	ПАРТНЬОРИ
Министерство на финансите	
Министерство на регионалното развитие и благоустройството	Българска стопанска камара (БСТ)
Министерство на държавната администрация и административната реформа	Асоциация на индустриалния капитал в България (АИКБ)
Министерство на икономиката и енергетиката	Българска търговско-промишлена палата (БТПП)
Министерство на труда и социалната политика	Българска международна бизнес асоциация (БИБА)
Министерство на транспорта	Съюз на работодателите в България
Министерство на околната среда и водите	Конфедерация на работодателите и индустриалците в България
Министерство на европейската интеграция	Български съюз на частните предприемачи „Възраждане”
Министерство на земеделието и горите	Съюз на частните стопански предприятия
Министерство на външните работи	
Министерство на здравеопазването	Конфедерация на независимите синдикати в България
Министерство на образованието и науката	Конфедерация на труда „Подкрепа”
Министерство на правосъдието	Икономически и социален съвет
Администрация на Президента на РБ	Национално сдружение на общините в Република България
Народно събрание на РБ	Фондация за реформа в местното самоуправление
Министерски съвет	
Мисия на България към Европейската общност	Център за изследване на демокрацията
	Център за либерални стратегии
Агенция за икономически анализи и прогнози	Институт по пазарна икономика
Национален статистически институт	Институт за икономическа политика
	Европейски институт
Агенция за държавна финансова инспекция	Институт за икономически и международни отношения
Агенция за социално подпомагане	Балкански институт на труда и социалната политика

Държавна агенция за информационни технологии и съобщения	Институт отворено общество
Изпълнителна агенция по рибарство и аквакултури	Център за икономическо развитие
Изпълнителна агенция пътища	
Изпълнителна агенция „Морска администрация“	Българска асоциация на агенциите за регионално развитие
Изпълнителна агенция за насърчаване на малките и средните предприятия	Програма за развитие на обединените нации
Агенция за обществените поръчки	Швейцарско посолство, Офис за сътрудничество
Агенция по туризма	Български ИКТ Клъстер
Агенция по заетостта	Асоциация „Болкан Асист“
Държавна агенция на младежта и спорта	Регионална асоциация на общините ПАГАНЕ
Комисия за защита от дискриминация	Фондация за развитие на предприемачеството
Българска национална банка	Информационен и учебен център по екология
Сметна палата на Република България	Екологично сдружение „За земята“
	Световен фонд за дивата природа – Дунавско карпатска програма
Национален съвет по етническите и демографски въпроси	Асоциация за устойчиви екологични решения „АГРОЛИНК“
Национален съвет за координация на инфраструктурни проекти от национално значение	Асоциация на еколозите от общините в България
	Българско дружество за защита на птиците
Комисия за защита на конкуренцията	Българска фондация за биоразнообразие
Комисията за регулиране на съобщенията	Асоциация за устойчиви екологични практики
Комисия за финансов надзор	
Комисия за защита на потребителя	Университет за национално и световно стопанство
	Софийски университет
Икономически институт (Българска академия на науките)	Университет по архитектура, строителство и геодезия
Български институт за стандартизация	Технически университет
Институт за публична администрация и европейска интеграция	Национална асоциация на хора с увреждания
Дипломатически институт	
Национален институт по правосъдие	Фондация „Междуетническа инициатива за човешки права“

Школа по публични финанси	
	Асоциация на земеделските производители в България
	Национално сдружение на българските спедитори
	Българска асоциация за алтернативен туризъм
	Асоциация на българските предприятия за международни превози и пътища
	Национална занаятчийска камара
	Клуб "Икономика" 2000
	World Learning
	Консултантска помощ по туининг проект BG03/IB-SPP-01
	Информационна система за управление и наблюдение на структурните фондове (Проект по ФАР)